ISSN 2786-4731 (Print)
ISSN 2786-474X (Online)

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Таврійський науковий вісник

Публічне управління та адміністрування

Випуск 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

ISSN 2786-4731 (Print)
ISSN 2786-474X (Online)

Рекомендовано до друку вченою радою Херсонського державного аграрно-економічного університету (протокол № 7 від 28.03.2024 року)

Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування / Херсонський державний аграрно-економічний університет. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 1. 100 с.

Журнал включений до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 24812-14752Р від 12.04.2021 року.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 (додаток 3) журнал внесений до переліку фахових видань України в категорії «Б» (спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Офіційний сайт журналу: http://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public

Редакційна колегія:

Потравка Лариса Олександрівна – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, доктор економічних наук, професор (головний редактор)

Вольська Олена Михайлівна – професор кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, доктор наук з державного управління, доцент

Гарафонова Ольга Іванівна – професор кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, доктор економічних наук, професор

Дурман Олена Леонідівна – доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, кандидат наук з державного управління

Карташова Ольга Григорівна – доцент кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, кандидат економічних наук

Кирилов Юрій Євгенович – професор кафедри публічного управління та адміністрування Херсонського державного аграрно-економічного університету, доктор економічних наук, професор

Монастирський Григорій Леонардович – професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу Західноукраїнського національного університету, доктор економічних наук, професор

Пугач Андрій Миколайович – завідувач кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування Дніпровського державного аграрно-економічного університету, доктор наук з державного управління, професор

Храпкіна Валентина Валентинівна – професор кафедри маркетингу та управління бізнесом Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор економічних наук, професор

Kryk Barbara – Doctor of Economics, Professor, Professor University of Szczecin (Poland)

Smalskys Vainius – Doctor of Social Sciences, Professor, Institute of Public Administration, Mykolas Romeris University (Lithuania)

© Херсонський державний аграрно-економічний університет, 2024

УДК 351(477)
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.1

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ЕВОЛЮЦІЙНИХ ШЛЯХ І ПОДАЛЬШІ МОЖЛИВОСТІ

Бобровський О. І. *– доктор філософії в галузі публічне управління та адміністрування,*
докторант кафедри публічного управління та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів
ORCID: 0000-0001-7395-7477

У статті уточнена практична спрямованість поняття «інформація» і його визначеність у сфері управлінської діяльності. Визначені зміст і напрями використаняння інформації за етапами еволюційного руху. Наведені докази того, що здійснювані зміни цифрового удосконалення методів, технологій і способів державного управління, темпи його проведення поки недостатньо сприяли своєчасному і якісному проєктуванню процесів управлінської діяльності. Виявлена недостатня цифрова зрілість органів влади, які очолюють процеси цифрової трансформації, в частині теоретико-методичних, практичних цифрових перетворень і послідовності здійснення етапів їх побудови безпосередньо в самих органах влади. Запропоновано поглиблене вивчення, встановлення залежності і дотримання логічної послідовності реалізованих заходів і етапів цифрової трансформації. Еволюційний шлях формування цифрової трансформації суспільства і її безпосередньої спрямованості на зміну якості процесів управління державою з боку органів виконавчої влади розглянуто за етапами (інформаційно-віртуальний, оцифрування, цифровізація, цифрова трансформація й електронне урядування), за їх логічною появою, тісною пов'язаністю і послідовним збагаченням, які розглянуті в руслі безперервного плину їх розвитку. Показана необхідність застосування системи знань різних наук і врахування реальних можливостей держави щодо їх системного застосування на основі наявного стану цифрового розвитку та інноваційного розвитку процесів державного управління. Доведено, що підґрунтя розвитку цифрової трансформації повинно формуватись на результатах аналізу змісту фактичного стану цифрової зрілості процесів управління, обґрунтування видів необхідних прогресивних змін, що розкривають недоліки їх технічного, методичного, науково-законодавчого, організаційного й інноваційного розвитку. Запропоновано перелік напрямів удосконалення, обґрунтування і проєктування процесів трансформації при узгодженні планів, заходів і процесів стратегічних і поточних планів виконання Національної програми інформатизації України.

Ключові слова: *цифровізація, цифрові трансформації, органи виконавчої влади, державне управління, інформація, інформатизація, електронне урядування, процеси, розвиток.*

Bobrovskyi O. I. Digitization of public administration: evolutionary path and further possibilities

The article clarifies the practical orientation of the concept of "information" and its definition in the field of managerial activity. The content and directions of using information according to the stages of the evolutionary movement are determined. Evidence is provided that the ongoing changes in the digital improvement of methods, technologies and methods of state administration, the pace of its implementation have not yet sufficiently contributed to the timely and high-quality design of management activity processes. Insufficient digital maturity of the authorities leading the processes of digital transformation was revealed in terms of theoretical and methodological, practical digital transformations and the sequence of implementation of the stages of their construction directly in the authorities themselves. An in-depth study, establishment of dependence and compliance with the logical sequence of implemented measures and stages of digital transformation are proposed. The evolutionary path of the formation of the digital transformation of society and its direct focus on changing the quality of state management processes on the part of the executive authorities is considered by stages (information-virtual, digitization, digitalization, digital transformation and electronic governance), by their logical appearance, close connection and successive enrichment, which are considered in the course of the continuous flow of their development. The necessity of applying the system of knowledge of

various sciences and taking into account the real capabilities of the state regarding their systematic application based on the current state of digital development and innovative development of state management processes is shown. It is proven that the basis of the development of digital transformation should be formed on the results of the content analysis of the actual state of digital maturity of management processes, the justification of the types of necessary progressive changes that reveal the shortcomings of their technical, methodical, scientific-legislative, organizational and innovative development. A list of directions for improvement, substantiation, and design of transformation processes during coordination of plans, measures, and processes of strategic and current plans for the implementation of the National Informatization Program of Ukraine is proposed.

Key words: *digitization, digital transformations, executive power bodies, state administration, information, informatization, electronic governance, processes, development.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства характеризується виникненням глобальних і національних змін, які впливають на всі системи життя країн, у тому числі і системи державного управління. Ці зміни не оминули й Україну, в якій почали швидко формуватись якісно нові сфери діяльності людських відносин і нові види взаємодії. Діапазон і зміст відносин органів державної влади та органів місцевого самоврядування з населенням і бізнесом суттєво розширився на ґрунті надання державних послуг і підтримки життєво важливих видів діяльності. Зростає залучення до системи державного управління різних верств населення і окремих інститутів, поглиблюється розвиток зворотних зв'язків між органами виконавчої влади, суб'єктами господарювання і групами населення. Це потребує пошуку можливостей швидкого реагування органів влади на запити суспільства і формування нових важелів впливу на прогресивний рух суспільних процесів.

Вихідною умовою і магістральним напрямом удосконалення і пришвидшення процесів державного управління стала інформатизація, яка відіграє роль надійного підгрунтя для втілення результатів подальшого розвитку, а саме цифровізації і трансформаційних змін в управлінні процесами соціально-економічного розвитку країни.

Цифровий розвиток України почався із залучення комп'ютерної техніки, розробки і застосування концепції електронного урядування. Водночас ці заходи поки суттєво не підвищують результати державного і муніципального управління, хоча вони проілюстрували подальші можливості позитивного впливу інформаційно-комп'ютерних технологій на розвиток суспільства і поглибили рух їх застосування в усіх видах діяльності.

На сучасному етапі процеси інформатизації діяльності органів влади активізувались. Були затверджені Національна програма інформатизації України [10], Стратегія реформування державного управління України на 2022 – 2025 рр. [11]. Завдання Національної програми інформатизації на 2022 – 2024 рр. [12], Методичні рекомендації щодо дотримання засад реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку [13] тощо. Але водночас темпи і зміст цифрової трансформації діяльності органів виконавчої влади поки не відповідають стратегічно запланованим заходам і не ілюструють нові можливості економічного й соціального зростання. В суспільстві ще й досі наявна недостатня цифрова зрілість, а у змісті проєктованих заходів не відображаються результати, спрямовані на повну цифрову самодостатність. Відсутня логічна послідовність і достатня взаємопов'язаність планованих заходів, їх методологічного й організаційного супроводу. Зазначене мотивує до подальшого перегляду і поглиблення теоретико-методичних, проєктних і практичних положень щодо розвитку цифрових перетворень у діяльності органів влади.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішенню проблеми теоретико-методичних засад інформатизації та цифровізації різних сфер діяльності суспільства сприяли результати наукових праць багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Так, вагомий внесок зробили: Х. Альбах, Дж. Белл, Дж. Гелл Брейт, М. Кастельє, Х. Мефферт, Н. Нетропонте, А. Пінквард, Р. Рейхвальц, Е. Тоффлер та ін. Теоретичні й методичні питання формування та розвитку електронного урядування у сфері публічного управління України досліджували О. Амосов, В. Биркович, В. Грицяк, М. Демкова, О. Кабанець, В. Малиновський, Н. Орлов, А. Семенченко, А. Серенок, Ю. Приймак, Л. Левченко, В. Дрешпак, В. Єганов, Ю. Добуш, А. Грицан, М. Климаш, Я. Калакура та ін. [6; 7]. Розвитку інформаційних технологій присвячені праці І. Лопушенко, І. Оченцова, А. Пухач, В. Шевченко, Н. Ткачова, С. Чукут. Теоретичні аспекти диджиталізації розглядаються в працях І. Дульської, О. Криворучко, С. Коляденко, В. Ляшенко, Н. Мешкова, І. Соколової, М. Дубіни, О. Козлятенко та ін. Окремі питання ролі, місця й умов застосування цифрових технологій досліджували Е. Аблякимов, Є. Бабалик, О. Бухтатий, О. Григор, О. Карпенко, А. Митко, П. Клімушин, Р. Коваль, В. Коновал, Н. Новицька, О. Павлишин, А. Серенок та ін. [1; 2; 5].

Водночас при проєктуванні шляхів цифровізації суспільної діяльності і діяльності органів виконавчої влади, які відповідають за якість цих процесів, існує ще багато теоретичних і практичних проблем наукового й методологічного супроводу їх вирішення. Попри на воєнний стан і проблемні питання життя українського суспільства, дослідження теоретичних і практичних проблем становлення України як цифрової держави, її перехід у цифровий простір повинні продовжуватись.

Мета дослідження: аналіз змісту, стану, ступеня упорядкованості і методологічного забезпечення побудови процесів цифрової трансформації органів виконавчої влади і надання пропозицій щодо подальшого удосконалення проєктування й управління цими процесами.

Виклад основного матеріалу. Головним напрямом підвищення ефективності державного управління на сучасному етапі розглядається його перехід на цифрові технології і побудова інформаційної держави. У цьому напрямі розвитку діяльність органів виконавчої влади особливо активізувалась починаючи з 2017 р. Однак слід підкреслити, що питання розвитку інформатизації суспільства країни почали порушуватись з перших кроків становлення України як незалежної держави. В 1992 р. був прийнятий Закон України «Про інформацію» [14], 1993 р. – Закон України «Про науково-технічну інформацію» [15], 1998 р. – закони України «Про національну програму інформатизації» [16] та «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [17]. Протягом часу кількість законодавчих і нормативних актів продовжувала збільшуватись. Закон України «Про Національну програму інформатизації», що діяв із 1998 р., втратив чинність від 1 березня 2023 р. на підставі нового закону «Про національну програму інформатизації» [10], хоча в нього систематично вносилися необхідні зміни. Попри це суттєвих досягнень в інформаційному середовищі країни не спостерігалось. У грудні 2010 р. Уряд схвалив Концепцію розвитку електронного урядування в Україні [18], а у вересні 2011 р. затверджено План заходів щодо її реалізації [19]. У грудні 2013 р. знову прийнято План заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні [20]. Але у 2017 р. ці документи втратили чинність у зв'язку зі схваленням Розпорядження Кабінету Міністрів України нової Концепції розвитку електронного урядування в Україні [20]. У 2018 р. Уряд затвердив Концепцію та план дій щодо розвитку цифрової економіки та суспільства України

на 2018–2020 рр. [22]. В січні 2019 р. затверджено план заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019–2020 рр. [23].

У 2019 р. Уряд презентував новий план розвитку цифрової економіки країни, який закликає до прискореного переведення української економіки в цифровий формат. На сьогодні головним законодавчим документом, спрямованим на продовження і розвиток процесів інформатизації, є Закон України «Про Національну програму інформатизації» [10], чинний з 1 березня 2023 р., затверджені завдання Національної програми інформатизації на 2022–2024 рр. [12]. В них знову були уточнені й унормовані вже давно вживані терміни: електронне урядування, інформатизація, цифрова технологія, проєктів інформатизації і цифровізації, цифрові трансформації, цифрове середовище, цифрова технологія, цифровізація, інформаційно-комунікаційні технології та ін.

У складі завдань Національної програми інформатизації на 2022–2024 рр. представлено широкий спектр напрямів діяльності щодо подальшого формування державної політики та організаційно-правового забезпечення інформатизації; формування і розвитку національної інфраструктури інформатизації; інформатизації стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони; інформатизації процесів соціально-економічного розвитку; інформатизації фінансової та грошової систем, державного фінансово-економічного контролю; інформатизації соціальної сфери; інформатизації в галузі екології та використання природних ресурсів; інформатизації науки, освіти і культури; міжнародного співробітництва; інформатизації системи правосуддя; реалізації регіональних програм інформатизації та програм інформатизації органів місцевого самоврядування [12]. Особливу зацікавленість викликають очікувані результати заходів зі створення, модернізації та оновлення програмно-апаратних засобів та матеріально-технічної бази інформаційно-комунікаційних систем, їх фінансового і кадрового забезпечення; створення, модернізації та розвитку інформаційних систем електронних реєстрів та забезпечення функціонування системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів та інші.

Ознайомившись зі змістом законодавчих і нормативних актів, запланованих заходів для їх здійснення і супроводження, відмічаючи їх глибину, тим не менш можна помітити, що частка нормотворних завдань повторює вже наявні, але вчасно не здійснені не в плануємі строки, не за змістом завдань. І хоч повтори їх сутності вже більш ємні, вони не викликають повної довіри до їх виконання і ліквідації попередніх огріхів, несвідомо пропущених кроків чи елементів процесів інформатизації. Також відсутня пов'язаність між розробленими раніше заходами і запланованими знову. Аналіз попередніх кроків модернізації і вирішення стратегічних завдань, виділення нездійснених кроків і причини такого стану також не оприлюднювались. Спостерігається відсутність належної логічної послідовності етапів вирішення проблеми цифровізації державного управління і в діяльності органів виконавчої влади, і підконтрольних їй сфер, систем, процесів і дій в інформатизації усіх видів суспільної діяльності та її подальшого розвитку. При побудові дієздатної, динамічної і високопродуктивної системи інформатизації країни і діяльності органів влади з попереднім, передбачуваним і подальшим розвитком необхідно, щоб кожний крок створював умови для розвитку, враховуючи невиправдані попередні дії, які не дали позитивного результату.

Для пояснення цього висновку і формування пропозицій щодо ліквідації недотримання очікуваних результатів побудови цифрового суспільства розглянемо еволюційний шлях цього явища і зміст формування його взаємопов'язаних

складників, а також зміст етапів руху еволюційних перетворень інформації в середовищі суспільного розвитку.

Еволюційний шлях наповнення і перетворень змісту цифрової інформації суспільства в змісті поняття «інформація» та її застосування в суспільній діяльності доцільно представити за етапами:

- інформаційно-віртуальний;
- оцифрування інформації;
- цифровізація;
- цифрова трансформація;
- електронне урядування.

Перший етап являє собою визначення поняття і змісту інформації та її застосування в процесах діяльності. Для уточнення терміна «інформація» використаємо його похідне поняття (інформатизація), наведене в законодавстві України [14], що розкриває зміст і дії, необхідні для його застосування, поглиблення, розширення та побудови системи інформаційного забезпечення розвитку суспільства. *Інформація являє собою виявлення і конкретизацію сутності ознак, характеристик, джерел і показників вимірювання, які необхідні для вирішення завдань, уточнення методів збору, обробки і необхідності перетворень, систематизації і групування за окремими видами і напрямами застосування, об'єктами використання і носіями руху.* Можливості і передумови для створення інформаційного середовища суспільної діяльності і розширення розуміння його змісту і значущості потребують поглиблення уявлення про види інформації, розширення сфер її застосування як нематеріального ресурсу і потенціалу розвитку. Умови для їх формування виникли ще при появі й опануванні електронно-обчислювальної техніки і комп'ютерних технологій. Це розширило можливості побудови інформаційного середовища і мотивувало чітке визначення потреб в інформації, формуванні й оптимізації інформаційних потоків, їх масштабності, упорядкуванні і можливостей розширення напрямів цільового застосування.

Водночас і сьогодні в умовах реформування процесів руху інформації залишаються недоопрацьованими інформаційні потреби при здійсненні структурних перебудов господарських ланок, об'єднанні територіальних громад, зміни назв і форм суб'єктів господарювання, міст, вулиць чи регіонів. Витрачається час на створення й упорядкування первісної якісної і всеохопної інформації, що створює певні перешкоди для швидкого оцифрування і побудови інформаційних технологій та їх структурних елементів.

Наступним етапом інформаційного розвитку слід розглядати *етап оцифрування інформації*. На стадії оцифрування вирішуються завдання зміни аналогової інформації і способів її обробки на цифрову шляхом кодування інформації в цифрову форму. Створюються умови її переносу на комп'ютерну техніку для накопичення, зберігання, обробки та можливостей передавати таку інформацію. Цифрова ідентифікація інформації здійснюється на основі переосмислення джерел формування: змісту наявних документів, правил систематизації і методів її обробки, зміни професійно-знаннєвої структури праці, схем, процесів формування її організації, інформаційних перетворень при вибудові інших елементів послідовних змін у системі людської діяльності і руху процесів праці до їх нового стану без порушення єдності зв'язків, відносин і їх спрямування на якісний результат та підвищення продуктивності праці.

При оцифруванні всі внутрішні і зовнішні процеси документообігу переводяться без зміни їх існуючої вартості. Тобто на цьому етапі вартість послуг може

мати і певні тенденції до збільшення, як це сьогодні спостерігається. Наприклад, при зборі, систематизації й оцифруванні надаваних сьогодні ЦНАПом послуг виникає необхідність застосування так званого адміністративного збору. Оскільки на цьому рівні виконання завдань потребує пошуку і збору даних не тільки з наявних інформаційних баз даних, а також пошуку і підтвердження додаткової інформації на паперових носіях, тому оцифрування на цьому етапі потребує допоміжного часу і відповідних витрат.

Етап цифровізації являє собою розробку і широке впровадження цифрових технологій в усі складники високорозумової, високотехнологічної і трудомісткої управлінської праці. На цьому етапі попередньо повинні бути здійснені: визначення обсягу інформації та його безпосередній опис стосовно завдань і процесів, для здійснення яких необхідний той чи інший вид оцифрованої інформації; надання оцінки використовуваних методів і технологій опрацювання інформації, стану її сучасності і здатності до змін, які можуть бути використані в умовах розробки цифрових технологій.

Цифрові технології являють собою сукупність систематизованих правових, науково-технічних, організаційних рішень, спрямованих на застосування комп'ютерної та іншої електронно-обчислювальної техніки, програмного забезпечення та інших засобів для зменшення участі користувачів інформаційно-комунікаційних систем і засобів інформатизації під час збирання, приймання, обробки, передавання інформації чи трудомісткості виконуваних операцій [10, ст. 1].

Цифрові технології не тільки звільняють людей від рутинної роботи, а й перетворюють і поглиблюють ділове спілкування людей, роблять його гнучким, оперативним, спрямованим на швидкий обмін інформацією і знаннями, інтегрують комунікативні і суспільні відносини між різними суб'єкто-об'єктами. Водночас усім учасникам необхідно набути чіткого стратегічного уявлення про сутність і необхідність цифрового здійснення всіх інформаційних операцій для імплементації їх результатів у кіберфункціональні й кіберсоціальні процеси з використанням тих артефактів, які неможливо було врахувати без застосування цифрових технологій. На етапі цифровізації технології управління повинні розширюватись за переліком, мати високий ступінь обґрунтованості змісту і зменшувати вартість, стаючи новими інноваційними технологіями, які забезпечують більш ефективну координацію діяльності при здійсненні управлінських функцій і процесів, сприяють їх взаємопов'язаності, взаємопідтримці і формуванню умов для отримання доданої вартості.

Кінцевим результатом етапу цифровізації повинні стати комплекси групових інформаційно-комунікаційних систем управління, здатних проєктувати і забезпечувати якість і швидкість управлінських впливів на стан і динаміку соціально-економічного розвитку і подальшу цифрову трансформацію суспільної діяльності.

Етап цифрової трансформації. Під цифровою трансформацією розуміються процеси інтеграції цифрових технологій у всі аспекти і сфери діяльності. Впровадження в діяльність інтегрованих інформаційних технологій здійснюється з використанням досягнень науково-технічного розвитку, методів, алгоритмів, технологій і механізмів, цілеспрямованих на виконання основних державних функцій і створення умов для нових наукових досягнень у забезпеченні міцності державного управління в усіх сферах.

Процеси цифрової трансформації при виконанні державних функцій управління повинні вміщувати набір інноваційних інструментів систематичного оновлення змісту процесів управління відповідно до світових і національних здобутків,

використання яких забезпечуватиме динаміку підвищення результатів управлінської діяльності в напрямі управління керованими системами. Цей етап повинен характеризуватись широким запровадженням інновацій, їх захистом і спрямованістю дій і технологій вирішення управлінських завдань шляхом інтеграції процесів цифровізації управлінської діяльності. Результати їх рішення набувають вищого інноваційного рівня і здатності до більш швидкої реакції при їх прийнятті та імплементації їх результатів у процеси розробки цілеорієнтованих стратегій, програм, планів і проєктів з використанням високопродуктивних інструментів виконання завдань.

Перехід системи державного управління в стан цифровізації діяльності забезпечується активізацією комплексу перетворень, відображених у принципах, методах, механізмах, управлінській поведінці і корпоративній культурі, супроводжуваних оновленим змістом технологій здійснення управлінської діяльності і набутих нових властивостей кінцевих результатів, формування можливостей їх швидкого застосування чи використання.

Створення умов для цифрового розвитку державного управління порушує питання удосконалення традиційних систем організації влади, системної і систематичної діагностики не тільки поточних, а й стратегічних процесів управління, поглиблення процесів керованості, дотримання умов збалансованості розвитку керованих соціально-економічних процесів і співпраці с країнами ЄС. Цьому сприятиме наступний еволюційних етап розвитку інформаційного суспільства – етап електронного урядування.

Етап електронного урядування. Цифрова трансформація як один із ключових напрямів підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади суттєво підвищує можливості розвитку електронного урядування і побудови електронного уряду. Електронний уряд – нова модель інформаційно-комунікативних відносин у державному управління, що містить новий погляд на зміст і можливості підвищення ефективності діяльності інститутів влади, організації управління і регулювання [24]. В Україні розпорядженням КМУ в грудні 2010 р. схвалена Концепція розвитку електронного урядування [18], яка розглядалась як взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою з громадянами і суб'єктами господарювання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Водночас слід зазначити, що дії уряду з наповнення її конкретним змістом були недостатньо послідовними і навіть незрозумілими. План заходів щодо її реалізації затверджений у 2011 р. [19], в грудні 2013 р. розпорядженням КМУ № 1072-р в нього були внесені деякі зміни. У вересні 2017 р. ці документи втратили чинність і прийнята нова Концепція розвитку електронного урядування в Україні [20], в якій головним напрямом розглядалась інформатизація суспільства. Але теза про стан процесів створення електронного уряду вже не наголошувалась, хоча у межах реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством і їхніми державами-членами [9] Україна мала забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до Європейських вимог.

Інструментарій побудови процесів цифровізації державного управління та їх подальшої трансформації на сьогодні уже достатньо окреслений. Він збігається з окремими складниками цифрового забезпечення. Інструментами електронного урядування є: вебсайти органів публічної влади, спеціалізовані вебсайти організацій громадянського суспільства, портали публічної інформації, портали відкритих даних, портали адміністративних послуг, системи електронних звернень громадян

(петицій), електронного голосування тощо. Системно розвивається і інструментарій цифрового суспільства: широкосмуговий доступ до інтернету, комп'ютеризація, електронні державні послуги та їх надання, відкриті дані, хмарні сервіси та інше.

Здобутки цифрової трансформації і електронного урядування зі створення цифрової держави формують умови для появи і використання науково-технічних, науково-знаннєвих, науково-соціальних та інших ідей, науково-технічного розвитку країни, підтримуючи систему державного управління в умовах глобальних змін формування нового економічного укладу та устрою країни.

Надзвичайно важливим результатом процесів формування цифрової держави стає її ідентифікація і прямий зв'язок процесів цифрових трансформацій і електронного урядування з появою і поширенням четвертої і п'ятої промислових революцій (Індустрія 4.0 і Індустрія 5.0). На сучасному етапі розвитку суспільства має місце співіснування цих двох промислових концепцій. Перша концепція Індустрія 4.0 спрямовується на конкретизацію кіберфізичних систем на основі цифрових технологій, вона формує розуміння необхідності і швидкого інформаційного забезпечення імплементації наукових ідей і досліджень у процеси цифрових трансформацій, що створює стратегічні можливості для запровадження наукових знань у технології їх впровадження і формує умови для появи нових індустрій в усі напрями людської діяльності, людська праця замінюється автоматизованими технологіями, штучним інтелектом. Індустрія 5.0 продовжує концепцію Індустрії 4.0 з урахуванням підвищення значущості соціальної відповідальності і сталого розвитку. Вона спрямована на поєднання людських здібностей, передових технологій та турботу про екологію, прагне появи умов для створення нових цінностей, які повинні суттєво впливати на підвищення темпів науково-технічного розвитку, спрямованих на економічне зростання, забезпечення добробуту населення, пряму зорієнтованість дій влади на соціальний розвиток, підвищення кількості інвестиційних ресурсів в інноваційну продукцію [4].

Сьогодні цифрове середовище України набуло значних темпів розвитку. За участю і сприяння Міністерства цифрової трансформації України створена низка порталів: «Дія», «Дія City», «Євроінтеграція», «Дія. Цифрова освіта», «Дія. Бізнес», «Дія. Центр» та інші. Так на кінець 2022 р. портал «Дія» забезпечив доступ до 102 електронних послуг через свій вебпортал і до 38 – через мобільний додаток «Дія» [21, с. 13], а державні електронні інформаційні ресурси «Трембіта» і електронна взаємодія ЦНАПу протягом 2022 р. надали послуг 7 688 суб'єктам звернень, що сприяло розвитку цифровізації послуг, надаваних державою і формування нових ланцюгів вартості.

Новим стимулом до інтеграції діяльності в державному управлінні в напрямі створення цифрової держави є також участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» на період 2021–2027 рр., яка здійснює практичне фінансування за напрямами: високопродуктивні обчислення, штучний інтелект, кібербезпека та довіра, передові навички в цифровій галузі та забезпечення широкого використання цифрових технологій в економіці та суспільстві [8]. Інтерес спрямовується на створення умов трансформації наявних і побудови нових секторів економіки, на цифрове планування, модернізацію цифрових процесів і на трансформацію діяльності людей в більш ефективні сучасні напрями, адаптовані до реальних потреб розвитку четвертої промислової революції.

Зміст розглянутої сутності етапів процесу цифрової трансформації і побудови електронного уряду в системі державного управління наглядно ілюструє їх послідовність і тісну пов'язаність. Очевидно, що кожний наступний етап базується на

досягненнях попереднього і повинен починатись із визначення закінченості та інформаційної зрілості попереднього етапу, продовжувати накопичення його здобутків та бути адаптованим до цілей подальшого розвитку.

Домінантним складником цифровізації державного управління є знання і безальтернативний процес наукового супроводу його розвитку. Проєкти, які розробляються для реалізації цілей і завдань Національної програми інформатизації України повинні включати науково-аналітичну оцінку стану цифровізації об'єктів, аналітичне обґрунтування заходів його подальшого розвитку і проєктуватись із дотриманням встановлених принципів. Ці умови повинні враховуватись замовниками проєктів, перевірятись і контролюватись при їх здійсненні.

Висновки. Незважаючи на появу нових можливостей подальшого цифрового розвитку суспільства і системи державного управління в Україні ще й досі має місце недостатній рівень системної сформованості теоретико-методологічних проєктних і практичних положень щодо швидкої і якісної цифровізації державної управлінської діяльності. Відсутнє системне й організаційне забезпечення реалізації напрямів і змісту стратегій інформатизації, порушується логічна послідовність здійснених заходів і тісний зв'язок між цифровими технологіями.

Аналіз процесу цифровізації державного управління і керованих ним систем показує необхідність дотримання правил його побудови, логічної послідовності і взаємозв'язку запропонованих етапів – інформаційно-віртуальний, оцифрування, цифровізація, цифрова трансформація і електронне урядування – які мають спільну ідеологію, споріднений зміст і елементи його розширення, створюють логічну послідовність кроків еволюційного руху країни до повної цифровізації. Це обумовлює необхідність розробки заходів кроків цифрової трансформації і обґрунтування пріоритетів розвитку технологій функціонування для розвитку цифрового суспільства, починаючи з органів державної влади.

Розробці нових і удосконаленню наявних, стратегічних і поточних планів цифрової трансформації повинні передувати аналіз попередньо виконаних планів, існуючого бар'єрного обмеження в умовах впровадження і плину процесів цифровізації, оцінювання реальних можливостей і ліквідація виявлених огріхів, підвищення рівня інноваційності використовуваних методів і механізмів.

Результати аналізу стану і рівня цифровізації повинні стати аналітичною базою для обґрунтування конверсії вже існуючих цифрових платформ в єдину систему управління процесами цифрового розвитку країни. Дотримання алгоритму і кроків послідовності здійснення етапів цифровізації створить єдині стандартні умови формування цифрового простору.

Методичний підхід до вирішення цих питань доцільно здійснювати:

– за розглянутими етапами цифрової трансформації з ґрунтовним оцінюванням змісту кожного етапу, дотриманням послідовності, взаємопов'язаності і взаємозалежності процесів реалізації;

– визначенням напрямів здійснення трансформаційних заходів на всіх рівнях трансформаційних перетворень;

– уточненням складових елементів системи державного управління, які формують і забезпечують управлінські впливи на керовані об'єкти з можливістю запровадження в них цифрових перетворень з урахуванням параметрів, факторів, чинників і показників зростання якості життя людей;

– побудовою базових моделей трансформації структурних складників системи державного управління з урахуванням процесів їх взаємодії, взаємообумовленості і взаємного впливу;

– визначенням наскрізних функцій і процесів формування управлінських рішень і суб'єктів їх реалізації в керованих системах;

– розробкою доповнень чи змін до напрямів реформ, стратегій, програм і планів реалізації концепції трансформаційних перетворень в Україні з визначенням цифрового інструментарію, людських і фінансових ресурсів, заходів підвищення організованості та управлінського забезпечення;

– розробкою плану дій управлінських структур і осіб, відповідальних за впровадження заходів системи цифровізації державного управління, втіленням показників моніторингу результатів їх реалізації за системою запропонованих показників за усіма заходами з досягнення цифрової зрілості і принципів її реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Башлай С. В. Яремко І. І. Цифровізація економіки України в умовах Євроінтеграційних процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48(231). URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2237

2. Соколов А. В. Сучасні підходи до оцінки якості державного управління. *Державне управління: удосконалення і розвиток*. 2014. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=901

3. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному / Польський фонд міжнародних та регіональних досліджень. 2020. 76 с.

4. Зубкова А., Майгурова Д., Місюня Р. Управління проєктами цифрової трансформації міжнародних підприємств: ключові відмінності Індустрії 4.0 та 5.0. *Modeling the development of the economic systems*. № 2. С. 120–130.

5. Вишнєвський О. С. Цифровізація процесу стратегування розвитку національної економіки: дисертація д-ра екон. наук. Київ, 2021. 515 с.

6. Мохова Ю.Л. Розвиток електронного урядування України в умовах цифрових перетворень: монографія. Київ: Освіта України, 2021. 433 с.

7. Ляшенко В. І., Вишневський О. С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія. Київ, 2018. 252 с.

8. Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021 – 2027): Закон України від 23 лютого 2023 р. № 2926-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2926-20#Text

9. Про ратифікацію Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

10. Про національну програму інформатизації: Закон України від 1 грудня 2022 р. № 2807-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text

11. Стратегія реформування державного управління України на 2022 – 2025 роки: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-р#Text

12. Завдання Національної програми інформатизації на 2022 – 2024 роки: затверджено Постановою Верховної Ради України від 8 липня 2022 року № 2360-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2360-20#Text

13. Методичні рекомендацій з дотримання засад реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку: затверджено Наказом Державного агентства з питань електронного урядування України від 9 квітня 2019 р. № 24. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024883-19#Text

14. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text

15. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25 червня 1993 р. № 3321-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text

16. Про національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр#Text

17. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. № 75/98-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр#Text

18. Концепція розвитку електронного урядування в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів Україні від 13 грудня 2010 р. № 2250-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-р#Text

19. План заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2011 р. № 1014-р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kr111014?an=17&ed=2011_09_26

20. Концепція розвитку електронного урядування в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів Україні від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-р#Text

21. Звіт про виконання у 2022 році Стратегії реформування державного управління України. URL: https://api.par.in.ua/uploads/progress_report/file_uk/39/PAR_Report_2022_ukr.pdf

22. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки та затвердження плану дій щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-р#Text

23. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019 – 2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 37-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2019-р#Text

24. Романенко Є. О. Електронний уряд – нова модель інформаційно-комунікативних відносин. *Європейські перспективи*. 2015. № 6. С. 75–79.

REFERENCES:

1. Bashlai, S.V., &Yaremko, I.I. (2023). Tsyfrovizatsiia ekonomiky Ukrainy v umovakh Yevrointehratsiinykh protsesiv [Digitization of the economy of Ukraine in the context of European integration processes]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, *48(231)*. Retrieved from https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2237 [in Ukrainian].

2. Sokolov, A.V. (2014). Suchasni pidkhody do otsinky yakosti derzhavnoho upravlinnia [Modern approaches to assessing the quality of public administration]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia i rozvytok – Public administration: improvement and development*, *4*. Retrieved fromhttp://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=901 [in Ukrainian].

3. (2020). *Tsyfrovi transformatsii v Ukraini: chy vidpovidaiut vitchyzniani instytutsiini umovy zovnishnim vyklykam ta yevropeiskomu poriadku dennomu* [Digital transformations in Ukraine: do domestic institutional conditions meet external challenges and the European agenda] [in Ukrainian].

4. Zubkova A., Maihurova D., Misiunia R. (2020). Upravlinnia proiektamy tsyfrovoi transformatsii mizhnarodnykh pidpryiemstv: kliuchovi vidminnosti Industrii 4.0 ta 5.0. [Management of digital transformation projects of international enterprises: key differences of Industry 4.0 and 5.0]. *Modeling the development of the economic systems, 2,* 120–130 [in Ukrainian].

5. Vyshnievskyi, O.S. (2021). Tsyfrovizatsiia protsesu stratehuvannia rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Digitization of the process of strategizing the development of the national economy]: *dysertatsiia d-ra ekon. nauk*. Kyiv [in Ukrainian].

6. Mokhova, Yu.L. (2021). *Rozvytok elektronnoho uriaduvannia Ukrainy v umovakh tsyfrovykh peretvoren [Development of e-governance of Ukraine in conditions of digital transformation]*. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].

7. Liashenko, V.I., & Vyshnevskyi, O.S. (2018). *Tsyfrova modernizatsiia ekonomiky Ukrainy yak mozhlyvist proryvnoho rozvytku [Digital modernization of the economy of Ukraine as an opportunity for breakthrough development*]. Kyiv [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy Pro ratyfikatsiiu Uhody mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom pro uchast Ukrainy u prohrami Yevropeiskoho Soiuzu «Tsyfrova Yevropa» (2021–2027): pryiniatyi 23 liutoho 2023 roku. №2926-IX [Law of Ukraine on the ratification of the Agreement between Ukraine and the European Union on the participation of Ukraine in the European Union program "Digital Europe" (2021–2027)]. (February 23, 2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2926-20#Text [in Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy Pro ratyfikatsiiu Uhody pro Asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: pryiniatyi 16 veresnia 2014 roku №1678-VII [Law of Ukraine on the ratification of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand]. (16 veresnia, 2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].

10. Zakon Ukrainy Pro natsionalnu prohramu informatyzatsii: pryiniatyi 1 hrudnia 2022 roku №2807-IX [Law of Ukraine on the national informatization program]. (1 hrudnia, 2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text [in Ukrainian].

11. Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy Stratehiia reformuvannia derzhavnoho upravlinnia Ukrainy na 2022 – 2025 roky: skhvaleno 21 lypnia 2021 roku № 831-r. [approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine Strategy for reforming the state administration of Ukraine for 2022-2025]: (July 21, 2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-p#Text [in Ukrainian].

12. Postanovoiu Verkhovnoi Rady Ukrainy Zavdannia Natsionalnoi prohramy informatyzatsii na 2022 – 2024 roky: zatverdzheno 8 lypnia 2022 roku №2360-IX [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine Tasks of the National Informatization Program for 2022-2024]. (July 8, 2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2360-20#Text [in Ukrainian].

13. Nakaz Derzhavnoho ahentstva z pytan elektronnoho uriaduvannia Ukrainy Metodychni rekomendatsii z dotrymannia zasad realizatsii orhanamy vykonavchoi vlady pryntsypiv derzhavnoi polityky tsyfrovoho rozvytku: zatverdzheno 9 kvitnia 2019 roku № 24 [Order of the State Agency for Electronic Government of Ukraine Methodological recommendations for compliance with the principles of implementation by executive authorities of the principles of the state policy of digital development] (April 9, 2019). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024883-19#Text [in Ukrainian].

14. Zakon Ukrainy Pro informatsiiu: pryiniatyi 2 zhovtnia 1992 roku № 2657-XII [Law of Ukraine About information] (October 2, 1992). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text [in Ukrainian].

15. Zakon Ukrainy Pro naukovo-tekhnichnu informatsiiu: pryiniatyi 25 chervnia 1993 roku №3321-XII [Law of Ukraine on scientific and technical information] (June 25, 1993). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text [in Ukrainian].

16. Zakon Ukrainy Pro natsionalnu prohramu informatyzatsii: pryiniatyi 4 liutoho 1998 roku №74/98-VR. [Law of Ukraine On the national informatization program] (February 4, 1998) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр#Text [in Ukrainian].

17. Zakon Ukrainy Pro Kontseptsiiu Natsionalnoi prohramy informatyzatsii: Zakon Ukrainy vid 4 liutoho 1998 roku №75/98-VR [Law of Ukraine on the Concept of the National Informatization Program] (February 4, 1998) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр#Text [in Ukrainian].

18. Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukraini Kontseptsiia rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini: skhvaleno 13 hrudnia 2010 roku №2250-р.

[order of the Cabinet of Ministers of Ukraine The concept of the development of e-government in Ukraine] (December 13, 2010). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-p#Text [in Ukrainian].

19. Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy Plan zakhodiv shchodo realizatsii Kontseptsii rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini: zatverdzheno 26 veresnia 2011 roku №1014-r [order of the Cabinet of Ministers of Ukraine Action plan for the implementation of the concept of e-governance development in Ukraine] (September 26, 2011). URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kr111014?an=17&ed=2011_09_26 [in Ukrainian].

20. Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukraini Kontseptsiia rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini: skhvaleno 20 veresnia 2017 roku №649-r. [order of the Cabinet of Ministers of Ukraine The concept of e-government development in Ukraine] (September 20, 2017). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#Text [in Ukrainian].

21. Zvit pro vykonannia u 2022 rotsi Stratehii reformuvannia derzhavnoho upravlinnia Ukrainy [Report on implementation in 2022 of the State Administration Reform Strategy of Ukraine]. URL: https://api.par.in.ua/uploads/progress_report/file_uk/39/PAR_Report_2022_ukr.pdf [in Ukrainian].

22. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018 – 2020 roky ta zatverdzhennia planu dii shchodo yii realizatsii: skhvaleno 17 sichnia 2018 roku № 67-r. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the approval of the Concept of Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020 and the approval of the action plan for its implementation] (January 17, 2018) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text [in Ukrainian].

23. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo realizatsii Kontseptsii rozvytku systemy elektronnykh posluh v Ukraini na 2019 – 2020 roky: skhvaleno 30 sichnia 2019 r. №37-r. [order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the approval of the plan of measures for the implementation of the Concept of the development of the system of electronic services in Ukraine for 2019-2020] (January 30, 2019) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2019-p#Text [in Ukrainian].

24. Romanenko, E.O. (2015). Electronic government – a new model of information and communication relations [Electronic government – a new model of information and communication relations]. *European perspectives – European perspectives*, 6, 75–79 [in Ukrainian].

UDC 372.853:371.3:377.36
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.2

THE ROLE OF BUSINESS ENGLISH IN THE TRAINING OF FUTURE PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION PROFESSIONALS

Boiko L. M. *– Candidate of Philological Sciences,*
Associate Professor at the Department of Public Management, Administration and Humanities, Kherson State Agrarian and Economic University
ORCID: 0000-0002-8045-3864

The article explores the role of Business English in the training of students majoring in Public Management and Administration and inherent hurdles in its instruction, namely: selecting the material to be studied, grouping it according to the learning objectives and the language proficiency level among different students, as well as choosing teaching methods are a challenge that a Business English teacher encounters every academic year.

The article analyzes the specifics of teaching Business English to Master's degree students at the Agrarian and Economic University, determines the content and forms of its teaching.

The level of students' proficiency in a foreign language is crucial and the teacher must consider it to provide the tasks that would help each student to acquire the knowledge, skills and abilities specified in the curriculum. The primary characteristic of teaching Business English is explaining language material to students, identifying weaknesses in students' language skills, and focusing on their language needs. Also, the teacher cannot stay away from the professional aspects of the speciality to increase students' motivation.

The professional orientation requires integration of the discipline Business English with the specialized disciplines for Public Management and Administration speciality, and the selection of topics for study should be related to other professional disciplines of the curriculum. The inventory of specialized exercises, employed within the course is given in this paper.

The role of Business English in training a future Public Management and Administration specialist is crucial. A specialist should be able to formulate tasks correctly, effectively communicate information to colleagues and foreign partners, and maintain documentation and business correspondence in a foreign language to ensure the smooth operation of a company or institution at the international level.

Key words: *Business English, public management and administration, students, skills and abilities*

Бойко Л. М. Роль ділової англійської мови у підготовці майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування

У статті досліджується роль дисципліни «Ділова англійська мова» у підготовці магістрів зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування» та проблеми, пов'язані з її викладанням, а саме: відбір тем для вивчення, групування матеріалу за відповідністю до навчальних завдань та за рівнем володіння мовою різними студентами у групі, а також обрання форм навчання. Усі перелічені проблеми постають перед викладачем ділової іноземної мови кожного навчального року.

Проведено аналіз специфіки викладання ділової іноземної мови студентам магістерського рівня спеціальності «Публічне управління та адміністрування» у аграрно-економічному університеті, визначені зміст та форми навчання цієї дисципліни. Відмічено, що викладачеві потрібно неодмінно враховувати рівень володіння студентами іноземною мовою, щоб надавати такі завдання, які б допомогли кожному студентові набути знань, умінь і навичок, які вказані у програмі дисципліни.

Головною особливістю викладання ділової іноземної мови є уміння пояснити студентам мовний матеріал, виявити слабкі місця у мовній підготовці студентів, зосередитися на їхніх мовних потребах. Також викладач не може залишатися осторонь професійних аспектів спеціальності, щоб уміти підвищити мотивацію студентів.

Професійна спрямованість потребує інтеграції дисципліни «Ділова іноземна мова» з профільними дисциплінами спеціальності «Публічне управління і адміністрування», а відбір тем для вивчення має бути пов'язаний з іншими фаховими дисциплінами навчального плану. У статті наведено перелік спеціалізованих вправ, які використовуються в рамках курсу.

Роль ділової англійської мови у підготовці майбутнього фахівця з публічного управління та адміністрування є важливою. Фахівець повинен вміти правильно формулювати

завдання, ефективно доносити інформацію до колег та іноземних партнерів, вести документацію, ділову переписку іноземною мовою, щоб забезпечити безперебійну роботу компанії чи установи на міжнародному рівні.

Ключові слова: *ділова англійська мова, публічне управління та адміністрування, студенти, уміння і навички*

Formulation of the problem. In connection with Ukraine's trajectory towards European integration, the significance of English proficiency as a language of international communication is becoming increasingly crucial. The issue of English language competency among civil servants remains pertinent and is rightly considered one of the strategic tasks in the training of future specialists in public management and administration.

Business English is one of the compulsory components of the Master's degree program in Public Management and Administration at Kherson State Agrarian and Economic University. The curriculum of the discipline shows a tendency to professionalize the teaching of foreign languages in general, which is realized in the formation of communication skills on professional and business topics necessary for the student to perform professional tasks using foreign language tools [5]. Selecting the material to be studied, grouping it according to the learning objectives and the language proficiency level among different students, as well as choosing teaching methods are a challenge that a Business English teacher encounters every academic year.

Analysis of recent research and publications. The role and significance of Business English in masters' degree training have been studied in a number of publications by domestic and foreign researchers. For example, E.V. Dolynskyi [4] studied the role of this discipline in the training of translators, O.B. Tarnopolskyi [8] proposed his own special approach to teaching the language of business communication, N.D. Dido [3] considered the peculiarities of teaching Business English to students of non-linguistic faculties, L.I. Baidak [1] – to agricultural university students, Y.V. Degtyareva [2] examined the methodology of teaching reading in English for business communication, E. Frendo [9] studied in detail the teaching of Business English – from setting goals, choosing material to teaching platforms, learning communication and writing skills, R. Gibson [10] explored the theory and practice of intercultural business communication with key cultural dimensions as well as case studies. But the study of some peculiarities of teaching Business English to future management professionals requires a more detailed study, so our article is pertinent.

The purpose of this article is to analyze the specifics of teaching Business English to master's degree students majoring in "Public Management and Administration" at an Agrarian and Economic University, to determine its content, forms and methods of its teaching.

Presentation of the main material. When teaching Business English, the most important thing is to understand the purpose of its teaching. The universal goal, formulated in most curricula of the discipline, is to develop general and professionally oriented communicative language competencies to ensure effective communication in academic and professional environments, i.e. «its content is organized according to generic job-related skills required in a variety of professional areas and situations» [5]. Unlike many other disciplines, a significant place in teaching Business English, as well as a foreign language in general is occupied by the audience to which this discipline is taught. Students pursuing a Master's degree in «Public Management and Administration» speciality, i.e. future specialists with fundamental theoretical knowledge and practical skills in management and administration, control and analysis of business entities are offered a given set of topics relevant to this speciality that they will apply in their

future professional careers. Obviously, an individual approach is used for each specific group of students because there may be students who have no practical experience, as well as professionals who are already working in their specialty, have a certain amount of knowledge and utilize it, but do not have enough proficiency in a foreign language. Therefore, they need Business English to find a new job, for self-development, increasing their chances in the labor market or advancing their career. The teacher should always take into consideration the students' proficiency level in a foreign language to provide assignments that would help each student acquire the knowledge, skills, and abilities specified in the discipline's curriculum.

A common situation in the Master's degree student groups is that young graduates exhibit a superior command of English compared to individuals with professional experience who completed their education several, and at times, many years ago. But the latter group possesses a deeper understanding of their professional duties, job responsibilities, and related areas of expertise. While learning Business English, they actively assess the choice of instructional materials, engaging in continual evaluation what they do and providing examples from their own experiences in negotiating and contract signing, among other relevant situations. But a Business English teacher is a linguist who is not a specialist in a particular field or discipline, and it is not his or her responsibility to teach students their job-oriented subjects.

The main attribute of teaching Business English is the ability to explain language material to students, to detect shortcomings in students' language skills, and to focus on their language needs. Moreover, a teacher cannot stay away from the professional aspects of the speciality to be able to increase students' motivation. Their primary task is to teach students how to communicate in a foreign language in their specialized field. Any teacher in general, and a foreign language teacher in particular, needs to remember that their task is not to provide students with answers to all their questions, but to teach them how to acquire knowledge on their own, which they will use in the future. The task of an English language instructor is to facilitate the development of language proficiency of future specialists in their respective fields, enabling them to effectively communicate in a foreign language in their professional area using various tools. Through effective organization of learning activities, the teacher will ... develop their thinking, scientific guesswork and intuition, a critical approach to the information contained in the texts, encourage them to be both active and creative when reading texts and in other types of speech communication [7].

The professional orientation requires the integration of Business English with the specialized disciplines of the "Public Management and Administration" speciality to teach students to use a foreign language as a means of systematically updating professional knowledge on the basis of interdisciplinary connections. The selection of topics for study should be related to other professional disciplines of the curriculum, such as GR-management, Public Policy and Governance, Law in Public Administration, Strategy of Social Development and Territorial Management, Public Policy, International Integration and Security. This approach to the material selection requires precision; it should be focused on the latest achievements in the professional field and give the students the opportunity for further professional growth.

According to the discipline curriculum, the objective of the Business English course is to develop students' receptive and productive skills in such types of speech activities as listening, reading, speaking, and writing [6]. However, the ultimate goal of teaching speaking, namely dialogic speech, is to develop the skills to conduct a conversation, exchange professional information on a particular topic; teaching monologue speech

develops the capacity to compose diverse monologue texts, including conveying professional information, delivering speeches, presenting reports, and expressing viewpoints during professional discussions. Reading skills include the ability to read various styles and genres of specialized literature publications. Learning writing skills means developing the communicative competence necessary for written communication in the area of the profession.

One of the most interesting and a necessary topic of the course is Cultural Diversity and Socializing, which addresses issues that are especially relevant to managers: Welcoming Visitors, Cross-cultural Understanding. Students create dialogues based on flow charts, learn how to start and maintain a small talk conversation: how to keep the conversation going. The lesson regarding this subject includes doing exercises to fill in the missing sentences after listening to a dialogue, matching the pictures to one of the conversation extracts. While learning the writing skills, the students are to write a reply to the letter they received from their partner about confirming the meeting.

One more prevalent topic in Business English is *Using the Telephone*. This topic is universal because any professional, regardless of their speciality or field of activity, must be able to conduct a business telephone conversation. Students learn formulas and standard phrases for greeting people on the phone, starting a conversation, setting up and changing the time of appointments by phone, solving problems by phone, etc. Appropriate exercises include listening to telephone conversations, working on memorizing typical phrases, filling in missing phrases in a dialogue, and finally, composing dialogues with a partner.

For management professionals, the topic *Telephoning across Cultures* is very important. Every country has its own code of etiquette. What to use – first names or last names, would it be familiarity or not in different countries in Europe, Asia and America – these matters are in the scope for a teacher of Business English. The most suitable exercises are: make up the dialogues based on the prompts; work in pairs; role-play the dialogues.

The *Presentation* is also a universal topic, but suitable not only for management professionals; the skill of making a presentation should be mastered by professionals in various fields. However, for managers presenting socially significant projects, reports, or vice versa, submitting a project for funding in the future, the ability to make and introduce a presentation is crucial. The classes cover such issues as *Presentation techniques and preparation*. Here they learn to find examples of good and bad technique. They also study the audience (experts or non-experts); longevity of presentation (5-10 minutes, 20 minutes, two hours etc.); policy on questions (interruption, afterwards questions or discussion after the presentation). Then the students in detail learn the structure of presentation: they plan to compile the beginning (the introduction to a presentation): they are given the exercises to choose essential, useful and not necessary phrases, marking them accordingly. As a conclusion to the beginning of the presentation they are asked to give a one minute introduction to a talk on any topic they like.

The special attention is paid to using visual aids. The instructor presents the video how to create excellent visual aids and the students discuss it, stressing what they liked or disliked. After this discussion they are provided with some exercises such as:

1. Imagine using the graph below in a presentation. Suggest how you would describe it. Use the prompts.

2. Draw a line graph for use in your presentation. Choose any situation, real or imagined. Then present the graph as you would in a presentation. Your description should last no more than a minute.

Another topic of considerable interest and importance for managers is how to keep the audience's attention. While presenting the main body of a presentation, one should use signaling different parts in a presentation: ending the introduction, beginning the main body, listing, linking words, sequencing. The best type of exercises for this part is situations where the students are given the roles of consultants who should choose the right tender out of many. The assignments may be as follows: Present an overview of each tender to senior executives of the company, using the images, digits, graphs, visual aids if necessary [11].

While learning the part of Summarizing and Conclusion, the possible exercises would be to ask students to prepare the part of a short presentation in two to three minutes on any topic they know well. Other students should ask the one with the presentation for more details, for clarification, paraphrase what he said, offer more information based on their experience. Then they should repeat the exercise until all participants have completed their parts of presentations and answered questions afterward.

The special role for the future specialists in public management is given to the topic Meetings. From the outset of the topic they should explore:

− The types of meetings (brainstorming, project meeting, department meeting, board meeting, annual general meeting, meeting with suppliers, with a customer);

− The role of the Chairperson (before the meeting, in running the meeting and follow-up, in asking for and expressing opinions);

− Discussion techniques: students learn the special phrases to be used for interrupting, referring back, checking understanding, avoiding confrontation. They should also differentiate the meeting outcomes: agreement, disagreement, consensus and compromise.

The exercises that students do in the classroom could include the following:

− suggest phrases that could be used by a chairperson in the following situations in the meeting;

− work out a brief agenda, with an appropriate order, for a meeting of a company;

− in pairs, prepare a brief opening statement by the Chairman to introduce the meeting;

− suggest appropriate interruptions to complete the dialogue;

− suggest examples of the interruptions to ask for clarification, to add opinion, to ask for more details, to change direction of the discussion, to disagree;

− imagine you are at a meeting. With a partner, use the clues to make a dialogue. Use the new language from this topic.

− Work in groups of three or four. You should choose one of the situations given. Your group should prepare closing remarks, including the summary based on one of the sets of notes presented here. Mention any follow-up action that needs to be taken. Make sure everyone presents his/her closing remarks.

− Participate in a role-play. Decide on your roles from the alternatives given. Study your card information, the background information and the agenda. (Students are given ten minutes to prepare for the meeting).

Conclusions. The role of Business English in the training of a future professional in Public Management and Administration cannot be overestimated. The professional should have capacity to multitask, develop an appropriate task formulation, effectively convey information to subordinates and colleagues, and manage documentation and business correspondence to ensure smooth operation of a company or institution. To attain true professionalism, possessing the skills to perform these responsibilities in one's native language is insufficient. Proficiency in Business English is required because it is essential to meet the demands of the professional sphere.

To improve the foreign language proficiency of the students, pursuing a Master's degree in Public Management and Administration, Business English teachers selected special topics, which are of interest to the students, the emphasis in teaching Business English is on the effectiveness of its use in the professional activities of a future specialist, rather than on the level of language proficiency.

The mechanism for unlocking the development potential of Business English is utilizing educational technologies with the specialized approach to learning (business games, trainings, role-plays, reflective learning, and development of critical thinking).

Further scientific research on the matter can concern the role of Business English acquisition by students majoring in Public Management in distance learning.

BIBLIOGRAPHY:

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Ділова іноземна мова» для здобувачів вищої освіти, що навчаються за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Херсон: ХДАЕУ, 2023. 17 с.
2. Долинський Є. Роль і місце ділової англійської мови в підготовці майбутніх перекладачів. Закарпатські філологічні студії. Вип.17. Т.2. 2021. С.33-38. URL : http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/17/part_2/8.pdf
3. Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения. К.: Ленвит, 2004. 192 с.
4. Дідо Н.Д. До проблеми викладання ділової англійської мови для студентів немовних факультетів ВНЗ. Науковий вісник УжНУ. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 35. 2015. С. 62-65. URL : http://tinyurl.com/y8ru9nv2
5. Байдак Л. І. Особливості викладання ділової англійської мови магістрам аграрного ЗВО. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : збірник наукових праць. Запоріжжя, 2022. № 82. С. 88-94. URL : http://tinyurl.com/4hu4bhne
6. Дегтярьова Ю.В. Методика навчання студентів вищих немовних навчальних закладів читання англійською мовою для ділового спілкування: Автореф. на здобуття наук. ст. к. пед. наук: 13.00.02 «теорія та методика навчання : германські мови». Київ. 2006. 22 с.
7. Frendo E. How to Teach Business English. Pearson Education Limited. 2005. 135 p. URL : https://vulms.vu.edu.pk/Courses/ENG516/ Downloads/kupdf.net_how-to-teach-business-english-evan-frendo.pdf
8. Gibson R. Intercultural business communication. Oxford University Press. 2009. 111 p.
9. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок, В.О. Іваніщева, Л.Й. Клименко, Т.І. Козимирська, С.І. Кострицька, Т.І. Скрипник, Н.Ю. Тодорова, А.О. Ходцева. К. : Ленвіт, 2005. 119 с. URL : https://im.nmu.org.ua/ua/library/national_esp _curriculum.pdf
10. Семенчук Ю.О. Вивчення термінологічної лексики у курсі ділової англійської мови. *Іноземні мови* №3, 2003. С.29-32. URL : http://tinyurl.com/cewe2v3h
11. Sweeney S. Communicating in Business. Student's book. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. 126 p.

REFERENCES:

1. Robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Dilova inozemna mova» dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity, shcho navchaiutsia za spetsialnistiu 281 «Publichne upravlinnia ta administruvannia». (2023). [Program of the discipline "Business Foreign Language" for higher education students majoring in 281 "Public Administration and Management"]. Kherson. [in Ukrainian].

2. Dolynskyi Ye. (2021). Rol' i mistse dilovoi anhliiskoi movy v pidhotovtsi maibutnikh perekladachiv. [The role and place of Business English in the training of future translators]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Vyp.17. T.2. S.33-38. [in Ukrainian].

3. Tarnopolskyi O., Kozhushko S.P. (2004). Metodika obucheniya angliyskomu yazyiku dlya delovogo obscheniya. [Methods of teaching English for business communication]. Kyiv.

4. Dido N.D. (2015). Do problemy vykladannia dilovoi anhliiskoi movy dlia studentiv nemovnykh fakultetiv VNZ. [On the Problem of Teaching Business English to Students of Non-Language Faculties of Higher Education]. *Naukovyi visnyk UzhNU. Seriia «Pedahohika, sotsialna robota».* Vyp. 35. S. 62-65. [in Ukrainian].

5. Baidak L. I. (2022). Osoblyvosti vykladannia dilovoi anhliiskoi movy mahistram ahrarnoho ZVO. [Peculiarities of teaching business English to masters of agricultural universities]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh : zbirnyk naukovykh prats*. Zaporizhzhia. No 82. S. 88-94. [in Ukrainian].

6. Dehtiarova Yu.V. (2006). Metodyka navchannia studentiv vyshchykh nemovnykh navchalnykh zakladiv chytannia anhliiskoiu movoiu dlia dilovoho spilkuvannia. [Methods of teaching students of higher non-linguistic educational institutions to read English for business communication]. Avtoref. na zdobuttia nauk. st. k. ped. nauk: 13.00.02 «teoriia ta metodyka navchannia : hermanski movy». Kyiv. 22 s. [in Ukrainian].

7. Frendo E. (2005). How to Teach Business English. Pearson Education Limited. URL : https://vulms.vu.edu.pk/Courses/ENG516/Downloads/kupdf. net_how-to-teach-business-english-evan-frendo.pdf

8. Gibson R. (2009). Intercultural business communication. Oxford University Press.

9. English for Specific Purposes (ESP) National Curriculum for Universities (2005) / H. Ye. Bakaieva, O. A. Borysenko, I. I. Zuienok et al. Kyiv. URL : https://im.nmu.org.ua/ua/library/national_esp_curriculum.pdf

10. Semenchuk Yu.O. (2003). Vyvchennia terminolohichnoi leksyky u kursi dilovoi anhliiskoi movy. [Studying Terminological Vocabulary in the Business English Course]. *Inozemni movy.* No 3. [in Ukrainian].

11. Sweeney S. (2015). Communicating in Business. Student's book. Cambridge: Cambridge University Press.

УДК 35.073.53 – 043.5:[342.25:32.019.5]
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КОМУНІКАЦІЇ ГРОМАДСЬКОСТІ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Вольська О. М. *– доктор наук з державного управління, професор,*
професор кафедри економіки та морського права
Херсонської державної морської академії
ORCID: 0000-0001-5047-4579

В статті наведено напрями удосконалення взаємодії громадянського суспільства з органами місцевої влади за допомогою застосування інформаційних систем, які активно впроваджуються у сучасних територіальних громадах. Зроблено акцент на застосуванні веб-порталі «Дія. Цифрова громада». Зазначений інформаційний ресурс містить план дій щодо цифрових перетворень, нормативно-правовий супровід, який може знадобиться для результативного вродження інформатизації. Представники громад реєструються на платформі та діляться своїми успішним цифровим досвідом. Розділ «Базові інструменти» містить дієві складові ефективного механізму комунікації між органами місцевої влади так громадськістю. А само: електронні петиції, консультації з громадськістю, відкритий бюджет, відкрите місто тощо. Також в статті приділено увага застосуванню Індексу цифрової трансформації громад України. Методика розрахунку Індексу полягає у з'ясуванні рівня застосування інформаційних технологій в громаді та включає: визначення переліку чинників, які впливають на рівень застосування інформаційних технологій в громаді; допомогу в прийнятті рішень органами місцевої влади щодо реалізації проектів цифровізації громади; підсумкове значення Індексу цифрової трансформації громад буде складовою інвестиційної привабливості громади. Результат Індекс цифрової трансформації громад може застосовуватись у декількох напрямках функціонування територіальної громади, а само: для населення громади Індекс може стати одним зі складових визначення показників рівня та якості життя; для представників бізнесу Індекс може стати показником визначення ефективності при інвестування своїх коштів в підприємства розташовані на території громади; для інвесторів Індекс може стати показником ефективності залучення капітальних інвестиці до об'єктів будівництва та виробничої інфраструктури; для органів державної влади Індекс може стати показником для моніторингу ефективності використання місцевою владою державних ресурсів для соціально-економічного розвитку територіальної громади; для голів громад та органів місцевого самоврядування Індекс може стати показником, за яким можна оцінити рівень розвитку цифровізації при прийнятті рішень місцевого значення; для громадських організацій Індекс може стати показником за яким можна оцінити результативність роботи місцевих органів влади.

Ключові слова: *інформаційні системи, механізм комунікації, місцева влада, громадськість, громадянське суспільство, демократична трансформація.*

Volska O. M. Improving the public communication mechanism with local government bodies with the help of information systems

The article describes directions for improving the interaction of civil society with local authorities through the use of information systems that are actively implemented in modern territorial communities. Emphasis is placed on the application of the web portal "Action. Digital community". The specified information resource contains an action plan regarding digital transformations, regulatory and legal support, which may be needed for the effective birth of informatization. Community representatives register on the platform and share their successful digital experiences. The section "Basic tools" contains effective components of effective interaction between local authorities and the public. And the same: electronic petitions, public consultations, open budget, open city, etc. The article also pays attention to the application of the Digital Transformation Index of Ukrainian communities. The method of calculating the Index consists in finding out the level of use of information technologies in the community and includes: determining the list of factors that affect the level of use of information technologies in the community; assistance in decision-making by local authorities regarding the implementation of community digitization projects; the final value of the Index of digital

transformation of communities will be a component of the community's investment attractiveness. Result The Index of digital transformation of communities can be applied in several directions of the functioning of the territorial community, namely: for the population of the community, the Index can become one of the components of determining indicators of the level and quality of life; for business representatives, the Index can be an indicator of efficiency when investing their funds in enterprises located on the territory of the community; for investors, the Index can be an indicator of the effectiveness of attracting investment funds to construction objects and production infrastructure; for state authorities, the Index can become an indicator for monitoring the effectiveness of local authorities' use of state resources for the socio-economic development of the territorial community; for heads of communities and local self-government bodies, the Index can become an indicator, the dynamics of which can be used to monitor the level of development of digitalization when making local decisions; for public organizations, the Index can become an indicator, the dynamics of which can be used to monitor the effectiveness of the work of local authorities.

Key words: *information systems, mechanism of communications, local government, public, civil society, democratic transformation.*

Постановка проблеми. Рухомою силою демократичних перетворень територіальній громади є ефективний механізм комунікації органів місцевої влади та громадськості, який впливає на покращення якості та підвищення рівня життя населення відповідної території. Механізм комунікації полягає у прийнятті відповідних рішень на місцевому рівні, реалізація яких допоможе досягненню цілей місцевого розвиту.

Результатом впровадження реформи місцевого самоврядування є поширення повноважень органів місцевої влади та підвищення відповідальності за прийняття відповідних рішень місцевого розвитку. До сфери діяльності органів місцевої влади стали відноситься рішення щодо стратегічного, тактичного та оперативного планування розвитку фінансових, трудових, природних ресурсів територіальної громади. Одними з основних інструментів прийняття відповідних рішень є використання сучасних інформаційних систем, застосування яких суттєво підвищить ефективність та результативність органів місцевої влади. Інформаційні технології допоможуть поліпшити інформаційне забезпечення взаємодії органів місцевої влади та громадськості через провадження систем електронного врядування, що допоможіть залучити громаду до процесу прийняття рішень на місцевому рівні. Саме технології застосування інформаційних технологій в роботу органів місцевої влади буде присвячено дане дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Застосуванню інформаційних технологій у діяльності органів публічної влади приділяли увагу такі науковці: М. Ажажа, М. Бойко, О. Булуй, В. Булуй, В. Воронкова, М. Коротких, К. Краус, Н. Краус, М. Плотніков, Г. Поченчук, В. Ягупчук та ін.[1-3]

Хотілось би відмітити добутки практиків процесу децентралізації, який було розпочато у 2014 році, так Р.Матвейчук запропонував рекомендації щодо застосування інформаційних технологій у діяльності органів місцевого самоврядування. Рекомендації торкаються електронного документообігу, електронних послуг, автоматизації центрів надання адміністративних послуг, підготовки персоналу та ін [4].

Мета статті. Визначити шляхи удосконалення взаємодії органів місцевої влади з громадськістю за допомогою застосування сучасних інформаційних систем.

Виклад основного матеріалу. Залучання громадськості до процесу прийняття рішень на місцевому рівні є запорукою зміцнення принципів демократії. Регулярність цього процесу підвищує рівень громадської свідомості, що покращує ступень довіри до місцевої влади. Члени громадянського суспільства підвищать рівень своєї активності та відчують свою відповідальність за якість та рівень життя

громади. Ці перетворення можливі за наявністю сучасних інформаційних технологій, застосування яких змінює механізм комунікації влади та громадськості.

На сьогодні в нашій державі активно використаються такі ефективні інформаційні сервіси: «Портал відкритих даних», «Дія. Цифрова громада», інформаційні сервіси для підприємців та ін.

Варто зазначити, що відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України з 2023 року затверджено Положення про веб-портал «Дія. Цифрова громада» згідно якого органам місцевого самоврядування рекомендовано розмістити на веб-порталі «Дія. Цифрова громада» інформацію про планування та здійснення заходів, спрямованих на цифровий розвиток, цифрову трансформацію і цифровізацію територіальної громади [5].

Зазначений інформаційний ресурс містить план дій щодо цифрових перетворень, нормативно-правовий супровід, якій може знадобиться для результативного вродження інформатизації. Представники громад реєструються на платформі та діляться своїми успішним цифровим досвідом.

Розділ «Базові інструменти» містить дієві складові ефективної взаємодії між органами місцевої влади так громадськістю. А само: електронні петиції, консультації з громадськістю, відкритий бюджет, відкрите місто тощо.

Також до сучасних інформаційних технологій, які можуть використовувати органи місцевої влади варто віднести програмний комплекс, розроблений Міністерством соціальної політики України «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада». Це клієнт-серверний WEB-додаток, який розроблено для взаємодії органів місцевої влади з громадою з метою вирішення соціальних питань [6].

Для вирішення проблем соціального характеру Міністерством соціальної політики було створено Єдина інформаційна система соціальної сфери, яка активно впроваджується та всій території України. Зазначена інформаційна система вирішує проблеми надання грошової соціальної допомоги особам, які її потребують [7]. Головною складовою такої системи є Єдиний соціальний реєстр, який містить інформацію про отримувача соціальної послуги та реєстр інституцій соціальній сфери [8].

Варто зазначити, що для удосконалення процесу надання адміністративних послуг за допомогою інформаційних технологій територіальні громади долучились до проєкту PROSTO «Підтримка доступності послуг в Україні». Проєкт приділяє увагу підтримці громад у процесі створення та модернізації центрів надання адміністративних послуг з метою ефективної взаємодії органів влади та громадськості [9].

Отже, використання сучасних інформаційних технологій в управлінської діяльності органів місцевої влади підвищує дієвість громадянського суспільства та буде сприяти розвитку територіальній громади. Оцінити рівень застосування інформаційних технологій можна за допомогою методики вимірювання Індексу цифрової трансформації громад України [10].

Методика полягає у з'ясуванні рівня застосування інформаційних технологій в громаді та включає:

визначення переліку чинників, які впливають на рівень застосування інформаційних технологій в громаді;

допомогу у прийнятті рішень органами місцевої влади щодо реалізації проектів цифровізації громади;

підсумкове значення Індексу цифрової трансформації громад буде складовою інвестиційної привабливості громади.

Основною метою Індексу є визначення рівня застосування інформаційних технологій в громаді при прийнятті управлінських рішень щодо соціально-економічного розвитку громаді такі як: електронне врядування, електронна демократія та електронна комерція.

Структурними елементами Індексу є

визначення рівню цифровізації економіки в територіальній громаді;

розвиток цифрових навичок населення територіальній громади;

наявність та розвиток цифрової інфраструктури, до якої віднесено обчислювальні, телекомунікаційні та мережеві можливості інформаційних технологій;

цифровізація публічних послуг, рівень доступності населення громади отримання публічних послуг через Інтернет;

цифрова трансформація органів місцевого самоврядування, яка полягає у використанні органами місцевого самоврядування інструментів електронного врядування та електронної демократії.

Результат Індекс цифрової трансформації громад може застосовуватись у декількох напрямках функціонування територіальної громади, а само:

для населення громади Індекс може стати одним зі складових визначення показників рівня та якості життя;

для представників бізнесу Індекс може стати показником визначення ефективності при інвестування своїх коштів в підприємства розташовані на території громади;

для інвесторів Індекс може стати показником ефективності залучення капітальних інвестицій до об'єктів будівництва та виробничої інфраструктури;

для органів державної влади Індекс може стати показником для моніторингу ефективності використання місцевою владою державних ресурсів для соціально-економічного розвитку територіальної громади;

для голів громад та органів місцевого самоврядування Індекс може стати показником за динамікою якого можна слідкувати за рівнем розвитку цифровізації при прийнятті рішень місцевого значення;

для громадських організацій Індекс може стати показником за динамікою якого можна слідкувати за ефективність роботи місцевих органів влади.

Отже впровадження зазначеного Індексу вже має певні підсумки за 2023 рік. Так згідно [11] значення Індексу по областям України наведемо у таблиці 1

Отже за показниками Індексу високий рівень цифровізації демонструють громади, які розташовані на території Дніпропетровської, Львівської та Полтавської областей.

Застосування Індексу цифрової трансформації громад дозволить покращити механізм комунікації між органів місцевої влади та громадськості у питаннях сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад України, що буде сприяти покращенню якості життя та підвищення рівня життя населення відповідної території.

Висновки. Ми пришлі до висновку, що за останні десятиріччя цифровізація стала символом для нашої держави. За останні роки не зважаючи на складні умови воєнного стану взаємодія громадянського суспільства з органами вади постійно удосконалюється завдяки застосуванню сучасних інформаційний технологій, які посилюють демократичні процеси та перетворення у сучасному Українському громадянському суспільстві. Попри воєний стан демократичні процеси не зупинились, а лише нарощуються, що дозволяє отримувати громадянам інформаційну допомогу у найскладніших ситуаціях. На кожен виклик сучасності держава надає обґрунтовану цифрову відповідь, що дозволяє підвищувати дієвість та активність громадянського сусідства, яка приведе нашу державу до перемоги над агресором.

Таблиця 1

Значення Індексу цифрової трансформації громад України за 2023 р. [11]

№	Область	Значення індексу
1.	Вінницька	0,777
2.	Волинська	0,831
3.	Дніпропетровська	0,908
4.	Донецька	0,359
5.	Житомирська	0,560
6.	Закарпатська	0,732
7.	Запорізька	0,289
8.	Івано-Франківська	0,685
9.	Київська	0,684
10.	Кіровоградська	0,531
11.	Луганська (дані до 24.02.2022)	0,404
12.	Львівська	0,891
13.	Миколаївська	0,441
14.	Одеська	0,785
15.	Полтавська	0,833
16.	Рівненська	0,727
17.	Сумська	0,178
18.	Тернопільська	0,827
19.	Харківська	0,787
20.	Херсонська	0,316
21.	Хмельницька	0,620
22.	Черкаська	0,672
23.	Чернівецька	0,546
24.	Чернігівська	0,553
25.	АР Крим	0

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. О.Булуй, М.Плотніков, В.Ягупчук Інноваційні-інформаційні технології управління соціально-економічним розвитком територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 3. 2021. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/33.pdf DOI: 10.32702/2307-2156-2021.3.31

2. М.Ажажа, В.Воронкова, М.Бойко Планування діяльності територіальної громади в умовах цифровізації: міжнародний досвід. *Humanities Studies*. Випуск 17 (94). 2023. С.181-189

3. К.М. Краус, Н.М. Краус, Г.М. Поченчук Цифрова інфраструктура в умовах віртуалізації та нової якості управління економічними відносинами. *Ефективна економіка*. № 9. 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9279

4. Р.Матвейчук Загальні рекомендації щодо застосування інформаційних технологій у діяльності органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад та створених ними центрів надання адміністративних послуг URL: http://cnap.in.ua/wp-content/uploads/2017/08/11pdf

5. Деякі питання функціонування веб-порталу "Дія. Цифрова громада" Постанови Кабінету Міністрів України від 02 червня 2023 р. № 556 URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-funktsionuvannia-veb-portalu-diia-tsy-a556

6. Програмний комплекс «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада» URL: https://socgromada.ioc.gov.ua/#advantages
7. Єдина інформаційна система соціальної сфери активно впроваджується по всій Україні URL: https://www.kmu.gov.ua/news/yedyna-informatsiina-systema-sotsialnoi-sfery-aktyvno-vprovadzhuietsia-po-vsii-ukraini
8. Інформація щодо запровадженням нових електронних сервісів для громадян URL: https://dszn-zoda.gov.ua/
9. Індекс цифрової трансформації громад України URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2023/7/
10. Індекс цифрової трансформації громад України: підсумки 2023 року URL: ttps://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/Індекс-цифрової-трансформації-регіонів-України-2023.pdf
11. Проєкт Prosto «Підтримка доступності послуг в Україні», 2021-2023 URL: https://decentralization.ua/donors/prosto

REFERENCES:

1. O.Buluj, M.Plotnikov, V.Yahupchuk Innovatsijni-informatsijni tekhnolohii upravlinnia sotsial'no-ekonomichnym rozvytkom terytorial'nykh hromad.[Innovative information technologies for managing the socio-economic development of territorial communities.] *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 3. 2021. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/33.pdf DOI: 10.32702/2307-2156-2021.3.31 [in Ukrainian]
2. M.Azhazha, V.Voronkova, M.Bojko Planuvannia diial'nosti terytorial'noi hromady v umovakh tsyfrovizatsii: mizhnarodnyj dosvid. [Planning the activities of the territorial community in the conditions of digitalization: international experience] Humanities Studies. Vypusk 17 (94). 2023. S.181-189 [in Ukrainian]
3. K.M. Kraus, N.M. Kraus, H.M. Pochenchuk Tsyfrova infrastruktura v umovakh virtualizatsii ta novoi iakosti upravlinnia ekonomichnymy vidnosynamy.[Digital infrastructure in conditions of virtualization and new quality of management of economic relations] Efektyvna ekonomika. № 9. 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9279 [in Ukrainian]
4. R.Matvejchuk Zahal'ni rekomendatsii schodo zastosuvannia informatsijnykh tekhnolohij u diial'nosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia ob'iednanykh terytorial'nykh hromad ta stvorenykh nymy tsentriv nadannia administratyvnykh posluh [General recommendations on the use of information technologies in the activities of local self-government bodies of united territorial communities and administrative service provision centers created by them] URL: http://cnap.in.ua/wp-content/uploads/2017/08/11pdf [in Ukrainian]
5. Deiaki pytannia funktsionuvannia veb-portalu “Diia. Tsyfrova hromada” Postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02 chervnia 2023 r. № 556 [Some issues of functioning of the web portal "Action. Digital community" Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 2, 2023 No. 556] URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-funktsionuvannia-veb-portalu-diia-tsy-a556 [in Ukrainian]
6. Prohramnyj kompleks «Intehrovana informatsijna systema «Sotsial'na hromada» [Program complex "Integrated information system "Social community"] URL: https://socgromada.ioc.gov.ua/#advantages [in Ukrainian]
7. Yedyna informatsijna systema sotsial'noi sfery aktyvno vprovadzhuiet'sia po vsij Ukraini [The unified information system of the social sphere is being actively implemented throughout Ukraine] URL: https://www.kmu.gov.ua/news/yedyna-informatsiina-systema-sotsialnoi-sfery-aktyvno-vprovadzhuietsia-po-vsii-ukraini [in Ukrainian]
8. Informatsiia schodo zaprovadzhenniam novykh elektronnykh servisiv dlia hromadian [Information on the introduction of new electronic services for citizens] URL: https://dszn-zoda.gov.ua/ [in Ukrainian]

9. Indeks tsyfrovoi transformatsii hromad Ukrainy [Index of digital transformation of Ukrainian communities] URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2023/7/ [in Ukrainian]

10. Indeks tsyfrovoi transformatsii hromad Ukrainy: pidsumky 2023 roku [Index of digital transformation of Ukrainian communities: results of 2023] URL: ttps://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/Indeks-tsyfrovoi-transformatsii-rehioniv-Ukrainy-2023.pdf [in Ukrainian]

11. Proiekt Prosto «Pidtrymka dostupnosti posluh v Ukraini», 2021-2023[Prosto project "Supporting the availability of services in Ukraine", 2021-2023] URL: https://decentralization.ua/donors/prosto [in Ukrainian]

УДК 330.341.1:334.7
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.4

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТЕХНОПАРКУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

***Грабовенко Н. В.** – доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри менеджменту та публічного управління факультету соціально-гуманітарних технологій, спорту та реабілітації Державного податкового університету*
ORCID: 0000-0001-8896-1292

***Колосов О. О.** – аспірант кафедри менеджменту та публічного управління факультету соціально-гуманітарних технологій, спорту та реабілітації Державного податкового університету, головний консультант сектору законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності та судоустрою відділу з питань національної безпеки та правопорядку Дослідницької служби Верховної Ради України*
ORCID: 0009-0004-5071-1879

У статті досліджено визначення поняття технологічного парку в Україні та світі. Висвітлено поняття технологічного парку в українській науковій думці, проаналізовано світовий досвід щодо визначення поняття технологічного парку, визначено характеристики технологічного парку, проаналізовано проблематику визначення технопарку в Україні як суб'єкта інноваційної діяльності. Зокрема, розглянуто визначення поняття технологічного парку запропоновані Міжнародною асоціацією наукових парків та областей інновацій, Загальним директоратом XIII Європейської комісії, Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), Конференцією Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Світовим банком (СБ), Асоціацією наукових парків Сполученого Королівства (UKSPA), Американською Асоціацією університетських дослідницьких парків, Промисловою асоціацією інкубаторів і наукових парків Швеції, Іспанською асоціацією наукових і технологічних парків тощо. Також увага приділена законодавчому визначенню поняття технологічного парку відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» № 991-XIV від 16 липня 1999 року, а також визначенню технопарку як форми інноваційного підприємства згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04 липня 2002 року (надалі – Закон про інновації). На підставі аналізу наведених у статті визначень поняття технологічного парку виокремлено його характеристики. Надано пропозиції щодо узгодження в українському законодавстві питання визначення технологічного парку та його ролі як форми інноваційного підприємства. Також приділена увага питанню доцільності щодо встановлення Законом про інновації для технопарків межі більше 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період, що мають складати інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція, для визначення технопарку інноваційним підприємством.

***Ключові слова:** технологічний парк, інновація, комерціалізація, технології, університет.*

Hrabovenko N. V., Kolosov O. O. Topical issues of defining the concept of a technopark in Ukraine and in the world

The article examines the definition of the concept of a technology park in Ukraine and in the world. The article highlights the concept of a technology park in the Ukrainian scientific thought, analyses the world experience in defining the concept of a technology park, defines the characteristics of a technology park, analyses the problems of defining a technology park in Ukraine as a subject of innovation activity. In particular, the definitions of the concept of technology park proposed by the International Association of Science Parks and Areas of Innovation, Directorate-General XIII of the European Commission, the United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), the United Nations Conference on Trade and Development

(UNCTAD), the World Bank (WB), the United Kingdom Science Park Association (UKSPA), the American Association of University Research Parks, the Swedish Incubators and Science Parks, the Association of Science and Technology Parks of Spain, etc are considered. Attention is also paid to the legislative definition of the concept of a technology park under the Law of Ukraine «On the Special Regime of Innovative Activities of Technology Parks» No. 991-XIV dated 16 July 1999, and to the definition of a technology park as a form of an innovative enterprise under the Law of Ukraine «On Innovative Activities» No. 40-IV dated 04 July 2002 (hereinafter – the Law on Innovations). Based on the analysis of the definitions of the concept of a technology park given in the article, its characteristics are highlighted. Proposals are made to harmonize the definition of a technology park and its role as a form of innovative enterprise in Ukrainian legislation. Attention is also paid to the issue of the expediency of establishing for technology parks a limit of more than 70 percent of the volume of its products (in monetary terms) for the reporting tax period which must be innovative products and (or) innovative services in order to define a technology park as an innovative enterprise.

Key words: *technology park, innovation, commercialisation, technologies, university.*

Постановка проблеми. У сучасному світі наука та науково-технічний потенціал є одним із ключових чинників економічного і соціального розвитку, а також джерелом забезпечення конкурентоспроможності держави у контексті змагань ринкових економік світу. Забезпечення високого рівня розвитку науки сприяє посиленню національної безпеки держави, що вкрай важливо беручи до уваги безпекові виклики сьогодення.

Спираючись на практику і досвід економічно розвинених країн, цілком виправдано вважати технологічні парки (наукові парки, дослідницькі парки, технополіси тощо) ефективним інструментом досягнення високого наукового розвитку та економічного зростання. Важливо усвідомлювати, що у сучасному глобалізованому світі економіка не може бути відокремленою від науки, а наука у свою чергу має бути інтегрована у промислово-виробничі процеси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вітчизняних науковців питанням і проблематиці діяльності технологічних парків приділили увагу І. Антипов, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Дорошко, І. Каленюк, О. Коваленко, А. Любчич, О. Мазур, Ю. Макогон, С. Ревуцький, І. Уханова, О. Чмир та інші. Становленню та розвитку технологічних парків присвятили свої праці такі зарубіжні вчені як: А. Андерсон, Д. Гибсон, В. Оуен (США); І. Дальтон (Великобританія); Г. Лакруа (Франція); Е. Штандт (Німеччина); Г. Верлієт (Бельгія); Ш. Тацуно, К. Мотокаши, Н. Фукугава (Японія).

Мета дослідження полягає у дослідженні визначення поняття технологічного парку в Україні та світі, а саме, як його трактують Міжнародна асоціація наукових парків та областей інновацій, Загальний директорат XIII Європейської комісії, Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Світовий банк (СБ), Асоціація наукових парків Сполученого Королівства (UKSPA), Американська Асоціація університетських дослідницьких парків, Промислова асоціація інкубаторів і наукових парків Швеції, Іспанська асоціація наукових і технологічних парків тощо.

Завданнями дослідження є: висвітлити поняття технологічного парку в українській науковій думці; проаналізувати світовий досвід щодо визначення поняття технологічного парку; визначити характеристики технологічного парку; проаналізувати проблематику визначення технопарку в Україні як суб'єкта інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Створення технологічних парків (надалі по тексту – «технопарки») з метою продукування інновацій шляхом трансформації

наукових ідей у наукоємну продукцію та підтримки інноваційної кооперації між учасниками технопарку набуло широкої популярності у світі. Важливо зазначити, що технопарки мають різні назви у світі: дослідницький парк, науково-технологічний парк, інноваційний бізнес-центр, інноваційний парк, техно-місто, технополіс (англ. «technopole», «technopolis») та інноваційно-технологічний центр [1, ст. 14].

Термін «науковий парк» використовується поряд з термінами «дослідницький парк», «технологічний парк», «бізнес-парк», «інноваційний центр», «технологічний та бізнес-інкубатор». Дані терміни використовуються або взаємозамінно, або розрізняються відповідно до характеристик типу розвитку. У США використовують назву «дослідницький парк», у Великобританії – «науковий парк», в Іспанії – «технологічний парк» [2]. Отже, беручи до уваги відмінності у підходах до визначення поняття технопарку у світі, по тексту цієї статті використовуються різні терміни для таких парків.

Вперше поняття «технопарк» з'явилося у 1951 році, коли технологічним парком було названо інноваційний об'єкт у США (штат Каліфорнія, містечко Пало-Альто), де розташований Стенфордський університет [3, ст. 7]. В Європі процес розвитку технопарків відбувався впродовж двадцяти років. Так, наприкінці 1960-х років такі університети як Кренфілд і Кембридж (Великобританія) розпочали діяльність в цьому напрямку. Хоча зростання і вплив парків у перші роки були слабкими, у 1980-х роках британський уряд звернувся до університетів з проханням бути більш орієнтованими та наближеними до індустрії, що призвело до розвитку другої хвилі технопарків. Більше половини університетів Великобританії станом на 1990-ті роки (час активного зростання) вже мали певні угоди або співпрацювали з науковими парками. У 1970-х роках створено Софію-Антиполіс (Франція), а перші парки в Італії та Німеччині з'явилися на початку 1980-х років, зокрема, науковий парк AREA у Трієсті та технологічний парк у Гейдельберзі [4, ст. 142].

У 2015 році нараховувалось існування понад 400 наукових парків у світі, тоді як у звіті Європейського Союзу (ЄС) за 2013 рік було підраховано, що в країнах-членах ЄС налічувалося 366 науково-технологічних парків [5, ст. 17]. Відповідно рішень Європейської Комісії, до тенденцій, що сприяли створенню та зростанню науково-технологічних парків, належать:

− швидке зростання сектору інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), починаючи з невеликих апаратних компаній, що використовували нові покоління мікропроцесорів, з наступним бурхливим розвитком діяльності з розробки програмного забезпечення, Інтернету та веб-технологій, мобільних та бездротових технологій, комп'ютерних ігор, цифрових медіа тощо;

− подібна тенденція виникла в біотехнологіях та інших галузях науки про життя. Починаючи з 1990-х років, ринки венчурного капіталу неухильно зростали і розширювалися та були зацікавлені в інвестуванні у науки про життя;

− усвідомлення політиками того, що науково-технологічні парки створюють більше робочих місць, ніж інші форми розвитку комерційної нерухомості, а також, що робочі місця мають вищу додану вартість, зумовило важливість підтримки науково-технологічних парків з боку державного сектору [6, ст. 6].

Історія становлення технопарків в Україні бере свій початок у 1990-х роках. У 1996 році з метою створення та широкого застосування конкурентоспроможних на світовому ринку нових технологій та наукоємної продукції, інформаційних систем, посилення впливу інноваційних факторів на структурну перебудову економіки було підписано Розпорядження Президента України «Питання створення

технопарків та інноваційних структур інших типів» №17/96-рп від 23 січня 1996 року [7]. У 1997 році було прийнято Закон України «Про спеціальну економічну зону «Яворів» № 402-XIV від 15 січня 1999 році [8], відповідно до перших трьох редакцій якого було визначено, що спеціальна економічна зона «Яворів» поєднувала в собі функції комплексної виробничої зони, вільної митної зони та технопарку.

У 1999 році було ухвалено Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» № 991-XIV від 16 липня 1999 р. (далі – Закон про технопарки). Відповідно до Закону про технопарки (у редакції від 05 грудня 2012 року) технопарк визначається як юридична особа або група юридичних осіб (учасники технологічного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції [9]. Так, згідно даного Закону в Україні створено 16 технопарків: «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка», «Інститут електрозварювання імені Є.О. Патона», «Інститут монокристалів», «Вуглемаш», «Інститут технічної теплофізики», «Київська політехніка», «Інтелектуальні інформаційні технології», «Укрінфотех», «Агротехнопарк», «Еко-Україна», «Наукові і навчальні прилади», «Текстиль», «Ресурси Донбасу», «Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій» (УМБІЦЕНТ), «Яворів», «Машинобудівні технології».

Не зважаючи на довготривалий період розвитку технопарків як в Україні, так і у світі, станом на сьогоднішній день питання визначення поняття технопарку є предметом наукових дискусій і потребує додаткових досліджень у контексті міжнародного досвіду з метою кращого розуміння сутності технопарків та мети їх створення. Цікавими є думки і підходи українських вчених щодо визначення поняття технопарку. Так, І. Уханова пропонує наступне визначення технопарку: «неформальна організаційно-економічна структура, що об'єднує вузи й організації, що здійснюють науково-дослідну, дослідно-конструкторську і виробничу діяльність, з метою прискорення просування розроблюваних ними товарів і послуг з інноваційного циклу від створення до комерціалізації» [3, ст. 13].

А. Любчич характеризує технопарк як «заплановані, спроектовані та організовані підрозділи, що мають повністю обладнаний простір з точки зору інфраструктури та інших форм надання допомоги та підтримки» [10, ст. 14]. М. Лошак, В. Кавецький зазначають, що технопарками в Україні є «добровільні об'єднання, які спеціалізуються на науковій, науковотехнічній та підприємницькій діяльності, які представляють інноваційні структури у вигляді груп юридичних осіб, що діють на підставі угоди про спільну діяльність» [11, ст. 2560].

Міжнародна асоціація наукових парків та областей інновацій надає наступне визначення науковим паркам: «Науковий парк – це організація, яка керується спеціалізованими професіоналами, основна мета яких полягає у збільшенні добробуту своєї громади, шляхом просування культури інновацій та конкурентоздатності асоційованого бізнесу та наукових установ. Задля досягнення таких цілей, науковий парк: стимулює і керує потоком знань та технологій між університетами, науково-дослідними інститутами, компаніями і ринками; сприяє створенню та зростанню інноваційних компаній за допомогою інкубаційних процесів та процесів виділення нових компаній (англ. spin-off processes); і надає інші послуги з доданою вартістю разом з високоякісним простором та обладнанням» [12].

Загальний директорат XIII Європейської комісії надає наступне визначення: «науковий парк, як правило, представляє собою територію, на якій реалізується проект розвитку і яка: – знаходиться неподалік від одного або кількох вузів або науково дослідних центрів (або підтримує робочі контакти з ними); – має умови, сприятливі для організації нових наукомістких фірм та їх подальшого розвитку; – активно сприяє передачі технологій з науково-дослідних інститутів у фірми і організації, розташовані на території наукового парку або в найближчому оточенні» [3, ст. 11]. Відповідно до визначення ЮНЕСКО йдеться про те, що науково-технологічний парк – це «комплекс економічного та технологічного розвитку, метою якого є розвиток та сприяння застосуванню високих технологій у промисловості» [13, ст. 159].

Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) разом з Конференцією Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Світовим банком (СБ) визначають науково-технологічні парки як «об'єкти, які підтримують і заохочують технологічний розвиток, у тому числі шляхом проведення досліджень і залучення технологічних компаній, з метою сприяння інноваціям та наукомісткій економіці, забезпечуючи середовище та екосистему, сприятливі для інновацій, наукомісткої роботи та науково-дослідної діяльності». Науково-технологічні парки сприяють обміну знаннями, передачі технологій, розвитку підприємництва, ринковим інноваціям та залученню інвестицій шляхом зміцнення зв'язків між академічними установами, промисловими компаніями та фінансовими партнерами [5, ст. 16].

Відповідно до Асоціації наукових парків Сполученого Королівства (UKSPA) «науковий парк – це ініціатива щодо підтримки бізнесу та передачі технологій, яка:

а) заохочує та підтримує створення та інкубацію інноваційного, швидкозростаючого та заснованого на знаннях бізнесу;

б) створює умови за яких великі та міжнародні компанії можуть розвивати специфічну та тісну взаємодію з конкретним центром створення знань для їх взаємної вигоди;

в) має офіційні та оперативні зв'язки з центрами створення знань, такими як університети, вищі навчальні заклади та дослідницькі організації» [14, ст. 54].

Американська Асоціація університетських дослідницьких парків (надалі – Американська асоціація) пропонує наступне визначення університетських дослідницьких парків: «Університетські дослідницькі парки є фізичними середовищами, які можуть генерувати, залучати та утримувати науково-технічні компанії та талановитих фахівців у співпраці із дослідницькими інститутами-спонсорами, до яких належать університети, а також державні, приватні та федеральні дослідницькі лабораторії. Дослідницькі парки забезпечують потік ідей між генераторами інновацій, такими як університети, федеральні лабораторії та некомерційні науково-дослідні установи і компанії, розташовані як на території дослідницького парку, так і в прилеглих регіонах» [15]. Також, Американська асоціація визначає університетський дослідницький парк як «підприємство, засноване на власності, яке має такі ознаки:

− генеральний план власності, розроблений для проведення досліджень та комерціалізації;

− партнерство принаймні з одним університетом або іншою дослідницькою установою;

− сприяння створенню та розвитку нових компаній;

– переведення технологій з лабораторії на ринок;
– зосередженість на технологічному економічному розвитку» [16, ст. 6].

Промислова асоціація інкубаторів і наукових парків Швеції визначає наукові парки як «стимулюючі та розвиваючі середовища, які пропонують інфраструктуру, мережі та розвиток бізнесу наукомістким зростаючим компаніям» [17]. Іспанська асоціація наукових і технологічних парків визначає науковий та технологічний парк як «проект, зазвичай пов'язаний із фізичним простором, з наступними характеристиками:

– формальні та оперативні відносини з університетами, дослідницькими центрами та вищими навчальними закладами;
– спрямований на заохочення створення та зростання компаній, заснованих на знаннях, та інших організацій, що належать до сфери послуг, які зазвичай створюються в самому парку і мають високу додану вартість;
– стабільний орган управління, який сприяє передачі технологій та інноваціям між компаніями і організаціями, що використовують парк» [18]. Відповідно до польського законодавства технологічний парк визначається як комплекс відокремленої нерухомості з технічною інфраструктурою, що створений для передачі знань і технологій між науковими підрозділами та підприємцями, де підприємцям пропонуються сучасні технологічні послуги у сфері консультування щодо: створення та розвитку підприємств; передачі технологій та перетворення досліджень і розробок у технологічні інновації, а також створення сприятливих умов для ведення бізнесу шляхом надання в користування на договірних засадах нерухомості та технічної інфраструктури [19, ст. 26].

На підставі аналізу наведених у статті визначень поняття технопарку (науково-технологічного, наукового парку тощо), можна виокремити такі його характеристики:

– зв'язок з університетами, науково-дослідними установами та підприємствами;
– передача та обмін знаннями і технологіями між учасниками технопарку;
– випуск та комерціалізація наукоємних товарів і послуг;
– продукування інновацій та розвиток культури інновацій;
– сприяння створенню та розвитку наукомістких компаній.

Окремо варто зосередити увагу на визначенні технопарку як суб'єкта інноваційної діяльності. В Україні технопарк визначається формою інноваційного підприємства відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04 липня 2002 року у редакції від 31 березня 2023 року (надалі – Закон про інновації) [20]. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону про інновації визначено, що інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг. Інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більше ніж 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція. Інноваційне підприємство може функціонувати у вигляді інноваційного центру, бізнес-інкубатора, технополісу, технопарку тощо (частина 1, 2 статті 16 Закону про інновації). Таким чином, згідно положень даного Закону технопарк є суб'єктом інноваційної діяльності.

Проте в Законі про технопарки відсутні положення, якими передбачалося б визначення технопарку як форми інноваційного підприємства. Окрім того, Законом про інновації передбачено вимогу щодо обсягу інноваційних продуктів та (або) продукції чи послуг, що повинні бути реалізовані технопарком для його визначення як форми інноваційного підприємства.

Отже, на думку авторів, важливим є узгодження в українському законодавстві питання визначення технопарку та його ролі як форми інноваційного підприємства, зокрема, шляхом внесення відповідних змін до Закону про технопарки, забезпечивши узгодження положень обох нормативно-правових актів. Також, виникає питання доцільності встановлення для технопарків межі більше 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період, що мають складати інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція, для визначення його інноваційним підприємством. Оскільки такий обсяг може різнитися від одного податкового періоду до іншого, що не впливає на сутність та зміст інноваційної діяльності технопарку.

Висновки. Проблематика визначення поняття технопарку станом на сьогоднішній день залишається актуальною в Україні та світі. Виокремлено характерні риси технопарку на основі розглянутих у статті визначень: 1) зв'язок з університетами, науково-дослідними установами та підприємствами; 2) передача та обмін знаннями і технологіями між учасниками технопарку; 3) випуск та комерціалізація наукоємних товарів і послуг; 4) продукування інновацій та розвиток культури інновацій; 5) сприяння створенню та розвитку наукомістких компаній.

Також у статті порушено питання визначення технопарку як суб'єкта інноваційної діяльності. В Законі України про інновації технопарк визначено як форму інноваційного підприємства. Отже, технопарк, згідно положень даного Закону, є суб'єктом інноваційної діяльності. Відповідно важливим є узгодження в українському законодавстві питання визначення технопарку та його ролі як форми інноваційного підприємства, зокрема, шляхом внесення відповідних змін до Закону про технопарки, що забезпечить узгодження положень двох нормативно-правових актів.

Також, виникає питання доцільності щодо встановлення Законом про інновації для технопарків межі більше 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період, що мають складати інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція, для визначення технопарку інноваційним підприємством. Така позиція є суперечливою, оскільки обсяг (у грошовому вимірі) інноваційних продуктів та/або інноваційної продукції технопарку може різнитися від одного податкового періоду до іншого, що не впливає на сутність та зміст інноваційної діяльності технопарку. Дане питання потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. ESCAP, Establishing science and technology parks: A reference guidebook for policymakers in Asia and the Pacific. 2019. URL: https://www.unescap.org/sites/default/files/Guidebook_Final_0.pdf (дата звернення: 08.12.2023)

2. Nahm K.B. The Evolution of Science Parks and Metropolitan Development. *International Journal of Urban Sciences*. 2000. vol. 4, № 1. P. 81-95. URL: https://www.researchgate.net/publication/232828754_The_Evolution_of_Science_Parks_and_Metropolitan_Development (дата звернення: 08.12.2023)

3. Уханова І.О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні : монографія. Одеса : Атлант, 2012. 131 с.

4. Vilà, P.C., & Pagès, J.L. Science and technology parks: creating new environments favourable to innovation. *Strategies for innovation – paradigmes*. 2008. № 0. P. 141-149.

URL: https://www.raco.cat/index.php/Paradigmes/article/download/226082/307655 (дата звернення: 14.12.2023)

5. A New Generation of Science and Technology Parks: UNIDO's strategic approach to fostering innovation and technology for Inclusive and Sustainable Industrial Development. 2021. URL: https://hub.unido.org/node/11796 (дата звернення: 15.12.2023)

6. Economic and Social Commission for Western Asia: Science and Technology Parks: Global Outlook with a Focus on the Arab Region, United Nations. 2018. URL: https://archive.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/page_attachments/science_and_technology_parks-_global_outlook_with_a_focus_on_the_arab_region.pdf (дата звернення: 15.12.2023)

7. Питання створення технопарків та інноваційних структур інших типів : Розпорядження Президента України від 23 січня 1996 року №17/96-рп / Президент України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17/96-%D1%80%D0%BF#Text (дата звернення: 17.12.2023)

8. Про спеціальну економічну зону «Яворів» : Закон України від 15 січня 1999 року № 402-XIV / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-14#Text (дата звернення: 20.12.2023)

9. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків : Закон України від 16 липня 1999 року № 991-XIV / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text (дата звернення: 22.12.2023)

10. Любчич А.М. Оцінка технологічних парків: Правовий аспект та їх роль у національній інноваційній системі. *Право та інновації*. 2018. № 4 (24). С. 14-19. URL: https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/9b9c0071-4b30-49f9-b611-9b69f0ac06ef/content (дата звернення: 24.12.2023)

11. Лошак М.В., Кавецький В.В. Технопарки в Україні та динаміка їх розвитку. Матеріали XLVIII науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету (НТКП ВНТУ 2019) : збірник доповідей. Вінниця : ВНТУ, 2019. С. 2560-2563. URL: https://conferences.vntu.edu.ua/public/files/1/fm_2019_netpub.pdf (дата звернення: 24.12.2023)

12. Definitions. International Association of Science Parks and Areas of Innovation : веб-сайт. URL: https://www.iasp.ws/our-industry/definitions (дата звернення: 26.12.2023)

13. Almeida, A., Afonso, Ó., Silva, M.R. Panacea or Illusion: An Empirical Analysis of European Science Parks in the Case of Follower Regions. *Journal of Innovation Economics & Management*. 2020. vol. 31, № 1. P. 155-194 URL: https://www.cairn.info/load_pdf.php?ID_ARTICLE=JIE_PR1_0060&download=1 (дата звернення 27.12.2023)

14. Regional Research Intensive Clusters and Science Parks. European Commission. Brussels, 2007. URL: https://irp-cdn.multiscreensite.com/bcb8bbe3/files/uploaded/doc_2990.pdf (дата звернення: 03.01.2024)

15. What is a Research Park / Innovation District? Association of University Research Parks : веб-сайт. URL: https://www.aurp.net/what-is-a-research-park (дата звернення: 10.01.2024)

16. AURP. Driving Regional Innovation and Growth: Results from the 2012 Survey of North American University Research Park. Battelle Technology Partnership Practice. 2013. URL: https://aurp.memberclicks.net/assets/documents/aurp_batelllereportv2.pdf (дата звернення: 10.01.2024)

17. SISP. Kalmar Science Park : веб-сайт. URL: https://kalmarsciencepark.se/om-kalmar-science-park/sisp/?lang=en (дата звернення: 11.01.2024)

18. Definition of Science and Technology Park. Asociación de Parques Científicos y Tecnológicos de España : веб-сайт. URL: https://www.apte.org/en/definition-of-science-technology-park (дата звернення: 12.01.2024)

19. Staszków M., Puślecki Ł., Trapczyński P. Development of Science and Technology Parks in Poland: Opportunities for New Modes of Cooperation in the Biopharmaceutical Industry. *Managing Global Transitions*. 2017. vol. 15 №1. P. 23-41. DOI: 10.26493/1854-6935.15.23-41

20. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04 липня 2002 року № 40-IV / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text (дата звернення: 27.01.2024)

REFERENCES:

1. ESCAP, Establishing science and technology parks: A reference guidebook for policymakers in Asia and the Pacific (2019). Retrieved from: https://www.unescap.org/sites/default/files/Guidebook_Final_0.pdf [in English]

2. Nahm K.B. (2000). The Evolution of Science Parks and Metropolitan Development. *International Journal of Urban Sciences*, 4(1), 81-95. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/232828754_The_Evolution_of_Science_Parks_and_Metropolitan_Development [in English]

3. Ukhanova, I.O. (2012). Rozvytok ta funktsionuvannya tekhnoparkiv: svitovyy dosvid ta spetsyfika v Ukrayini [Development and functioning of technoparks: world experience and specifics in Ukraine]: monohrafiya. Odesa: Atlant [in Ukrainian].

4. Vilà, P.C., & Pagès, J.L. (2008). Science and technology parks: creating new environments favourable to innovation. *Strategies for innovation – paradigmes*, 0, 141-149. Retrieved from: https://www.raco.cat/index.php/Paradigmes/article/download/226082/307655 [in English]

5. A New Generation of Science and Technology Parks: UNIDO's strategic approach to fostering innovation and technology for Inclusive and Sustainable Industrial Development (2021). Retrieved from: https://hub.unido.org/node/11796 [in English]

6. Economic and Social Commission for Western Asia: Science and Technology Parks: Global Outlook with a Focus on the Arab Region, United Nations (2018). Retrieved from: https://archive.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/page_attachments/science_and_technology_parks-_global_outlook_with_a_focus_on_the_arab_region.pdf [in English]

7. Pytannya stvorennya tekhnoparkiv ta innovatsiynykh struktur inshykh typiv : Rozporyadzhennya Prezydenta Ukrayiny vid 23 sichnya 1996 roku №17/96-rp [Issues of creation of technoparks and innovation structures of other types. Order of President of Ukraine of January 23, 1996 No. 17/96-rp]. Prezydent Ukrayiny. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17/96-%D1%80%D0%BF#Text [in Ukrainian].

8. Pro spetsial′nu ekonomichnu zonu «Yavoriv» : Zakon Ukrayiny vid 15 sichnya 1999 roku № 402-XIV [On the Special Economic Zone «Yavoriv». Law of Ukraine of January 15, 1999 No. 402-XIV]. Verkhovna Rada Ukrayiny. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-14#Text [in Ukrainian]

9. Pro spetsial′nyy rezhym innovatsiynoyi diyal′nosti tekhnolohichnykh parkiv. Zakon Ukrayiny vid 16 lypnya 1999 roku № 991-XIV [On the special regime of innovation activity of technology parks. Law of Ukraine of July 16, 1999 No. 991-XIV]. Verkhovna Rada Ukrayiny. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text [in Ukrainian]

10. Lyubchych, A.M. (2018) Otsinka tekhnolohichnykh parkiv: Pravovyy aspekt ta yikh rol′ u natsional′niy innovatsiyniy systemi [Evaluation of technology parks: Legal aspect and their role in the national innovation system]. *Pravo ta innovatsiyi*, 4 (24), 14-19. Retrieved from: https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/9b9c0071-4b30-49f9-b611-9b69f0ac06ef/content [in Ukrainian].

11. Loshak, M.V., & Kavets′kyy, V.V. (2019) Tekhnoparky v Ukrayini ta dynamika yikh rozvytku [Technoparks in Ukraine and the dynamics of their development]. Proceedings of the XLVIII Scientific and Technical Conference of Subdivisions of Vinnytsia National Technical University (STCS VNTU–2019), 2560-2563.

Retrieved from: https://conferences.vntu.edu.ua/public/files/1/fm_2019_netpub.pdf [in Ukrainian].

12. Definitions. International Association of Science Parks and Areas of Innovation. Retrieved from: https://www.iasp.ws/our-industry/definitions [in English]

13. Almeida, A., Afonso, O., Silva, M.R. Panacea or Illusion: An Empirical Analysis of European Science Parks in the Case of Follower Regions (2020). *Journal of Innovation Economics & Management*, 31 (1), 155-194. Retrieved from: https://www.cairn.info/load_pdf.php?ID_ARTICLE=JIE_PR1_0060&download=1 [in English]

14. Regional Research Intensive Clusters and Science Parks (2007). Brussels: European Commission. Retrieved from: https://irp-cdn.multiscreensite.com/bcb8bbe3/files/uploaded/doc_2990.pdf [in English]

15. What is a Research Park / Innovation District? Association of University Research Parks. Retrieved from: https://www.aurp.net/what-is-a-research-park [in English]

16. AURP (2013). Driving Regional Innovation and Growth: Results from the 2012 Survey of North American University Research Park: Battelle Technology Partnership Practice. Retrieved from: https://aurp.memberclicks.net/assets/documents/aurp_batelllereportv2.pdf [in English]

17. SISP. Kalmar Science Park. Retrieved from: https://kalmarsciencepark.se/om-kalmar-science-park/sisp/?lang=en [in English]

18. Definition of Science and Technology Park. Asociación de Parques Científicos y Tecnológicos de España. Retrieved from: https://www.apte.org/en/definition-of-science-technology-park [in English]

19. Staszków M., Puślecki Ł. & Trapczyński P. (2017). Development of Science and Technology Parks in Poland: Opportunities for New Modes of Cooperation in the Biopharmaceutical Industry. *Managing Global Transitions,* 15 (1), 23-41. DOI: 10.26493/1854-6935.15.23-41

20. Pro innovatsiynu diyal′nist′. Zakon Ukrayiny vid 04 lypnya 2002 roku № 40-IV [On innovation activity. Law of Ukraine of July 4, 2002 No. 40-IV]. Verkhovna Rada Ukrayiny. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text [in Ukrainian]

УДК 351
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.5

ОБ'ЄКТ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ПРИКОРДОННІЙ СФЕРІ

Новікова М. М. *– кандидат юридичних наук, доцент,*
доцент кафедри публічного управління та права Херсонського державного аграрно-економічного університету
ORCID: 0000-0002-0334-3979

Стаття визначає роль об'єкту механізму публічного управління в прикордонній сфері. Автор підкреслює, що його важливість полягає у впливі на функціонування всіх елементів механізму публічного управління. Зокрема, це стосується форм, прийомів та способів, за допомогою яких забезпечується належна реалізація стратегій та політик у прикордонній сфері.

В дослідженні здійснюється уточнення поняття прикордонна сфера. Вона розглядається як: 1) сукупність умов реалізації діяльності органів публічної влади біля або вздовж кордону з метою забезпечення системи режимних заходів; 2) сукупність суспільних відносин, які виникають з приводу здійснення режимних заходів в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району. Під об'єктом публічного управління в статті розуміється сфера суспільних відносин, на яку здійснюється управлінський вплив для досягнення конкретної мети. Встановлюється, що до об'єкта публічного управління у прикордонній сфері відносяться: інформаційно-захисні та інформаційно-аналітичні відносини, спрямовані на боротьбу з розповсюдженням фейкової інформації та захист кіберпростору та конфіденційної інформації; інженерно-технічні відносини, пов'язані з технічним забезпеченням та переоснащенням прикордонних зон для забезпечення ефективного контролю; оперативно-розшукові заходи спрямовані на превенцію правопорушень у прикордонній сфері; земельні відносини, що виникають у зв'язку з розбудовою інфраструктури вздовж кордону; авіаційні та морські заходи, спрямовані на забезпечення національної безпеки та контроль над повітряним і морським простором.

Зроблено висновок, що об'єктом публічного управління в прикордонній сфері є система відносин, процесів і ресурсів, що контролюються та регулюються державними органами для забезпечення безпеки, контролю та захисту прикордонних територій та кордонів країни.

Ключові слова: *публічне управління, прикордонна сфера, механізм публічного управління, об'єкт механізму публічного управління, суспільні відносини у прикордонній сфері.*

Novikova M. M. The object of public administration mechanism in the border area

The article defines the role of the object of public administration in the border area. The author emphasizes its importance in influencing the functioning of all elements of the public administration mechanism. This includes forms, methods, and approaches used to ensure the proper implementation of strategies and policies in the border area. The study clarifies the concept of the border area as: 1) a set of conditions for the implementation of activities of public authorities near or along the border aimed at ensuring a system of regulatory measures; 2) a set of social relations arising from the implementation of regulatory measures within the border strip and controlled border area. The object of public administration in the article is understood as the sphere of social relations subject to management influence to achieve a specific goal. It is established that the object of public administration in the border area includes: information protection and information-analytical relations aimed at combating the spread of fake information and protecting cyberspace and confidential information; engineering and technical relations related to technical equipment and re-equipment of border zones for effective control; operational-search measures aimed at preventing violations of law in the border area; land relations arising from the development of infrastructure along the border; aviation and maritime measures aimed at ensuring national security and control over airspace and maritime space.

In conclusion, the object of public administration in the border area is determined to be a system of relations, processes, and resources controlled and regulated by state authorities to ensure the security, control, and protection of border territories and borders of the country.

Key words: *public administration, border area, public administration mechanism, object of public administration mechanism, social relations in the border area.*

Постановка проблеми. Публічне управління в прикордонній сфері відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки та державного суверенітету. Це ключовий елемент прикордонної політики, який впливає на безпеку державного кордону та розвиток громадянського суспільства, який сприяє аналізу та усуненню викликів і проблем у прикордонній сфері. Публічне управління у прикордонній сфері охоплює такі важливі напрямки як захист прав та свобод людини, особливості реалізації зовнішньої та внутрішньої політики на кордоні, охоплює питання національної безпеки та оборони. На сьогоднішній день, коли відбувається повномасштабне вторгнення держави-агресора на територію України, саме публічне управління у прикордонній сфері має виступати мірилом ефективності діяльності публічної влади та забезпечувати дієву реалізацію державної політики, спрямованої на забезпечення національної безпеки та державного суверенітету. Відповідно, чітке окреслення об'єкту механізму публічного управління у прикордонній сфері має сприяти конкретизації прийомів та способів, які спрямовані на ефективну реалізацію даного механізму.

Аналіз досліджень і публікацій. У своїх наукових доробках такі науковці як О. Адамчук, М. Баламуш, Н. Бортник, Я. Галанюк, Д. Ковальов, О. Мейко, А. Мота, Р. Мартьянова, В. Нікіфоренко, Р. Радейко, Р. Стецун, І.Сушко, О. Шапоренко та інші, активно займалися дослідженням різних аспектів публічного управління в прикордонній сфері. Зокрема, вони досліджували важливі питання, пов'язані з організацією та ефективністю прикордонних служб, розвитком стратегій забезпечення національної безпеки, а також впливом геополітичних та економічних факторів на прикордонну політику держави. Зазначені дослідження і висновки сприяють удосконаленню сучасної системи публічного управління в прикордонній сфері та розвитку наукових підходів до розв'язання актуальних проблем у цій галузі. Однак, лише окремі з них висвітлюють такий об'єкт механізму публічного управління у прикордонній сфері і не дають про нього системного уявлення.

Мета статті передбачає здійснення аналізу суті та змісту об'єкту механізму публічного управління у прикордонній сфері, виявлення існуючих недоліків та розробку перспектив його вдосконалення в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, публічне управління представляє собою багатоаспектне явище. Відповідно, на сьогоднішній день існує безліч підходів до трактування його сутності. Нам імпонує позиція О.М. Волоської, яка у своєму дослідженні встановлює, що сучасна теорія та практика публічного управління розглядає три основні підходи до його сутності, зокрема, це:

− системний підхід (О. Лащор, Г.Буркет), ґрунтується на ідеї поєднання державного управління та місцевого самоврядування (громадського управління) для забезпечення ефективного управління відповідною територією;

− адміністративний підхід (Д.Уалдо, Л.Евриком, А.Ліпенцевим та ін.), що включає до публічного управління публічне адміністрування (публічний менеджмент), що базується на використанні адміністративних методів управління з елементами бізнес-адміністрування у сфері надання публічних послуг, громадського контролю та відкритості державного органу;

− ситуаційний підхід (Д. Шарвіц, Р.Мельник тощо), що базується на правовому управлінні з врахуванням відповідних правових та організаційних методів впливу державного сектору на суспільне життя [1, с. 11].

Запропонований авторкою підхід до уніфікації позицій щодо публічного управління не є новим, однак відбиває основні погляди на це явище як процес впливу на суспільні відносини.

Результативність публічного управління у будь-якій сфері залежить від дієвості його механізму, як системи, що встановлює порядок управлінської діяльності. У доктрині управління організаціями як фундаменту досліджень в сфері управління публічними структурами, механізм управління розглядається як «сукупність органів, засобів і способів (методів, прийомів, технологій) взаємодії між двома підсистемами організації – керуючої та керованої» [2, с. 190]. Виходячи з понять публічного управління та управління організаціями, ми можемо дійти висновку, що механізм публічного управління є складною системою, що включає в себе різноманітні важелі, інструменти, елементи, процеси і закономірності, спрямовані на вплив виконавчих та законодавчих органів влади на економічну, фінансову та виробничу діяльність підприємств і організацій. Цей механізм має системний, регуляторний та ціннісний аспекти, що визначають жорсткі правила взаємодії між владою і бізнесом, проте він також спрямований на співпрацю, стабільне функціонування та розвиток існуючої соціально-економічної системи.

Провідним елементом в механізмі публічного управління виступає його об'єкт, тобто те, на що здійснюється управлінський вплив. Неможливо не говорити про важливість цього елементу, адже його визначеність обумовлює спрямованість публічного управління, прийоми, способи і методи його реалізації.

А. Помаза-Пономаренко встановлює, що об'єктом публічного управління виступає сфера суспільної життєдіяльності [3, с. 6]. І це визначення є найбільш точним і ємним, хоча зустрічаються і більш ширші дефініції. Зокрема, «об'єктами публічного управління є система, на яку спрямовується владний вплив суб'єктів управління» [4, с. 21]. У даному випадку не зовсім зрозумілим є об'єм поняття «система», на яку безпосередньо здійснюється вплив, що ускладнює, на нашу думку, розуміння об'єкту.

Отже, в контексті нашого дослідження, ми розуміємо об'єкт публічного управління саме як сферу суспільних відносин, на яку здійснюється управлінський вплив для досягнення конкретної мети. У даному випадку це прикордонна сфера. Нажаль у вітчизняній науковій літературі поняття «прикордонна сфера» лише застосовується [5], однак його безпосереднє тлумачення не здійснюється. У зв'язку з цим, визначимося зі змістом цієї дефініції через етимологічне значення її складових. Так, поняття «сфера» є багатозначним, однак для нас важливими є наступні значення: «Сукупність умов, середовище, в яких що-небудь відбувається; обстановка» [6]. У свою чергу, поняття «прикордонний» характеризує щось, що знаходиться біля або вздовж кордону [7]. Також у Положенні про прикордонний режим говориться про «систему режимних заходів, які здійснюються у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі» [8], що уточнює зміст досліджуваного об'єкту публічного управління. Вважаємо, що поєднання цих понять в контексті публічного управління дає уявлення про прикордонну сферу як сукупність умов реалізації діяльності органів публічної влади біля або вздовж кордону з метою забезпечення системи режимних заходів.

Водночас прикордонну сферу можна розглядати і як сукупність суспільних відносин, які виникають з приводу здійснення режимних заходів в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району. Враховуючи, що нам необхідно встановити зміст об'єкту механізму публічного управління у прикордонній сфері, вважаємо за необхідне визначитися з тими відносинами, які входять до її складу.

З точки зору діючого законодавства, відносини у прикордонній сфері відбиваються у повноваженнях публічних інституцій, які здійснюють управління

у прикордонній сфері. Так, відповідно до аналізу ст. 2 Закону України «Про Державну прикордонну службу України», яка визначає її функції, ми можемо виділяти відносини щодо:

– охорони державного кордону, забезпечення заходів щодо попередження його незаконного перетинання та забезпечення прикордонного режиму та режиму державного кордону;

– здійснення прикордонного контролю і пропуску;

– забезпечення суверенітету України у її виключній (морській) економічний зоні та реалізації прав і зобов'язань інших держав у цій зоні;

– здійснення оперативно-розшукової, аналітичної та розвідувальної діяльності щодо захисту державного кордону;

– протидії незаконній міграції, організованій злочинності та тероризму у межах контрольованих прикордонних районів та на державному кордоні;

– охорони закордонних дипломатичних установ, Президента України та інших посадових осіб відповідно до діючого законодавства;

– здійснення координації діяльності державних органів, законно утворених військових формувань та правоохоронних органів, діяльність яких пов'язана з захистом та контролем на державному кордоні України [9].

Існують і наукові позиції, які характеризують суспільні відносини, що входять до прикордонної сфери. Так, нам імпонує позиція , яка виділяє наступні види відносин:

– інформаційно-захисні -спрямовані на протидію розповсюдженню фейкової інформації та захисту кіберпростору та інформації, яка знаходиться у віданні органів, які забезпечують прикордонну діяльність;

– інженерно-технічні – пов'язані з технічним переоснащенням кордону. Ці відносини актуальні через підвищену небезпеку у зв'язку з повномасштабним вторгненням;

– оперативно-розшукові – які представляють собою вид превентивної діяльності, спрямованої на охорону та захист державного кордону та національної безпеки України;

– інформаційно-аналітичні правовідносини, що включають кримінально-аналітичні відносини, використання електронних баз (у тому числі міжнародних), формування інформаційних систем фізичних осіб та транспортних засобів які перетинають державний кордон;

– земельні правовідносини – які складаються з приводу землекористування та розбудови об'єктів інфраструктури вздовж лінії державного кордону;

– авіаційні превентивно-охоронні – спрямовані на підвищення компетентності працівників прикордонної служби з метою застосування у забезпеченні національної безпеки та охорони кордону технічних засобів виявлення БПЛА, застосування летальних апаратів;

– морські охоронно-захисні відносини – забезпечують бойову готовність підрозділів Морської охорони ДПСУ для охорони державного кордону в умовах постійної протидії воєнним загрозам з боку РФ;

– фінансові відносини [10, с. 353-360].

Ці відносини формують об'єкт публічного управління у прикордонній сфері – сукупнсть суспільних відносин, які пов'язані з забезпеченням режиму державного кордону та його захистом, формуються, змінюються та припиняються під впливом зовнішніх, об'єктивних факторів та впливу з боку суб'єктів публічного управління.

Висновки. Таки чином, приходимо до висновку, що об'єкт публічного управління в прикордонній сфері – це система відносин, процесів і ресурсів, що контролюються та регулюються державними органами для забезпечення безпеки, контролю та захисту прикордонних територій та кордонів країни. Об'єкт публічного управління в прикордонній сфері охоплює широке коло суспільних відносин, що включає правові, організаційні, технічні, розвідувальні, правоохоронні аспекти та міжнародне співробітництво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Волоська О.М. Сучасна парадигма публічного управління. *Таврійський науковий вісник*. 2021. № 2. С.8-15.
2. Балабанюк Ж.М. Механізм управління організацією: сутність поняття та пропозиції щодо оцінки його ефективності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 5. Т. 1. С. 191-194.
3. Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування : конспект лекцій / Укладач А.Л. Помаза-Пономаренко. Х. : НУЦЗУ, 2020. 54 с.
4. Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування: навч. посіб. / Укладачі: О. В. Надьон, І. М. Хмиров, Т. О. Луценко. Х.: НУЦЗУ, 2020. 175 с.
5. Кушнір А.П. Інформаційні відносини у прикордонній сфері. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 36. Том 2. С. 36-38.
6. Сфера. Словник української мови. URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0 (дата звернення 27.02.2024).
7. Прикордонний. Словник української мови. URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9 (дата звернення 27.02.2024).
8. Про прикордонний режим. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 року № 1147. URL: https://ips.ligazakon.net/document/KP981147?an=1 (дата звернення 27.02.2024).
9. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#top (дата звернення 01.03.2024 року).
10. Ганьба О. Б. Правові відносини у сфері прикордонної безпеки України: теоретичні і прикладні проблеми: монографія. Вінниця: ТОВ "ТВОРИ", 2020. 448 с.

REFERENCES:

1. Voloska O.M. (2021) Suchasna paradyhma publichnoho upravlinnia. [Modern paradigm of public administration]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk*. № 2. S.8-15.
2. Balabaniuk Zh.M. (2011) Mekhanizm upravlinnia orhanizatsiieiu: sutnist poniattia ta propozytsii shchodo otsinky yoho efektyvnosti. [Mechanism of organization management: essence of the concept and proposals for assessing its effectiveness]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. № 5. T. 1. S. 191-194.
3. Pomaza-Ponomarenko A.L. (2020). Orhanizatsiino-pravovi zasady publichnoho upravlinnia ta administruvannia : konspekt lektsii. [Organizational and legal foundations of public administration and administration: lecture notes]. Kh.: NUTsZU. 54 s.
4. Nadon O. V., Khmyrov I. M., Lutsenko T. O. (2020). Orhanizatsiino-pravovi zasady publichnoho upravlinnia ta administruvannia: navch. Posib. [Organizational and legal foundations of public administration and administration: textbook]. Kh.: NUTsZU. 175 s.
5. Kushnir A.P. (2016). Informatsiini vidnosyny u prykordonnii sferi. [Information relations in the border area]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Vyp. 36. Tom 2. S. 36-38.

6. Sfera. Slovnyk ukrainskoi movy. ["Sphere." Ukrainian Language Dictionary] URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0 (data zvernennia 27.02.2024).

7. Prykordonnyi. Slovnyk ukrainskoi movy. ["Border." Ukrainian Language Dictionary.] URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9 (data zvernennia 27.02.2024).

8. Pro prykordonnyi rezhym. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.07.1998 roku № 1147. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 27, 1998, No. 1147, "On the border regime."] URL: https://ips.ligazakon.net/document/KP981147?an=1 (data zvernennia 27.02.2024).

9. Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 03.04.2003 № 661-IV. [Law of Ukraine dated April 3, 2003, No. 661-IV, "On the State Border Guard Service of Ukraine."] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#top (data zvernennia 01.03.2024 roku).

10. Hanba O. B. (2020) Pravovi vidnosyny u sferi prykordonnoi bezpeky Ukrainy: teoretychni i prykladni problemy: monohrafiia. [Legal relations in the field of Ukraine's border security: theoretical and applied problems: monograph] Vinnytsia: TOV "TVORY". 448 s.

УДК 351; 347.132.6
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.6

ПРАВОВІ ОСНОВИ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Новосад Р. В. *– аспірант кафедри державознавства,*
права та європейської інтеграції Інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»
ORCID: 0009-0009-9374-5290

Стаття присвячена розкриттю правових основ надання електронних послуг в Україні та виявленню ключових проблем, що перешкоджають їхньому ефективному розвитку. Виходячи з аналізу існуючого стану справ, розглянуто різні аспекти, визначено недоліки у законодавстві – нерівномірний доступ до електронних послуг та проблеми кібербезпеки. На основі цього були запропоновані конкретні висновки та рекомендації щодо подальшого вдосконалення системи надання електронних послуг в Україні. Основна увага приділена необхідності вдосконалення правового регулювання, забезпеченню доступності та рівності, кібербезпеці, стимулюванню інновацій і залученню громадськості до участі у процесі розробки та впровадження рішень. Визначено, що розвиток електронних послуг в Україні потребує спільних зусиль держави, бізнесу та громадськості для забезпечення ефективного і модерного державного управління та підвищення якості життя громадян.

Додатково, в статті висвітлено необхідність забезпечення конфіденційності та захисту персональних даних громадян у контексті надання електронних послуг. Запропоновано заходи щодо стимулювання інновацій та підтримки стартапів у сфері електронного урядування. Висновки та пропозиції статті визначають шляхи подальшого розвитку електронного урядування в Україні з метою покращення якості та доступності державних послуг для громадян та підприємств.

У статті також висвітлено значення активної участі громадськості у процесі прийняття рішень щодо розвитку електронних послуг, що підкреслює необхідність відкритості та прозорості у діяльності державних органів.

Стаття детально розглядає правові основи надання електронних послуг в Україні, виявляючи ключові проблеми, які перешкоджають їх ефективності, та пропонує шляхи вдосконалення. Основна увага зосереджена на необхідності поліпшення законодавчого регулювання, забезпечення доступності послуг, кібербезпеки, стимулювання інновацій та активного залучення громадськості. Висвітлюється важливість забезпечення конфіденційності даних, підтримки стартапів та відкритості державних органів. Стаття вказує на необхідність спільних зусиль усіх заінтересованих сторін для розвитку ефективного електронного урядування та покращення якості життя громадян.

Ключові слова: *законодавство, електронні послуги, Україна, право, електронне урядування, нормативно-правові акти, регулювання, інформаційні технології, державна електронна система, цифрова трансформація, доступність, ефективність.*

Novosad R. V. Legal basis of providing electronic services in Ukraine

The article is devoted to the disclosure of the legal foundations of the provision of electronic services in Ukraine and the identification of key problems that prevent their effective development. Based on the analysis of the current state of affairs, various aspects were considered, shortcomings in the legislation were identified – uneven access to electronic services and cyber security problems. Based on this, specific conclusions and recommendations were proposed regarding the further improvement of the system of providing electronic services in Ukraine. The main focus is on the need to improve legal regulation, ensure accessibility and equality, cyber security, stimulate innovation and involve the public in the process of developing and implementing solutions. It was determined that the development of electronic services in Ukraine requires the joint efforts of the state, business and the public to ensure effective and modern state administration and improve the quality of life of citizens.

In addition, the article highlights the need to ensure confidentiality and protection of personal data of citizens in the context of providing electronic services. Measures to stimulate innovation and support startups in the field of e-government are proposed. The conclusions and proposals of the article determine the ways of further development of e-government in Ukraine in order to improve the quality and accessibility of public services for citizens and enterprises.

The article also highlights the importance of active public participation in the decision-making process regarding the development of electronic services, which emphasizes the need for openness and transparency in the activities of state bodies.

The article examines in detail the legal foundations of the provision of electronic services in Ukraine, identifying key problems that hinder their effectiveness, and suggests ways of improvement. The main focus is on the need to improve legislative regulation, ensuring the availability of services, cyber security, stimulating innovation and active public involvement. The importance of ensuring data privacy, supporting startups and openness of government bodies is highlighted. The article points to the need for joint efforts of all interested parties to develop effective e-government and improve the quality of life of citizens.

Key words: *legislation, electronic services, Ukraine, law, e-governance, normative legal acts, regulation, information technologies, state electronic system, digital transformation, accessibility, efficiency.*

Постановка проблеми. Надання електронних послуг у сучасному українському суспільстві відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного та зручного доступу громадян до державних та комерційних сервісів. Однак, не зважаючи на значні зусилля владних структур та законодавців щодо регулювання цієї сфери, існує низка проблем, що впливають на ефективність і доступність електронних послуг для населення та бізнесу.

По-перше, необхідно визначити юридичні та технічні аспекти надання електронних послуг, щоб уникнути правових колізій і технічних недоліків, що можуть ускладнювати процес отримання доступу до цих послуг. Недоліки в правовому регулюванні можуть включати нечіткість і дублювання нормативно-правових актів, а також відсутність однозначної відповідальності за порушення прав користувачів електронних послуг.

По-друге, необхідно враховувати проблеми забезпечення кібербезпеки у світлі розширення надання електронних послуг. У зв'язку зі зростанням кількості кібератак та інцидентів із порушенням кібербезпеки, необхідно приділяти особливу увагу заходам захисту персональних даних та інформаційних ресурсів користувачів електронних послуг.

По-третє, однією з ключових проблем є низький рівень інформаційної грамотності серед населення, що ускладнює процес використання електронних сервісів. Недостатня обізнаність з принципами роботи та використання електронних платформ може призвести до неправильного використання послуг або навіть до ризику для безпеки інформації користувача.

Отже, в межах даної статті ми розглянемо основні правові аспекти надання електронних послуг в Україні та спробуємо визначити шляхи вирішення вищезазначених проблем для підвищення ефективності й доступності цих послуг для всіх користувачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій в галузі розвитку електронних послуг в Україні свідчить про активний інтерес, що спостерігається у сучасному науковому дискурсі, так і з боку практиків у галузі державного управління та інформаційних технологій.

Окремі аспеки надання електронних послуг в Україні досліджувалися у працях таких фахівців, як: Бондар Г., Котельникова Ю., Краковська А., Кримчак Л., Миколенко О., Опар Н., Сидоренко Н., Хлібороб Н., Щербина Є. Фальковський А. та інших.

Мета статті. Мета статті полягає в розкритті правових основ надання електронних послуг в Україні з метою визначення їх ефективності, вирішенні проблемних аспектів та шляхів подальшого вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі роль інформаційних технологій у підвищенні ефективності державного управління та наданні громадянам різноманітних послуг набуває все більшого значення. У цьому контексті електронні послуги стають ключовим інструментом цифрової трансформації суспільства. Україна, як і багато інших країн, активно розвиває інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у сфері державного управління та надання електронних послуг для забезпечення доступності та якості послуг для своїх громадян.

Процес трансформації адміністративних послуг в електронні за останній рік почав стрімко прискорюватись. Багато фахівців вважають, що серед основних чинників цього процесу стала «коронакриза». Пандемія COVID-19 створила так звану «нову реальність», коли тепер люди можуть ходити на роботу, не покидаючи дому, а це своєю чергою тягне за собою трансформацію сфери надання послуг громадянам і державних адміністративних процесів. Ця трансформація покладає на державу велику відповідальність за її впровадження. Адже від того, яким чином держава регулює процес переходу до електронних послуг, наскільки вона контролює цей процес, залежить успішність усього проекту. У такому сенсі держава виступає гарантом злагодженого процесу надання послуги, гарантом конфіденційності й достовірності, гарантом неупередженості й вчасного надання результату [1].

Отже, успішний розвиток електронних послуг потребує подальших кроків у напрямі інтеграції усіх інформаційних систем в одну єдину; технічної узгодженості; кваліфікованого персоналу; залучення якомога більше користувачів; розвитку мережі ЦНАП та покращення якості надання електронних послуг адміністративних послуг тощо [2].

Для забезпечення правових засад надання електронних послуг в Україні було прийнято ряд законодавчих актів та нормативних документів. Один із ключових документів – Закон України "Про електронні довірчі послуги" –визначає правові основи функціонування електронних послуг у державі. Цей закон встановлює правила надання електронних послуг, визначає права та обов'язки учасників електронних відносин, а також забезпечує визнання та юридичну силу електронних документів і підписів.

Водночас, процедура надання електронна послуга в системі публічних послуг в Україні – це регламентована правовими актами діяльність органів публічної адміністрації за допомогою сучасних інформаційних комунікаційних технологій з розгляду заяви фізичної або юридичної особи про видачу адміністративного акту (дозволу (ліцензії), посвідчення, сертифіката тощо), спрямованого на забезпечення її прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов’язків [3].

Однак, разом із зростанням значення електронних послуг виникають і проблеми, пов'язані з їх наданням та використанням. Одна з головних проблем – це недостатня правова база, що не завжди відповідає новітнім технологічним вимогам та потребам громадян та бізнесу. Відсутність чіткої нормативно-правової бази може призвести до правових колізій, а також зниження довіри до електронних послуг. Ще однією проблемою є нерівномірний доступ до електронних послуг у різних регіонах країни. Нерівність у розвитку інфраструктури та доступу до Інтернету створює перешкоди для отримання електронних послуг для частини населення, що проживає в менш розвинених або віддалених районах.

Крім того, важливою проблемою є забезпечення кібербезпеки та конфіденційності даних у процесі надання електронних послуг. Почастішали випадки, коли

зловмисники можуть використовувати інформаційні технології для злому та крадіжки особистих даних громадян, що ставить під загрозу їхню приватність і безпеку. Отже, необхідно постійно вдосконалювати законодавство та правові механізми регулювання надання електронних послуг в Україні з урахуванням сучасних технологічних та соціально-економічних викликів. Забезпечення доступності, якості та безпеки електронних послуг відіграє ключову роль у розвитку цифрової економіки та підвищенні якості життя громадян.

Невід'ємною частиною розвитку електронних послуг є створення та підтримка інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що забезпечувала швидку та надійну обробку даних, а також доступ до електронних послуг для всіх верств населення. Інфраструктура повинна бути гнучкою та адаптованою до змін у технологічному середовищі та потребах користувачів. Крім того, важливо забезпечити ефективну взаємодію між різними органами влади та організаціями, що надають електронні послуги. Це передбачає створення єдиних платформ та інтерфейсів, що спрощують взаємодію між користувачами та постачальниками послуг, а також обмін даними між різними системами безпечно та ефективно.

У процесі вдосконалення правових основ надання електронних послуг важливо враховувати міжнародний досвід та найкращі практики у цій галузі. При цьому необхідно забезпечити відповідність національного законодавства міжнародним стандартам та конвенціям, що сприятиме збільшенню міжнародного співробітництва та обміну досвідом у галузі електронного урядування.

Наразі Україна знаходиться на етапі активного розвитку електронного урядування та надання електронних послуг. Проте, для досягнення повноцінного успіху у цій сфері необхідно продовжувати працювати над вирішенням існуючих проблем та вдосконаленням законодавчого та інституційного базису. У цьому контексті, дальший розвиток електронного урядування в Україні вимагатиме постійного моніторингу ситуації, аналізу та удосконалення правових і технічних засад, що регулюють цю сферу. Тільки таким чином можна буде забезпечити стабільний розвиток цифрової економіки та позитивний вплив електронних послуг на життя суспільства в цілому.

Важливим аспектом подальшого розвитку електронних послуг в Україні є залучення громадськості до процесу формування та вдосконалення правових механізмів у цій сфері. Відкритість та прозорість у процесі прийняття рішень стосовно розвитку електронного урядування сприятимуть залученню експертної громадськості, бізнесу та інших зацікавлених сторін до активного участі в цьому процесі. Це може забезпечити широке обґрунтування рішень, їх соціальну прийнятність та підвищити рівень довіри громадян до електронних послуг та державних органів.

Крім того, необхідно активно працювати над популяризацією електронних послуг серед населення. Широке розповсюдження інформації про переваги та можливості, що надають електронні послуги, сприятиме збільшенню їхнього використання та відповідно, підвищить рівень ефективності державного управління. Наприклад, проведення освітніх заходів, тренінгів та семінарів для громадян щодо користування електронними послугами та їхніх прав і обов'язків у цьому процесі може виявитися дуже корисним. Також важливо створити зручні та доступні канали комунікації з органами державної влади для отримання допомоги та консультацій щодо використання електронних послуг.

У подальшому розвитку електронного урядування в Україні також слід звернути увагу на забезпечення інтегрованості та сумісності різних інформаційних систем та платформ, що використовуються для надання електронних послуг. Це

дозволить забезпечити безперешкодний обмін даними між різними органами влади та мінімізувати адміністративні бар'єри для користувачів.

Важливим напрямком подальшого розвитку системи електронного урядування в Україні є забезпечення відкритості даних та їхньої доступності для громадськості. Це передбачає створення відкритих даних (Open Data), які містять інформацію про діяльність державних органів, статистичні дані, бюджетні витрати та інші аспекти роботи влади. Надання доступу до цих даних сприятиме збільшенню прозорості та обліковості у діяльності державних органів, а також стимулюватиме розвиток інновацій та підвищення рівня довіри до владних структур.

Одним з ключових завдань у сфері електронного урядування є розробка та впровадження цифрових інструментів для взаємодії громадян з державою. Це може бути різноманітні мобільні додатки, онлайн-платформи для отримання адміністративних послуг, електронні форми звернень до влади тощо. Забезпечення зручного та доступного способу взаємодії з органами влади сприятиме збільшенню зацікавленості громадян у державних справах та підвищить рівень їхньої участі в прийнятті рішень. Також важливою складовою ефективної системи електронного урядування є забезпечення відповідного рівня кібербезпеки. У зв'язку зі зростанням кількості кібератак та загроз від хакерських атак, державні органи повинні приділяти особливу увагу захисту своїх інформаційних систем та персональних даних громадян. Це передбачає впровадження сучасних технологій захисту, навчання персоналу та вдосконалення законодавства у сфері кібербезпеки.

Нарешті, для успішного розвитку електронного урядування необхідно підтримувати інноваційний та підприємницький дух серед учасників екосистеми електронних послуг. Сприяння стартапам та інноваційним компаніям, які розробляють нові технології та рішення в галузі електронного урядування, може стати важливим каталізатором для подальшого розвитку цієї сфери. У цілому, розвиток електронних послуг та електронного урядування в Україні є складним, але вельми перспективним завданням. Він вимагає системної роботи всіх зацікавлених сторін, від уряду та бізнесу до громадськості та активних громадських організацій. Тільки спільними зусиллями можна забезпечити створення сучасної та ефективної системи державного управління, яка відповідає потребам сучасного суспільства.

Зробивши аналіз існуючих проблем та можливостей у сфері надання електронних послуг в Україні, можна зробити висновок, що розвиток цієї галузі вимагає комплексного підходу та системних змін. Одним із напрямків подальшої роботи може бути активне сприяння з боку держави у створенні та підтримці інноваційних проектів у сфері електронних послуг. Зокрема, державні органи можуть стимулювати розвиток нових технологій та стартапів, що спрямовані на покращення надання електронних послуг. Це може бути здійснено через надання фінансової підтримки, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу в цій сфері, а також підтримки наукових досліджень та інновацій.

Доцільно також залучати міжнародні організації та експертів для обміну досвідом та кращих практик у сфері електронного урядування. Міжнародна співпраця може допомогти вирішити деякі проблеми та прискорити процеси розвитку, а також забезпечити відповідність українського законодавства міжнародним стандартам та рекомендаціям. Подальший розвиток електронних послуг в Україні має потенціал значно покращити якість життя громадян, підвищити ефективність державного управління та стимулювати економічний зріст. Однак це можливо лише за умови системного підходу до розв'язання проблем та планування подальших

кроків. Тільки таким чином Україна зможе відповідати сучасним вимогам і стати важливим гравцем у світі цифрових технологій.

Загальною метою розвитку електронних послуг в Україні є створення цифрового суспільства, в якому кожен громадянин має можливість отримати доступ до необхідних адміністративних, соціальних та комерційних послуг швидко, зручно та безпечно. Це передбачає не лише технологічний аспект, але й побудову відкритої, прозорої та громадсько-орієнтованої системи управління, яка відповідає вимогам сучасного інформаційного суспільства.

На шляху до досягнення цієї мети держава має забезпечити стабільну політичну, правову та економічну підтримку розвитку електронних послуг. Важливо також залучити до цього процесу широке коло зацікавлених сторін, включаючи громадські організації, бізнес-спільноту та академічний сектор. Тільки шляхом спільних зусиль можна створити ефективну та дієву систему надання електронних послуг, яка відповідає потребам сучасного суспільства. Одним із ключових завдань є забезпечення відкритості та доступності публічної інформації та послуг. Це означає не лише створення електронних платформ для надання послуг, але й забезпечення зручності та зрозумілості для користувачів, а також доступу до інформації для людей з обмеженими можливостями та інших вразливих груп населення.

У процесі розвитку електронних послуг необхідно також враховувати етичні та правові аспекти збереження приватності та конфіденційності особистих даних користувачів. Забезпечення цих принципів є важливим для підтримки довіри громадян до електронних послуг та забезпечення їхньої безпеки. Розвиток електронних послуг в Україні є складним, але дуже важливим завданням, яке потребує системного підходу та спільних зусиль різних секторів суспільства. Шляхом реалізації стратегічних заходів та впровадження інновацій можна досягти значного прогресу у цій сфері і покращити якість життя громадян України.

Підсумовуючи, розвиток електронних послуг у сучасній Україні вимагає комплексного підходу та системних змін на різних рівнях. Поліпшення правового регулювання, забезпечення доступності та якості послуг, розвиток інфраструктури та залучення громадськості до процесу розробки та впровадження нових ініціатив – усі ці аспекти важливі для успішного подальшого розвитку сфери електронного урядування. За правильного підходу та ефективного впровадження відповідних заходів Україна зможе значно покращити якість життя своїх громадян, зробити державне управління більш прозорим та ефективним, а також стати важливим гравцем у світі цифрових технологій.

Отже, дальший розвиток електронних послуг в Україні має великий потенціал для покращення якості життя громадян, підвищення ефективності державного управління та стимулювання економічного зросту. Він потребує спільних зусиль та системного підходу з боку усіх зацікавлених сторін.

Стан діяльності публічної адміністрації стосовно надання адміністративних послуг в Україні дозволяє відзначити покращення практик сервісної діяльності у сфері діджиталізації, децентралізації та моніторингу якості надання послуг. Через це деякою мірою можна визнавати, що практика надання адміністративних послуг – один із видів співдії органу публічної адміністрації з громадянами [4].

Потужна інформаційно-комунікаційна інфраструктура є важливою ланкою для ефективного переходу держави на цифрове урядування. Без недорогого і доступного високошвидкісного широкосмугового доступу до інтернету та безпечного і надійного доступу до нових технологій, уряд не зможе ефективно надавати

цифрові послуги, а громадяни не зможуть ними скористатися. Пріоритетна увага уряду також має приділятись й розвитку потенціалу і менталітету громадянського суспільства, коли реалізується комплексний, загальнодержавний підхід до цифрової трансформації уряду [5].

Однією з ключових передумов ефективності реалізації концепції електронних адміністративних послуг є, зокрема, запровадження інтегрованого підходу, відповідно до якого всі електронні ресурси органів публічної адміністрації, веб сторінки публічних сервісів мають бути об'єднані в один зручний ресурс. Функції з надання електронних послуг (у тому числі адміністративних та інших публічних послуг), відповідно до чинного законодавства, покладені на Портал «Дія», який має забезпечити застосування зрозумілих та зручних для користувачів інтерфейсів; завантаження, заповнення та подання заяв й інших документів за допомогою програмних засобів веб-порталу [6].

Надання державних послуг в електронній формі сприяє зростанню ефективності політичного управління завдяки формуванню атмосфери довіри до влади, здатної надавати якісні державні послуги, доступні для всіх категорій громадян та орієнтовані на задоволення їхніх потреб. Електронні державні послуги є атрибутом сучасної та ефективної держави, при ї х наданні знижуються можливості корупційних дій державних службовців, громадянам надається можливість оцінювати діяльність владних органів, що формує у суспільства уявлення про державні інститути і створює образ демократичності влади [7].

Україна має всі можливості для побудови ефективної системи цифровізованих адміністративних послуг. У нашій країні зроблено вже багато кроків, покликаних на ефективне функціонування даного процесу. Проте, як і з будь-яким новим процесом, який імплементується в суспільні відносини, виникають певні проблеми в його реалізації. І лише за умови системного підходу до вирішення цих проблем, вдасться забезпечити якісний рівень функціонування системи електронних адміністративних послуг, як одного з важливих чинників розвитку демократії в країні та підвищення якості життя громадян нашої держави [8].

Електронні адміністративні послуги є комплексним соціально-правовим феноменом. Генеза та еволюція електронних адміністративних послуг об'єктивно зумовлена прагненням суспільства до усунення корупційних ризиків, розбудови раціональної моделі електронного урядування, поглиблення публічно-сервісної діяльності суб'єктів владних повноважень. Наразі в Україні триває процес формування нормативно-правової та техніко-технологічної бази для подальшої діджиталізації сфери надання адміністративних послуг. Розширення переліку електронних адміністративних послуг та спрощення процедури їх надання сприятиме суспільному поступу, інтенсифікації господарської діяльності, суверенізації приватних осіб [9].

Впровадження сучасних цифрових технологій в систему публічного управління породжує значні трансформаційні процеси у взаємодії основних сторін реалізації адміністративних послуг. Водночас, все це сприяє збільшенню наукового інтересу до розгляду даних питань та формуванню теоретичних та практичних рекомендацій щодо їх подальшого вдосконалення [10].

Висновки і пропозиції. Після аналізу правових основ надання електронних послуг в Україні стає очевидним, що ця галузь потребує подальшого вдосконалення та розвитку. На основі обґрунтованих даних та виявлених проблем можна зробити наступні висновки та запропонувати відповідні заходи для подальшого покращення ситуації:

1. **Потреба у вдосконаленні правового регулювання**: Необхідно провести ретельний аналіз існуючого законодавства та внести зміни, що відповідатимуть сучасним вимогам та технологічним можливостям. Зокрема, слід прискорити розробку та прийняття законопроектів, спрямованих на спрощення та удосконалення процедур надання електронних послуг.

2. **Забезпечення доступності та рівності**: Необхідно активно працювати над зменшенням цифрового розриву та забезпеченням рівного доступу до електронних послуг для всіх верств населення, включаючи мешканців віддалених та малозабезпечених регіонів.

3. **Забезпечення кібербезпеки та конфіденційності даних**: Потрібно приділяти належну увагу заходам з захисту персональних даних громадян та забезпеченням кібербезпеки в умовах росту кіберзагроз та кібератак.

4. **Стимулювання інновацій та підтримка стартапів**: Держава повинна активно підтримувати розвиток інноваційних технологій та стартапів у сфері електронних послуг шляхом надання фінансової підтримки, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та підтримки наукових досліджень.

5. **Залучення громадськості до процесу розробки та впровадження рішень**: Важливо забезпечити відкритий та прозорий процес прийняття рішень щодо розвитку електронних послуг та активно залучати громадськість до участі в цьому процесі.

В цілому, подальший розвиток електронних послуг в Україні буде залежати від успішного впровадження зазначених вище рекомендацій та спільних зусиль всіх зацікавлених сторін. Тільки через спільні зусилля можна забезпечити створення сучасної та ефективної системи надання електронних послуг, яка буде сприяти подальшому розвитку суспільства та підвищенню якості життя громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Миколенко О. І. Проблеми та перспективи розвитку електронних адміністративних послуг в Україні // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2021. С. 46. DOI: https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.51.9

2. Опар Н. В. Теоретичні основи надання електронних послуг в Україні // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 6. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/35.pdf.

3. Щербина Є. М. Характеристика процедури надання електронних послуг в системі публічних послуг в Україні // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. № 4. С. 185-189.

4. Сидоренко Н. О. Діджиталізація: електронні адміністративні послуги // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. – 2021. № 4. С. 11-15. Режим доступу: http://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/93/84.

5. Бондар Г.Л. Цифрова трансформація уряду України, відкриті дані (open data) та електронні послуги // Public Administration and Regional Development. 2021. № 11. С. 97-123. Режим доступу: https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/235/194.

6. Хлібороб Н. Функціонування інтегрованого порталу електронних адміністративних послуг: правові аспекти // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2020. № 70. С. 121-128. Режим доступу: 10960-21349-1-PB.pdf.

7. Котельникова Ю. М. Особливості розвитку електронних послуг в цифровому суспільстві // Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022. Т. 7. № 3. С. 107 – 113. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-15.

8. Краковська А., Бабик М. Цифровізація адміністративних послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку. 2022. Режим доступу: http://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/2357.

9. Проневич О.С., Коляда Т.А. Концептуально-правові засади надання електронних адміністративних послуг в Україні // Інтернет–конференції ХНУМГ ім. ОМ Бекетова. 2023. Режим доступу: https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/download/3110/2947.

10. Кримчак Л., Віхтюк Л., Рудніченко Є. Цифровізація адміністративних послуг: законодавчі та теоретичні аспекти їх реалізації // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. № 6, т. 2. С. 55-59. Режим доступу: https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/13308.

REFERENCES:

1. Mykolenko, O. I. (2021). Problems and prospects of development of electronic administrative services in Ukraine. Scientific Bulletin of the International Humanities University, (46). DOI: https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.51.9

2. Opar, N. V. (2021). Theoretical foundations of electronic services provision in Ukraine. *State Administration: Improvement and Development*, (6). Retrieved from http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/35.pdf

3. Shcherbyna, Y. M. (2022). Characteristics of the procedure for providing electronic services in the system of public services in Ukraine. *Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, (4), 185-189.

4. Sydorenko, N. O. (2021). Digitalization: Electronic administrative services. *Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, (4), 11-15. Retrieved from http://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/93/84

5. Bondar, H. L. (2021). Digital transformation of the Government of Ukraine, open data (open data), and electronic services. *Public Administration and Regional Development*, (11), 97-123. Retrieved from https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/235/194

6. Khliborob, N. (2020). Functioning of the integrated portal of electronic administrative services: Legal aspects. *Bulletin of Lviv University. Series Law*, (70), 121-128. Retrieved from 10960-21349-1-PB.pdf

7. Kotelnykova, Y. M. (2022). Features of the development of electronic services in the digital society. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 7(3), 107-113. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-15

8. Krakovska, A., & Babik, M. (2022). Digitalization of administrative services in Ukraine: Problems and development prospects. Retrieved from http://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/2357

9. Pronevych, O. S., & Kolyada, T. A. (2023). Conceptual legal principles of providing electronic administrative services in Ukraine. *Internet Conference of KhNUMG named after O.M. Beketov*. Retrieved from https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/download/3110/2947

10. Krymchak, L., Vikhtyuk, L., & Rudnychenko, Y. (2022). Digitalization of administrative services: Legislative and theoretical aspects of their implementation. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences*, (6), 2, 55-59. Retrieved from https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/13308

УДК 332.1
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.7

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

Олдак Л. Я. *– аспірантка кафедри державної політики та врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»*
ORCID: 0000-0002-1894-6852

Досліджено особливості забезпечення державного регулювання транскордонного співробітництва на регіональному рівні в Україні. Аналізуються основні аспекти нормативно-правового середовища, яке забезпечує ефективність співпраці на міжнародних та національних рівнях. Наголошується на важливості узгодження законодавства України з європейськими стандартами і нормами.

Значна увага приділяється проблемам державного регулювання транскордонного співробітництва на регіональному рівні в Україні. Особливий акцент робиться на потребі адаптації внутрішнього законодавства до європейських стандартів у забезпеченні ефективності та стабільності міжнародної співпраці.

У сучасному світі транскордонне співробітництво відіграє важливу роль у зміцненні зв'язків між державами та регіонами, сприяючи розвитку економіки, соціальній стабільності та культурній інтеграції. Однак, без ефективного державного регулювання, цей процес може зіткнутися з численними викликами та перешкодами. У даній статті розглянемо основні аспекти підтримки державного регулювання транскордонного співробітництва на регіональному рівні.

Транскордонне співробітництво є механізмом взаємодії між сусідніми регіонами або країнами для досягнення спільних цілей у таких сферах, як економіка, торгівля, транспорт, охорона навколишнього середовища, культура та соціальний розвиток. Державне регулювання в цьому контексті відіграє ключову роль у встановленні правил гри та стимулюванні спільних ініціатив.

У контексті зростання ролі регіональних органів управління та децентралізації влади, регіональний рівень стає ключовим для забезпечення ефективності та стабільності транскордонного співробітництва. Місцеві органи влади мають повноваження укладати угоди про співпрацю зі своїми зарубіжними партнерами та відповідно діяти в рамках національного законодавства та міжнародних зобов'язань.

Законодавство України у галузі транскордонного співробітництва включає передусім Закон України "Про транскордонне співробітництво", міжнародні угоди, конвенції, хартії, ратифіковані Україною, а також двосторонні та багатосторонні угоди, укладені Україною з сусідніми державами.

Однією з особливостей Закону України "Про транскордонне співробітництво" є те, що він чітко визначає завдання, принципи державної політики, права та обов'язки суб'єктів у сфері транскордонного співробітництва, а також принципи та форми державної підтримки та фінансові ресурси для такої співпраці.

Важливо зауважити, що жодна з країн Європи не має аналогічного закону, який би повністю регулював питання транскордонного співробітництва, оскільки багато з них використовують положення Мадридської конвенції 1980 року. Закон України "Про транскордонне співробітництво" також враховує геополітичні зміни, що відбулися внаслідок розширення ЄС на Схід у 2004 році.

Транскордонне співробітництво на регіональному рівні відіграє важливу роль у сприянні сталому розвитку та підвищенні якості життя мешканців прикордонних територій. Ефективне державне регулювання є ключовим чинником для досягнення цих цілей та забезпечення успішної реалізації спільних проектів та ініціатив. Це вимагає постійного вдосконалення правової бази, зміцнення інституційної спроможності та підтримки активної громадянської участі в процесі прийняття рішень. Забезпечення ефективності та стабільності транскордонного співробітництва на регіональному рівні в Україні вимагає узгодження законодавства з європейськими стандартами, а також активної участі місцевих органів влади у впровадженні спільних проектів та програм співпраці. Сприяння розвитку регіональних взаємовідносин

є важливим чинником для підвищення конкурентоспроможності та сталого розвитку України в контексті глобалізації.

Ключові слова: *транскордонне співробітництво; нормативно-правове середовище; європейські стандарти; регіональна співпраця; Україна.*

Oldak L. Y. The primary aspects of providing governmental regulation of crossborder cooperation on a regional level in Ukraine

Research was conducted on the characteristics of providing governmental regulation of cross-border cooperation at the regional level in Ukraine. The primary aspects of the regulatory environment were analyzed, ensuring the cooperation's effectiveness at the international and national levels. Agreement between Ukraine's legislation and European norms and standards was emphasized.

Significant attention was paid to the problems of the governmental regulation of the cross-border cooperation at the regional level in Ukraine. Particular emphasis was placed on the need for adapting the domestic legislation to European standards in ensuring effectiveness and stability of international cooperation.

In the modern world, cross-border cooperation plays an important role in strengthening the ties between governments and regions, facilitating the economy's development, social stability and cultural integration. However, without effective governmental regulation, this process may encounter numerous challenges and obstacles. In this article, we will review the primary aspects of supporting governmental regulation of the cross-border cooperation at the regional level.

The cross-border cooperation is a mechanism of interaction between neighboring regions or countries for achieving common goals in such areas as the economy, trade, transport, environmental protection, culture and social development. In this context, governmental regulation plays a crucial role in establishing rules of the game and stimulating mutual initiatives.

In the context of cultivating the role of regional bodies of administration and decentralizing authority, the regional level becomes crucial for ensuring effectiveness and stability of cross-border cooperation. Local authorities have the authorization to enter agreements about cooperation with their foreign partners and act correspondingly in the framework of national legislation and international obligations.

In the area of cross-border cooperation, the Ukraine's legislation includes above else the Law of Ukraine "About Cross-border Cooperation", international agreements, conventions, and charters ratified by Ukraine, as well as bilateral and multilateral agreements entered by Ukraine and its neighboring states.

One of the characteristics of the Law of Ukraine "About Cross-border Cooperation" is that clearly defines the tasks, principles of governmental policy, the rights and duties of subjects in the area of cross-border cooperation, as well as principles and forms of governmental support and financial resources for such cooperation.

It is worth commenting that none of the countries of Europe have an equivalent law which would completely regulate the issue of cross-border cooperation, insofar that many of them use a statute of the Madrid Convention of 1980. The Law of Ukraine "About Cross-border Cooperation" also takes into account the geopolitical changes that occurred as a result of the European Union's eastward expansion in 2004.

Cross-border cooperation at the regional level plays an important role in facilitating sustainable development improving and for the residents of the border territories, improving their quality of life. Effective governmental regulation is a key factor for achieving these goals and ensuring the successful realization of cooperative projects and initiatives. This demands the ongoing refinement of legal framework, strengthening institutional capabilities and support of active civil participation in the decision-making process. Ensuring the effectiveness and stability of cross-border cooperation at the regional level in Ukraine requires the agreement between the legislation and European standards, as well as the active participation of local authorities in the introduction of cooperative projects and programs. Facilitating the development of regional relationships is an important factor for improving competitiveness and Ukraine's sustainable development in the context of globalization.

Key words: *cross-border cooperation; regulatory environment; European standards; regional cooperation; Ukraine.*

Постановка проблеми. Значна увага приділяється проблемам державного регулювання транскордонного співробітництва на регіональному рівні в Україні. Особливий акцент робиться на потребі адаптації внутрішнього законодавства до європейських стандартів у забезпеченні ефективності та стабільності міжнародної співпраці.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі транскордонне співробітництво відіграє важливу роль у зміцненні зв'язків між державами та регіонами, сприяючи розвитку економіки, соціальній стабільності та культурній інтеграції. Однак, без ефективного державного регулювання, цей процес може зіткнутися з численними викликами та перешкодами. У даній статті розглянемо основні аспекти підтримки державного регулювання транскордонного співробітництва на регіональному рівні.

Транскордонне співробітництво є механізмом взаємодії між сусідніми регіонами або країнами для досягнення спільних цілей у таких сферах, як економіка, торгівля, транспорт, охорона навколишнього середовища, культура та соціальний розвиток. Державне регулювання в цьому контексті відіграє ключову роль у встановленні правил гри та стимулюванні спільних ініціатив.

Державне регулювання транскордонного співробітництва в Україні базується на нормативно-правових актах різних рівнів, включаючи міжнародні, міждержавні, національні та регіональні правові норми. Важливим аспектом є адаптація законодавства України до європейських стандартів, зокрема, згідно з Мадридською конвенцією та іншими міжнародними угодами [4].

У контексті зростання ролі регіональних органів управління та децентралізації влади, регіональний рівень стає ключовим для забезпечення ефективності та стабільності транскордонного співробітництва. Місцеві органи влади мають повноваження укладати угоди про співпрацю зі своїми зарубіжними партнерами та відповідно діяти в рамках національного законодавства та міжнародних зобов'язань.

Формування правової бази для транскордонного співробітництва є однією з ключових проблем для центральних органів держави та держав, що мають суміжні території і зацікавлені в розвитку таких відносин. Нормативні акти повинні вирішити широкий спектр проблем, що охоплюють економіку, культуру, екологію, інформаційні технології, а також забезпечити гармонійне функціонування прикордонних територій і нормативного середовища для сторін, що здійснюють співпрацю [1]. На рівні законодавства необхідно чітко визначити ролі та повноваження органів місцевого самоврядування, місцевих та центральних виконавчих органів управління щодо прикордонного співробітництва; урегулювати питання територіальної належності, адміністративної суб’єктності у системі транскордонного співробітництва, а також визначити рівень компетенції місцевих органів влади, які беруть участь у такій співпраці, та відповідну організаційну структуру.

Розвиток транскордонного співробітництва України з країнами Центральної Європи ґрунтується на загальноєвропейських нормах та принципах. Нормативно-правова база транскордонного та єврорегіонального співробітництва в Європі має високий рівень розвитку та сильну інституційну основу. Основні нормативні документи, такі як Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами (Мадридська конвенція) та додаткові протоколи до неї, визначають поняття транскордонного співробітництва, розкривають основні принципи та правила його реалізації. Іншим важливим документом є Європейська хартія прикордонних і транскордонних регіонів, яка також містить важливі положення щодо співробітництва на прикордонних територіях.

Приєднання до зазначених європейських законодавчих актів розширює правове поле транскордонного співробітництва і надає можливість узгоджувати норми законодавства України з встановленням відповідальності регіональних

органів влади за прийняття спільних рішень та контроль за їх виконанням, що випливає з угод про транскордонне співробітництво [2]. Це також сприяє розширенню сфери дії правових норм Європейської конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями на транскордонне співробітництво.

Законодавство України у галузі транскордонного співробітництва включає передусім Закон України "Про транскордонне співробітництво", міжнародні угоди, конвенції, хартії, ратифіковані Україною, а також двосторонні та багатосторонні угоди, укладені Україною з сусідніми державами.

Основний акт, який регулює транскордонне співробітництво в Україні, – Закон України "Про транскордонне співробітництво" (№ 1861-IV), прийнятий Верховною Радою України 24 червня 2004 року [3]. Цей закон визначає механізми укладання угод про транскордонне співробітництво органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади, а також їх практичне втілення, встановлюючи основні засади та напрямки такої співпраці.

Однією з особливостей Закону України "Про транскордонне співробітництво" є те, що він чітко визначає завдання, принципи державної політики, права та обов'язки суб'єктів у сфері транскордонного співробітництва, а також принципи та форми державної підтримки та фінансові ресурси для такої співпраці.

Важливо зауважити, що жодна з країн Європи не має аналогічного закону, який би повністю регулював питання транскордонного співробітництва, оскільки багато з них використовують положення Мадридської конвенції 1980 року. Закон України "Про транскордонне співробітництво" також враховує геополітичні зміни, що відбулися внаслідок розширення ЄС на Схід у 2004 році.

Проте варто зазначити й негативні аспекти цього закону. По-перше, він не розглядає транскордонне співробітництво як складову регіональної політики України. Крім того, він не враховує зміни механізмів підтримки такої співпраці з боку ЄС, зокрема нові інструменти партнерства та програми (FARE, TACIS, INTERREG). Другим негативним аспектом є наявність суперечливих правових норм у частині, що регулює різні аспекти транскордонного співробітництва.

Висновки. Транскордонне співробітництво на регіональному рівні відіграє важливу роль у сприянні сталому розвитку та підвищенні якості життя мешканців прикордонних територій. Ефективне державне регулювання є ключовим чинником для досягнення цих цілей та забезпечення успішної реалізації спільних проектів та ініціатив. Це вимагає постійного вдосконалення правової бази, зміцнення інституційної спроможності та підтримки активної громадянської участі в процесі прийняття рішень. Забезпечення ефективності та стабільності транскордонного співробітництва на регіональному рівні в Україні вимагає узгодження законодавства з європейськими стандартами, а також активної участі місцевих органів влади у впровадженні спільних проектів та програм співпраці. Сприяння розвитку регіональних взаємовідносин є важливим чинником для підвищення конкурентоспроможності та сталого розвитку України в контексті глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бєлов Д., Гончарук В. (2021). Теоретико-правові засади здійснення транскордонного співробітництва: окремі аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, (68), 131-136.

2. Дербак В. І. (2022). Транскордонне співробітництво як сучасна правова категорія. Аналітично-порівняльне правознавство, (2), 322-326.

3. Закон України "Про транскордонне співробітництво". Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text

4. Ренькас Т. І., Кризина Н. П. (2014) "Аналіз законодавчого та нормативно-правового регулювання міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні." Державне управління: удосконалення та розвиток.

REFERENCES:

1. Belov D., Honcharuk V. (2021). Teoretyko-pravovi zasady zdiysnennia transkordonnoho spivrobitnytstva: okremi aspekty. [Theoretical and legal framework for the implementation of cross-border cooperation: some principles]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Pravo, (68), 131–136. [in Ukrainian].

2. Derbak V. I. (2022). Transkordonne spivrobitnytstvo yak suchasna pravova kategoriia. [Cross-border cooperation as a modern legal category]. Analitychno-porivnyalne pravoznavstvo, (2), 322–326. [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy "Pro transkordonne spivrobitnytstvo". [Law of Ukraine "On cross-border cooperation"]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text [in Ukrainian].

4. Renkas T.I., Kryzyna N.P. (2014) Analiz zakonodavchoho ta normatyvno-pravovoho rehuliuvannia mizhrehionalnoho ta transkordonnoho spivrobitnytstva v Ukraini" [Analysis of the legislative and regulatory framework for interregional and cross-border cooperation in Ukraine]. Derzhavne upravlinnia: uduskonalennia ta rozvytok. [in Ukrainian].

УДК 338.262
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.8

СТАН ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ

Острогляд О. В. *– кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності Державного університету «Житомирська політехніка», професор кафедри права та публічного управління ЗВО «Університет Короля Данила»*
ORCID: 0000-0003-0003-3075

Наумчук К. М. *– доктор філософії, доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»*
ORCID: 0000-0002-4195-5124

Тростенюк Т. М. *– доктор філософії, доцент, доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»*
ORCID: 0000-0001-7130-7454

Швидкі темпи змін навколишнього середовища змушують кожного з нас швидко реагувати та адаптуватись до нових реалій. У сучасному світі дедалі більше країн активно підтримують ініціативи щодо розвитку енергоефективності, оскільки саме сфера енергетики визначає темпи розвитку суспільства. Розвиток нових технологій, темпи та масштаби будівництва, діджиталізація усіх сфер потребує досить великих затрат з енергетичного боку. Енергоресурси стають краєвидним елементом, що несе вагому значимість для якості життя людей та загального розвитку країн, ба більше – без енергоресурсів сучасне суспільство не є можливим. Саме тому, кожне суспільство ставить та визначає свої цілі в забезпеченні екологічно безпечної енергії, якої має вистачати для забезпечення потреб внутрішнього споживання та відкривати можливості для експорту енергетичних ресурсів, що підвищує економічну дохідність і водночас сприяє збереженню навколишнього середовища та уникненню змін клімату.

Енергонезалежність в сучасному світі є значною конкурентною перевагою над країнами, які перебувають в повній залежності від постачальників енергоносіїв. Тому, на сьогоднішній день стан енергетичної безпеки може варіюватися в різних країнах та регіонах світу. Враховуючи події, які відбуваються в Україні сьогодні, енергетична безпека є ключовим аспектом сталого розвитку та економічної стійкості, адже це поняття охоплює широкий спектр елементів: від надійності постачання енергії до зменшення впливу на навколишнє середовище та ефективного використання ресурсів. Важливість енергетичної безпеки зосереджується в основних складових, які визначають довгостроковий успіх та стійкість країни.

Ключові слова: *держава, державне управління, енергоефективність, енергонезалежність, управління енергоефективністю, державна безпека, енергетична безпека.*

Ostrohliad O. V., Naumchuk K. M., Trosteniuk T. M. State of the state administration for energy security of Ukraine

The rapid pace of environmental changes forces each of us to quickly react and adapt to new realities. In today's world, more and more countries are actively supporting initiatives for the development of energy efficiency, since it is the field of energy that determines the pace of society's development. The development of new technologies, the pace and scale of construction, the digitalization of all spheres require quite large costs from the energy side. Energy resources become a landscape element that is of great importance for the quality of life of people and the general development of countries, moreover, modern society is not possible without energy resources. That is why every society sets and defines its goals in the provision of environmentally

safe energy, which should be sufficient to meet the needs of domestic consumption and open opportunities for the export of energy resources, which increases economic profitability and at the same time contributes to the preservation of the environment and the avoidance of climate change.

Energy independence in today's world is a significant competitive advantage over countries that are completely dependent on energy suppliers. Therefore, today the state of energy security may vary in different countries and regions of the world. Considering the events taking place in Ukraine today, energy security is a key aspect of sustainable development and economic stability, because this concept covers a wide range of elements: from the reliability of energy supply to reducing the impact on the environment and efficient use of resources. The importance of energy security is concentrated in the main components that determine the long-term success and sustainability of the country.

Key words: *state, state administration, energy efficiency, energy independence, energy efficiency management, state security, energy security.*

Постановка проблеми. Не є таємницею, що в сучасних реаліях енергетична безпека є критичним фактором для забезпечення економічної стабільності країни. Саме нестабільність в роботі енергетичного сектору може призвести до збою в роботі виробництв, простоїв в роботі працівників, а в результаті – вплине на конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринку яка неодмінно залишить відображення на соціальній сфері. Розвинуті та високотехнологічні економіки демонструють, що гармонійно функціонуючі та диверсифіковані енергетичні системи є основою для стійкого економічного розвитку.

Згідно статистиці, Україна виступає однією з країн, яка стикається з високим рівнем енергоємності валового внутрішнього продукту, що свідчить про низьку конкурентоспроможність економіки. Це обумовлено: низьким рівнем енергоефективності, фінансовою кризою та обмеженою платоспроможністю населення. Програми розвитку, спрямовані на підвищення енергоефективності країни, не лише сприятимуть інтеграції економіки, але й допоможуть зменшити залежність від імпорту паливно-енергетичних ресурсів. Таким чином, вирішення питань енергоефективності стає пріоритетним напрямком для подолання економічної кризи в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Енергетична сфера не може вирішувати свої проблеми автономно, державні програми та стратегії підтримки є запорукою успіху. Досліджуючи особливості державного регулювання сфери енергоефективності України, висвітлюються в працях багатьох науковців, зокрема, Данилишина Б. М. [1], Денисюк С.П. [2], Дрожжин Д. Ю. [3], Кириленко О.В. [3], Коцар О.В. [2], Микитенко В.В. [1], Праховник А.В. [4], Стогнія Б.С. [4], Чернецької Ю.В. [2] та ін. Разом з тим, існує ряд проблем щодо формування ефективного механізму державного управління енергетичною безпекою України, що є особливо актуальним і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є: проаналізувати сучасний стан енергетичної безпеки України, навести наукове обґрунтування використання основних методів державного управління в досліджуваній сфері.

Виклад основного матеріалу. Активні кроки щодо підвищення рівня енергетичної безпеки та формування сильної та енергонезалежної країни були зроблені в той момент коли Україна, обрала шлях євроінтеграції свого розвитку та приєдналась до Енергетичного Співтовариства та уклала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. В цей момент країна взяла на себе зобов'язання імплементувати ряд Директив ЄС, зокрема у сфері енергетики, з метою підвищення рівня енергетичної та екологічної безпеки, гармонізації енергетичного законодавства та приведення його у відповідність до європейських стандартів, основною метою яких є створення спільних енергетичних ринків.

На сьогоднішній день, в Україні успішно імплементовано Другий енергетичний пакет, і розпочато процес імплементації Третього енергетичного пакету. Однак, незважаючи на ці кроки, ситуація в енергетичному секторі не покращується настільки, наскільки було б бажано. Це ставить під сумнів ефективність імплементації та вимагає детального дослідження цього питання.

Чому ж стан енергоефективності та енергетичної безпеки в Україні залишається актуальним питанням?... Основні аспекти сучасного стану енергоефективності в Україні можна визначити наступним чином:

1. Низький рівень енергоефективності. Україна є однією з країн з найнижчим рівнем енергоефективності в Європі. Це зумовлено застосуванням застарілих технологій та неефективне використання енергії в різних секторах економіки, що призводить до великих енергетичних втрат.

2. Велика залежність від імпортованих палив. Країна значно залежить від імпортованих енергетичних ресурсів, зокрема газу та нафти. Ця залежність піддається ризикам геополітичних коливань та впливає не лише енергетичну але й на економічну безпеку країни.

3. Потреба в модернізації енергетичних систем. Застарілі та неефективні енергетичні системи потребують суттєвої модернізації та впровадження новітніх технологій для зменшення втрат та підвищення загальної енергоефективності.

4. Недостатній розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Використання відновлюваних джерел енергії є недостатнім у порівнянні з потенціалом країни. Розвиток ВДЕ може стати важливим чинником для зменшення залежності від традиційних видів енергії та зменшення викидів парникових газів.

5. Потреба в енергоефективних технологіях. Впровадження та підтримка енергоефективних технологій в промисловості, будівництві та побуті є важливим етапом для забезпечення оптимального використання енергоресурсів.

6. Напрямки розвитку. Зусилля влади та бізнес-середовища спрямовані на розробку та впровадження національних програм з енергоефективності, включаючи підтримку енергоефективних проектів та стимулювання використання ВДЕ.

7. Сприяння міжнародним ініціативам. Україна приєднується до міжнародних ініціатив та договорів, спрямованих на підвищення енергоефективності та зменшення викидів парникових газів.

Загалом, з вищезазначеного ми розуміємо, що покращення енергетичної безпеки в Україні не зосереджена лише на реформах та державних програмах, вона вимагає комплексного підходу, який включає в себе такі складові як:

- модернізація енергетичних інфраструктур;
- впровадження енергоефективних технологій;
- активна підтримка держави для створення сприятливого середовища для розвитку нововведень у галузі енергетики.

Якщо ми розглянемо державне управління енергетичною ефективністю в Україні, то слід зауважити, що ця сфера визначається комплексом заходів та інституційних механізмів, які спрямовані на підвищення ефективного використання енергетичних ресурсів у всіх галузях економіки. Основні аспекти державного управління енергетичною безпекою Україні включають:

1. Стратегічне планування. Урядові інстанції та спеціалізовані органи активно працюють над розробкою та вдосконаленням стратегій та національних програм енергоефективності та енергонезалежності. Ці документи визначають ключові напрямки та мету зменшення енергоспоживання та викидів парникових газів.

2. Регулювання та законодавство. Законодавство в галузі енергоефективності регулюється рядом нормативних актів, які визначають обов'язки суб'єктів господарювання щодо впровадження енергозберігаючих заходів та використання енергоефективних технологій.

3. Утворення інституційних структур. Для забезпечення ефективного управління енергетичною ефективністю, в Україні створені інституційні механізми, такі як Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження (ДАЕЕ), яке відповідає за розробку та реалізацію державної політики в цій сфері.

4. Фінансова підтримка. Для стимулювання енергоефективних заходів влада активно розвиває систему фінансової підтримки, таку як субсидії, кредити та інші інструменти, які сприяють інвестиціям у проекти з підвищення енергоефективності.

5. Залучення громадськості. Важливою частиною управління енергоефективністю є залучення громадськості. Інформаційні кампанії, освітні програми та консультації спрямовані на підвищення освіченості та свідомості громадян щодо ефективного використання енергії.

6. Міжнародна співпраця. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та партнерами для обміну досвідом та залучення фінансової підтримки для реалізації проектів з енергоефективності.

Державне управління енергетичною ефективністю в Україні спрямоване на створення ефективних інструментів та механізмів для досягнення стратегічних цілей у галузі енергетичної безпеки та енергонезалежності, сприяючи економічному розвитку та зменшенню негативного впливу на довкілля.

Основою державної політики та державного управління енергетичною безпекою в національній економіці є її система законодавства. Нормативно-правова база у сфері енергозбереження почала свій розвиток ще в 90-ті роки 20 століття та є досить розгалуженою. З часу набуття незалежності для реалізації державної політики у сфері енергоефективності та енергетичної безпеки в Україні було ухвалено низку нормативно-правових актів, а саме:

− Закон України «Про енергоефективність будівель». Цей закон визначає основні принципи та вимоги до енергоефективності в будівництві, включаючи стандарти енергоефективності для будівель та їх систем.

− Закон України «Про теплоенергетику». Регулює аспекти енергоефективності у секторі теплоенергетики та може містити вимоги щодо підвищення енергоефективності систем теплопостачання.

− Закон України «Про енергоспоживчу політику». Встановлює загальні принципи енергозбереження та стимулює заходи щодо підвищення енергоефективності в різних галузях.

− Державні будівельні норми (ДБН) та СНиП: Вони містять вимоги до енергоефективності будівель та інженерних систем.

− Стратегія енергоефективності до 2030 року та національні плани дій. Ці стратегії визначають основні завдання та заходи для підвищення енергоефективності в Україні.

Розглядаючи забезпечення енергетичної безпеки через призму Стратегій національної безпеки України протягом років незалежності, важливо відзначити, що перша Стратегія, затверджена у 2007 році, акцентувала увагу на економічній безпеці та визначала складнощі через залежність від імпорту енергоресурсів та недиверсифікованість джерел енергопостачання.

У Розділі 3 «Стратегічні цілі, пріоритети та завдання політики національної безпеки» було відзначено, що енергетична безпека можлива через підвищення

ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів. Також наголошувалося на необхідності розв'язання проблем зменшення енергетичної залежності та диверсифікації джерел енергопостачання, використання транзитного потенціалу країни та модернізації енергетичної інфраструктури за допомогою передових технологій.

Це підкреслює важливість стратегічних заходів для забезпечення стійкості та незалежності енергетичного сектору України, а також необхідність постійного вдосконалення та впровадження новітніх технологій в енергетичну інфраструктуру країни.

Так, зокрема, у Розділі 3 згаданої Стратегії «Безпекове середовище та актуальні загрози національним інтересам і національній безпеці України» (ст. 3.2.3.) чітко визначено загрози енергетичній безпеці. Серед них варто виділити [5]:

− Надмірна залежність від імпорту енергоносіїв, що створює ризик для стабільності енергетичного сектору.

− Невирішені проблеми диверсифікації джерел і маршрутів постачання енергоресурсів, що може призвести до вразливості та обмеженої працездатності системи.

− Недостатнє використання власного енергетичного потенціалу, що обумовлює необхідність максимізації внутрішніх ресурсів для забезпечення стійкості та самодостатності.

− Низька ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів та повільні темпи впровадження новітніх технологій, що перешкоджають оптимізації енергетичного споживання та модернізації.

− Недостатня реалізація енерготранзитного потенціалу та інтеграція України в європейський енергетичний ринок, яка може обмежити можливості країни на міжнародному енергетичному ринку.

− Відсутність зведеного енергетичного балансу держави, що важливо для ефективного управління енергетичними ресурсами та забезпечення стійкості системи.

Ці аспекти вказують на необхідність комплексних заходів та стратегій для вирішення проблем енергетичної безпеки та підвищення стійкості енергетичного сектору України [5].

Саме тому, для вирішення вищезазначених проблем енергетичної безпеки та енергозбереження, які вимагають першочергового розв’язання, необхідним є:

− приведення положень законодавства у сфері енергозбереження у відповідність з економічною ситуацією;

− встановлення жорсткої відповідальності юридичних осіб та посадовців, а також громадян за неефективне та нераціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

− створення сприятливих умов для швидкого масового переходу на сучасне обладнання, яке є менш енергозатратним;

− стимулювання зростання інновацій у сфері енергозбереження за рахунок залучення фінансових коштів в інноваційне підприємництво і утримання висококваліфікованих кадрів шляхом створення нових робочих.

Реалізація зазначених напрямків дозволить сформувати нову вдосконалену, ефективну енергетичну політику держави, розширить межі пошуку та впровадження інноваційних розробок у видобувничі сфери, сфери переробки викопних видів палива, виробництва, трансформації, постачання і споживання енергії.

Висновки. Отже, враховуючи вищевикладений матеріал, здається доцільним зробити наступні висновки:

На сучасному етапі розвитку України вищі органи державного управління включали забезпечення енергетичної безпеки у стратегії національної безпеки. Проте, політично-економічна ситуація в країні відкрила недоліки у державній політиці забезпечення енергетичної безпеки, особливо з точки зору ефективності та енергонезалежності, яка реалізувалася з часу отримання незалежності.

Від моменту проголошення незалежності України було сформовано ефективну та цілісну державну політику у сфері енергетичної безпеки, втім підтримка належного рівня ускладнювалась завдяки декларативності та не узгодженості чинних законодавчих актів, а саме відсутності об'єктивного уявлення про реальний стан енергетичної безпеки та пріоритетних шляхів у подоланні загрозливих явищ, які виникають.

Прийняття Стратегії енергетичної безпеки України є значущою подією в національному законодавстві, але ефективність його реалізації залежить від чіткої, своєчасної та результативної реалізації як Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», так і положень галузевої Стратегії енергетичної безпеки. Це стане вирішальним для досягнення енергетичної незалежності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Данилишин Б. М., Микитенко В.В. *Макросистемна еволюція економіки України. Київ: Нічлава*, 2008. 750 с.
2. Денисюк С.П., Коцар О.В., Чернецька Ю.В. *Енергетична ефективність України. Кращі проектні ідеї: Проект «Професіоналізація та стабілізація енергетичного менеджменту в Україні». Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського,* 2016. 79 с.
3. Дрожжин Д. Ю. *Державне регулювання енергоефективності в промисловості України. Теорія та практика державного управління.* 2012. Вип.1. С. 195-200.
4. Стогній Б.С., Кириленко О.В., Праховник А.В., Денисюк С.П. *Основні параметри енергозабезпечення національної економіки на період до 2020 року. Київ: Вид. Ін-ту електродинаміки НАН України*. 2011. 275 с.
5. Стратегія енергетичної безпеки України, URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245562958
6. Суходоля О. М. *Проблеми визначення сфери регулювання енергетичної безпеки. Стратегічні пріоритети.* 2019. Вип. 1. С. 5-17.

REFERENCES:

1. Danilishin, B.M., Mikitenko, V.V. (2008). Makrosistemna evolyuciya ekonomiki Ukrayini [Macrosystem evolution of the economy of Ukraine]. Nichlava, Kiyiv, 750 [in Ukrainian].
2. Denisyuk, S.P., Kocar, O.V., Chernecka, Yu.V. (2016). Energetichna efektivnist Ukrayini. [Krashi proektni ideyi: Proekt «Profesionalizaciya ta stabilizaciya energetichnogo menedzhmentu v Ukrayini»] [Energy efficiency of Ukraine. Best project ideas: «Professionalization and stabilization of energy management in Ukraine» project]. KPI im. Igorya Sikorskogo, Kiyiv: 79 [in Ukrainian].
3. Drozhzhin, D.Yu. (2012). Derzhavne regulyuvannya energoefektivnosti v promislovosti Ukrayini [State regulation of energy efficiency in the industry of Ukraine]. *Teoriya ta praktika derzhavnogo upravlinnya,* 1, 195-200 [in Ukrainian].
4. Stognij, B.S., Kirilenko, O.V., Prahovnik, A.V., Denisyuk, S.P. (2011). Osnovni parametri energorzabezpechennya nacionalnoyi ekonomiki na period do 2020 roku [The main parameters of the energy supply of the national economy for the period until 2020]. Vid. In-tu elektrodinamiki NAN Ukrayini, Kiyiv, 275 [in Ukrainian].

5. Strategiya energetichnoyi bezpeki Ukrayini [Energy security strategy of Ukraine]. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245562958 [in Ukrainian].

6. Suhodolya, O.M. (2019). Problemi viznachennya sferi regulyuvannya energetichnoyi bezpeki [Problems of determining the sphere of regulation of energy security]. *Strategichni prioriteti*, 1, 5–17 [in Ukrainian].

УДК 35.073.515.3
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.9

МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ ЗА ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕФОЛТУ

Перестюк І. М. *– кандидат наук з державного управління,*
докторантка кафедри публічного управління та адміністрування
Навчально-наукового інституту неперервної освіти
Національного авіаційного університету
ORCID: 0000-0003-1692-9247
Scopus-Author ID: 57221975844

Автор аналізує проблему контролю фінансовою діяльністю органів місцевого самоврядування в умовах економічного дефолту. Досліджені різноманітні механізми, такі як: жорсткий моніторинг, систематичний аудит, експертна участь, громадська участь та вжиття санкцій, встановлено, що ці інструменти спільно створюють ефективну систему фінансового контролю. Виявлено, що вони спрямовані на підтримку фінансової стабільності та відновлення економічного розвитку під час фінансових труднощів. Впровадження цих механізмів робить фінансові процеси більш прозорими та підвищує взаємодію між місцевими органами та громадськістю. Крім того, вони формують ефективний інструментарій для забезпечення сталої та відповідальної фінансової політики в умовах фінансових труднощів. Аналізовані механізми контролю, можна зазначити, що вони спільно сприяють уникненню фінансових ризиків та забезпечують високий рівень прозорості та відповідальності в управлінні фінансами місцевих органів. Обґрунтовано, що жорсткий моніторинг дозволяє оперативно виявляти можливі проблеми, систематичний аудит забезпечує об'єктивну оцінку фінансових звітів, експертна участь та громадська участь впливають на створення відкритого середовища для контролю та співробітництва.

Підкреслено, що механізми є ключовими у виявленні та вирішенні проблем фінансової нестабільності, особливо в умовах дефолту. Вони впроваджуються з метою забезпечити сталість та ефективність фінансового управління, а їх взаємодія формує систему, яка сприяє відновленню економічного зростання та довіри громадськості до місцевих фінансів. Отже, механізми є важливими компонентами для створення стійкої та ефективної фінансової політики на рівні самоврядування в умовах економічного дефолту. Висвітлено актуальну проблему контролю за фінансовою діяльністю місцевих органів самоврядування в умовах економічного дефолту. Шляхом детального аналізу механізмів, таких як жорсткий моніторинг, систематичний аудит, експертна участь, громадська участь та вжиття санкцій, доведено, що ці інструменти утворюють комплексну та ефективну систему контролю.

Ключові слова: *фінансовий контроль, місцеве самоврядування, дефолт, прозорість, відповідальність, жорсткий моніторинг, систематичний аудит.*

Perestyuk I. M. Mechanisms of control over the financial activities of local government bodies in the conditions of default

The author analyzes the problem of controlling the financial activities of local self-government bodies in conditions of economic default. Various mechanisms have been studied, such as: strict monitoring, systematic audit, expert participation, public participation and the use of sanctions, and it has been established that these tools together create an effective system of financial control. It was found that they are aimed at maintaining financial stability and restoring economic development during financial difficulties. Implementation of these mechanisms makes financial processes more transparent and increases interaction between local authorities and the public. In addition, they form an effective toolkit for ensuring a sustainable and responsible financial policy in conditions of financial difficulties. The analyzed control mechanisms, it can be noted that they jointly contribute to the avoidance of financial risks and ensure a high level of transparency and responsibility in the management of the finances of local bodies. It is substantiated that strict monitoring allows prompt identification of possible problems, systematic audit provides an objective assessment of financial reports, expert participation and public participation influence the creation of an open environment for control and cooperation. It is emphasized that the mechanisms are key in identifying and solving problems of financial

instability, especially in default conditions. They are implemented to ensure sustainability and efficiency of financial management, and their interaction forms a system that contributes to the restoration of economic growth and public confidence in local finances. Therefore, the mechanisms are important components for creating a sustainable and effective financial policy at the level of self-government in the conditions of economic default. The actual problem of control over the financial activities of local self-government bodies in the conditions of economic default is highlighted. Through a detailed analysis of mechanisms such as strict monitoring, systematic audit, expert participation, public participation and the use of sanctions, it has been proven that these tools form a comprehensive and effective control system.

Key words: *financial control, local self-government, default, transparency, responsibility, strict monitoring, systematic audit.*

Постановка проблеми. Проблема полягає в необхідності забезпечення ефективного контролю за фінансовою діяльністю органів місцевого самоврядування в умовах дефолту. В ситуації економічної нестабільності і фінансових труднощів важливо визначити та впровадити механізми, які забезпечать прозорість, відповідальність та ефективність у управлінні фінансами на місцевому рівні. Проблема становить виклик для розробки та впровадження таких інструментів контролю, які максимально ефективно протистоятимуть фінансовим ризикам та сприятимуть сталому розвитку громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі ефективності механізмів контролю за фінансовою діяльністю місцевих органів самоврядування в умовах дефолту досліджували такі науковці, як: С.Біла[1], О. Левченко [1], Т. Королюк [2], А. Мунько [4], І. Слюсарев [6], І. Луніна [9], Т. Бондарук [9] та інші.

Мета статті. Метою статті є розгляд та аналіз ефективних механізмів контролю за фінансовою діяльністю органів місцевого самоврядування в умовах дефолту для забезпечення стабільності та прозорості фінансового управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах економічного дефолту, питання ефективного контролю за фінансовою діяльністю органів місцевого самоврядування стає надзвичайно актуальним. Важливо проаналізувати уважно ті механізми, які гарантують ефективний контроль, чіткість та відповідальність у управлінні фінансовими ресурсами на рівні місцевого самоврядування.

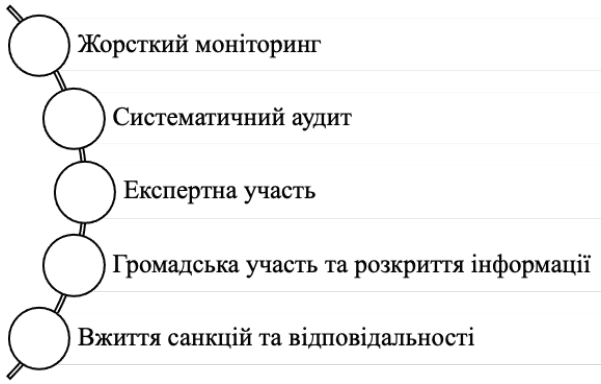

Рис. 1. Ефективні механізми контролю за фінансами органів місцевого самоврядування в умовах дефолту, *складено та узагальнено на основі аналізу джерела* **[6]**.

Давайте докладніше розглянемо ключові ефективні механізми контролю за фінансами місцевих органів самоврядування в умовах дефолту.

Варто наголосити, що обов'язковий аналіз бюджету є ключовим елементом жорсткого моніторингу фінансової діяльності органів місцевого самоврядування. Під час цього процесу проводиться не лише загальна перевірка обсягу фінансових ресурсів, але й детальне дослідження конкретних рубрик та статей бюджету.

Визначення загального обсягу коштів дозволяє отримати оглядну картину фінансів, а уважне вивчення рубрик та статей дозволяє виявити можливі відхилення від запланованих видатків та надмірні витрати в конкретних сферах. Такий детальний підхід дозволяє оперативна реагувати на фінансові ризики та ефективно управляти бюджетними ресурсами. Крім того, виявлення будь-яких неполадок у фінансовій діяльності дозволяє приймати заходи для їхнього усунення, що сприяє забезпеченню фінансової стабільності та відповідальності місцевих органів самоврядування [7].

Необхідно звернути увагу, що на думку вченого Т. Королюка [2], що реальний час у жорсткому моніторингу фінансової діяльності місцевих органів самоврядування визначає використання сучасних систем моніторингу, які забезпечують негайний та оперативний доступ до фінансової інформації у режимі реального часу. Цей підхід дозволяє негайно виявляти будь-які аномалії, витрати, чи непередбачені фінансові ситуації, що можуть виникнути. Системи реального часу забезпечують постійний моніторинг та автоматизовані сповіщення при виявленні потенційних проблем.

Отже, такий підхід до моніторингу надає можливість вжити негайних заходів для управління фінансовими ризиками та забезпечити ефективне управління фінансовими ресурсами, реагуючи на події в режимі реального часу.

Доречно наголосити, що систематичний аудит включає в себе проведення регулярних та планових перевірок фінансових звітів та процесів місцевих органів самоврядування. Залучення незалежних аудиторів є ключовим елементом цього процесу. Ці аудитори є зовнішніми експертами, які не мають прямих зв'язків з органами, які перевіряються, що дозволяє їм виконувати об'єктивну та незалежну оцінку фінансової діяльності.

Крім цього, незалежні аудитори проводять детальні перевірки фінансових звітів, переконуючись у їхній достовірності та дотриманні фінансових стандартів. Вони також виявляють можливі недоліки, аномалії чи ризики, що можуть виникнути в результаті фінансової діяльності [3].

Отже, цей підхід дозволяє забезпечити високий рівень об'єктивності та впевненість в достовірності фінансової звітності місцевих органів самоврядування. Крім того, виявлення недоліків у роботі може служити основою для вдосконалення систем управління та зменшення фінансових ризиків.

На думку вченого А. Мунька [4], який вважає, що критичний огляд фінансових процесів у межах систематичного аудиту передбачає глибоке аудиторське обстеження ключових етапів та процесів фінансового управління місцевих органів самоврядування. Цей підхід спрямований на виявлення можливих слабких місць у фінансових процесах, що можуть стати джерелом фінансових порушень. Аудиторське обстеження включає у себе перевірку ефективності та відповідності фінансових процесів стандартам, а також виявлення можливих ризиків та недоліків.

Крім того, аудит фінансових процесів не лише допомагає взяти під контроль можливі порушення, але й надає підставу для рекомендацій щодо вдосконалення

систем управління та запобігання майбутнім проблемам. Такий критичний погляд на фінансові процеси є важливим елементом забезпечення фінансової стійкості та дотримання високих стандартів управління фінансами.

Варто наголосити, що механізм експертної участі включає в себе активну співпрацю органів місцевого самоврядування з фахівцями та експертами у галузі фінансів для розроблення та впровадження ефективних стратегій з метою виходу з фінансового дефолту.

Цей механізм передбачає запрошення зовнішніх консультантів та експертів із значним досвідом у фінансовій сфері для надання об'єктивної оцінки фінансового стану та розробки стратегій фінансового відновлення. Експерти можуть надавати консультації щодо оптимальних шляхів оптимізації бюджету, управління боргових навантаженням та вдосконалення фінансових практик.

Крім цього, цей підхід дозволяє місцевим органам самоврядування використовувати знання та досвід фахівців для впровадження ефективних заходів, спрямованих на виправлення фінансових труднощів та забезпечення стабільності. Взаємодія з зовнішніми експертами дозволяє отримати непередбачувані погляди та рекомендації, що сприяють ефективному управлінню фінансами в умовах дефолту.

Окремо необхідно відмітити думку вчених С. Білої та О. Левченка [1], що контакт із міжнародними фінансовими організаціями є стратегічним механізмом експертної участі в контексті управління фінансами в умовах дефолту. Цей процес передбачає активну співпрацю та взаємодію місцевих органів самоврядування з великими міжнародними фінансовими інституціями, такими як Міжнародний Валютний Фонд, Світовий банк та інші.

Головною метою такої співпраці є залучення додаткових фінансових ресурсів для покриття боргових зобов'язань та витрат, а також отримання експертної підтримки в розробці та впровадженні стратегій фінансового відновлення.

Отже, міжнародні фінансові організації можуть надавати фінансову допомогу, консультації з економічної політики та надавати важливі ресурси для підтримки реформ у фінансовому секторі. Також, через цей механізм, місцеві органи можуть отримати доступ до найкращих практик та досвіду вирішення фінансових криз, що сприяє ефективному управлінню фінансами та виходу з дефолту.

Слід додати, що публічна інформація про бюджет у рамках громадської участі та розкриття інформації є важливим кроком у забезпеченні прозорості та активної взаємодії між місцевими органами самоврядування та громадськістю.

Крім того, що механізм передбачає публікацію детальної інформації про бюджетні рішення та витрати на публічних платформах та в мас-медіа, забезпечуючи доступність цієї інформації для громадськості. Це може включати звіти, інфографіку, аналітичні матеріали та інші форми, які легко розуміти для широкого кола громадян.

Інтенсивне відкриття, щодо бюджетних рішень сприяє залученню уваги громадськості до ключових питань управління фінансами та витратами. Це, в свою чергу, створює умови для взаємодії між місцевими органами та громадою, сприяючи визначенню пріоритетів та спільному прийняттю рішень, що відображають інтереси та потреби громадськості.

Важливо наголосити, що форуми та зустрічі з громадою в рамках громадської участі та розкриття інформації передбачає організацію відкритих зустрічей, форумів та консультацій із представниками громадськості з метою створення простору для активного залучення громади в контроль та управління [5].

Крім того, дозволяє створити майданчик для відкритого обговорення ключових питань, пов'язаних із фінансовою діяльністю місцевих органів самоврядування. Під час форумів та зустрічей громада може висловлювати свої думки, давати пропозиції та вносити зауваження щодо бюджетних рішень та витрат.

Отже, організація таких подій сприяє взаєморозумінню між місцевими органами та громадою, сприяє активному включенню громади в процеси прийняття рішень та надає можливість забезпечити широкий обсяг поглядів та ініціатив для поліпшення фінансового управління та розкриття інформації.

Варто відмітити, що вжиття санкцій та відповідальності у фінансової діяльності місцевих органів самоврядування включає в себе встановлення чітких юридичних норм та заходів, спрямованих на забезпечення відповідальності за фінансові порушення. Розглянемо ці механізми детальніше:

− юридичні норми – цей елемент передбачає розроблення та впровадження чітких правил та нормативів, що регулюють фінансову діяльність. Це включає у себе визначення стандартів, які повинні дотримуватися при управлінні фінансами, а також встановлення відповідальності за їхнє порушення;

− штрафи та відставки – передбачає наявність механізмів санкцій у вигляді штрафів та можливості відставок для тих, хто виявився винуватим у фінансових порушеннях. Це може включати в себе фінансові покарання або відсторонення від посади для тих, хто не виконав встановлені правила та норми [5].

Отже, механізми сприяють створенню ефективної системи відповідальності, що змушує відповідальних за фінансові рішення осіб дотримуватися встановлених стандартів та норм, забезпечуючи таким чином стабільність та довіру до фінансової діяльності місцевого самоврядування.

Таким чином, створені механізми, такі як жорсткий моніторинг, систематичний аудит, експертна участь, громадська участь та вжиття санкцій, взаємодіюча, формують високоефективну систему контролю. Ця система спрямована на управління фінансовими ризиками та забезпечення стабільності, особливо в умовах економічного дефолту.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що механізми контролю за фінансовою діяльністю органів місцевого самоврядування в умовах дефолту, можна визначити, що вони сприяють створенню комплексної та ефективної системи фінансового управління. Жорсткий моніторинг, систематичний аудит, експертна участь, громадська участь та вжиття санкцій допомагають уникнути фінансових ризиків, забезпечуючи прозорість та відповідальність.

Отже, ці механізми спільно спрямовані на підтримання фінансової стійкості та відновлення економічного розвитку під час економічного дефолту. Їх впровадження робить фінансові процеси більш прозорими, запобігає можливим порушенням та сприяє позитивному взаємодії між місцевими органами влади та громадськістю. У цілому, ці механізми формують ефективний інструментарій для забезпечення сталої та відповідальної фінансової політики в умовах фінансових труднощів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Біла С. О., Левченко О. Т. Шляхи погашення зовнішньої заборгованості та ризики дефолту: світовий досвід. *Економіка і суспільство.* № 14, 2018 р. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/9.pdf

2. Королюк Т. О. Структурні ризики державного боргу та політика запобігання дефолту в Україні. *Академічний огляд.* № 2 (45) 2016 р. URL: https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2016/2/5.pdf

3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 29.02.2024).

4. Мунько А. Ю. Процедура дефолту органу місцевого самоврядування: досвід для України. *Ефективність державного управління*. № 1, 2020 р. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5386/1/11v.pdf

5. Особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. *Офіційна база знань – Національного агентства з питань запобігання корупції*. URL: https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/n6-osoblyvosti-vregulyuvannya-konfliktu-interesiv-shho-vynyk-u-diyalnosti-okremyh-kategorij-osib-upovnovazhenyh-na-vykonannya-funktsij-derzhavy-abo-mistsevogo-samovryaduvannya/ (дата звернення: 29.02.2024).

6. Слюсарев І. О. Практичні аспекти управління конфліктами в системі місцевого самоврядування. *Право та державне управління*. № 4, 2019 р. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2019/47.pdf

7. Що таке дефолт і що він означає для України?. *Kyiv School of Economics*. URL: https://kse.ua/ua/community/stories/shho-take-defolt-i-shho-vin-oznachaye-dlya-ukrayini/ (дата звернення: 29.02.2024).

8. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування: аналіз окремих положень нормативно-правових актів. *Децентралізація в Україні*. URL: https://decentralization.ua/news/16241 (дата звернення: 29.02.2024).

9. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини: навч. посіб. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019 р. 304 с.

REFERENCES:

1. Bila S. O., Levchenko O. T. (2018). Shliakhy pohashennia zovnishnoi zaborhovanosti ta ryzyky defoltu: svitovyi dosvid [Ways of repaying foreign debt and risks of default: world experience]. *Ekonomika i suspilstvo.* no. 14. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/9.pdf [in Ukrainian].

2. Koroliuk T. O. (2016). Strukturni ryzyky derzhavnoho borhu ta polityka zapobihannia defoltu v Ukraini [Structural risks of public debt and default prevention policy in Ukraine]. *Akademichnyi ohliad.* no. 2. URL: https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2016/2/5.pdf [in Ukrainian].

3. Pro audyt finansovoi zvitnosti ta audytorsku diialnist. Ofitsiinyi portal Verkhovnoi Rady Ukrainy [About the audit of financial statements and auditing activities. The official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (date of application: 29.02.2024).

4. Munko A. Yu. (2020). Protsedura defoltu orhanu mistsevoho samovriaduvannia: dosvid dlia Ukrainy [The default procedure of a local self-government body: experience for Ukraine]. *Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia.* no. 1. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5386/1/11v.pdf [in Ukrainian].

5. Osoblyvosti vrehuliuvannia konfliktu interesiv, shcho vynyk u diialnosti okremykh katehorii osib, upovnovazhenykh na vykonannia funktsii derzhavy abo mistsevoho samovriaduvannia [Peculiarities of the settlement of the conflict of interests that arose in the activities of certain categories of persons authorized to perform the functions of the state or local self-government.]. *Ofitsiina baza znan – Natsionalnoho ahentstva z pytan zapobihannia koruptsii.* URL: https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/n6-osoblyvost (date of application: 29.02.2024).

6. Sliusarev I. O. (2019). Praktychni aspekty upravlinnia konfliktamy v systemi mistsevoho samovriaduvannia [Practical aspects of conflict management in the system of local self-government]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia.* no. 4. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2019/47.pdf [in Ukrainian].

7. Shcho take defolt i shcho vin oznachaie dlia Ukrainy? [What is default and what does it mean for Ukraine?]. *Kyiv School of Economics.* URL: https://kse.ua/ua/community/stories/shho-take-defolt-i-shho-vin-oznachaye-dlya-ukrayini/ (date of application: 29.02.2024).

8. Kontrol za diialnistiu orhaniv mistsevoho samovriaduvannia: analiz okremykh polozhen normatyvno-pravovykh aktiv [Control over the activities of local self-government bodies: analysis of individual provisions of normative legal acts]. *Detsentralizatsiia v Ukraini.* URL: https://decentralization.ua/news/16241 (date of application: 29.02.2024).

9. Lunina I. O., Bondaruk T. H. (2019). Publichni finansy ta mizhbiudzhetni vidnosyny [Public finance and inter-budgetary relations]: navch. posib. Kyiv: DP «Inform.-analit. ahentstvo», 304 pp.

УДК 94 (477) 341.485
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.10

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В ПЕРІОД ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РР.

Правоторова О. М. *– доктор юридичних наук, професор кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук Херсонського державного аграрно-економічного університету*
ORCID: 0000-0002-7458-1595

У цій статті автор ґрунтовно досліджує публічне адміністрування під час Голодомору 1932-1932 рр., адже саме ця тематика зараз, під час повномасштабного вторгнення російської федерації на нашу територію спалахнула з новою силою та підняло ці проблеми на новий рівень.

Ця стаття розглядає широке використання міждисциплінарних методик у вивченні Голодомору. Вона наголошує на декількох ключових факторах, що визначають такий підхід. В першу чергу, в статті зазначається, що міждисциплінарність є результатом логіки та закономірностей розвитку соціального знання. Соціальні науки мають тенденцію до узагальнення та синтезу знань різних дисциплін, що дозволяє краще розуміти складні соціальні явища, такі як Голодомор. Далі в статті стверджується, що Голодомор був комплексним і системним явищем, спрямованим на зміну всіх аспектів життя українського суспільства. Це підкреслює важливість міждисциплінарного підходу для розуміння та аналізу таких подій.

Крім того, автор в статті зазначає, що дана наукова праця спрямована на удосконалення існуючих уявлень про Голодомор шляхом проведення дослідження з дотриманням принципів науковості на міждисциплінарних засадах. Вона також має на меті здійснити правовий аналіз процесу та фактів Голодомору та репресивного знищення інституцій громадянського суспільства, а також публічне адміністрування в ті часи.

Загалом, ця стаття відображає важливість міждисциплінарного підходу у вивченні складних історичних явищ, такого як Голодомор, і спрямована на розширення наукового розуміння та аналізу цих подій.

Публічне адміністрування в часи Голодомору, а також його історіографія та археографія Голодомору вже привертали увагу дослідників у зв'язку з постійним збагаченням новими документами, методологічними підходами та проблемами. Однак ця проблематика залишається невичерпною через постійні пошуки джерел та розвиток нових підходів. Дослідження історико-правових аспектів цієї теми має своє місце, особливо з огляду на важливість міждисциплінарних досліджень і відсутність уваги до громадянського суспільства в історії України, зокрема в період Нової економічної політики. Авторка пропонує власну методику вивчення процесів публічного адміністрування в період Голодомору з урахуванням унікальності цього феномену.

Ключові слова: *Голодомор, Голодомор-геноцид, публічне адміністрування, геноцид, селяни, продовольство, колгоспник, радгоспник, сімейне законодавство, знищення, правові акти, історіографія.*

Pravotorova O. M. Public administration during the Holodomor period 1932-1933.

The article is devoted to the issue of historical and legal research of the Holodomor of 1932-1932 as a factor of elimination of the socio-political component of civil society, which is relevant in modern Ukrainian society, and which has flared up with renewed vigour and raised these problems to a new level now during the full-scale invasion of our territory by the Russian Federation.

The historiography and archaeography of the Holodomor is extensive and has been the subject of special studies on numerous occasions. However, this problem is hardly exhaustive for many reasons. Among them are new searches for documents, new methodological approaches, and new issues.

In this sense, the study of historical and legal subjects is not without meaning, given the productivity of interdisciplinary, including historical and legal approaches and the practical absence of studies of civil society in the history of Ukraine, in particular during the period of the new economic policy. The author sought to develop and use an original methodology for studying the destruction of civil society institutions during the Holodomor, taking into account the uniqueness of this phenomenon.

Let us emphasise that the relatively wide use of interdisciplinary methods by researchers in the study of the Holodomor is objectively determined by a number of factors.

First of all, it is about the logic and regularity of the development of social knowledge, which is characterised by a tendency to generalise and synthesise the achievements of various social sciences and certain historical and legal disciplines.

Secondly, the Holodomor-genocide was complex and systemic. According to the plan of the bolshevik's leadership, they were supposed to radically change all the main spheres of life of the Ukrainian peasantry and ultimately turn it into a cog of the communist utopia.

This article is an attempt to conduct a research in accordance with the principles of science on the basis of interdisciplinarity, which should improve the existing scientific understanding of the preconditions, implementation and consequences of the Holodomor, as well as to carry out a legal analysis of the process and individual facts of the repressive destruction of civil society institutions.

Key words: *Holodomor, Holodomor-genocide, civil society, civil society institutions, genocide, peasants, food, collective and state farmers, historical and legal research, destruction, legal acts, historiography.*

Research problem formulation. The historiography and archaeography of the Holodomor is extensive and has been the subject of special studies on numerous occasions. However, this problem is hardly exhaustive for many reasons. Among them are new searches for documents, new methodological approaches, and new issues. In this sense, the research of historical and legal subjects is not devoid of meaning in view of the productivity of interdisciplinary, in particular historical and legal, approaches and the practical absence of civil society research in the history of Ukraine, in particular in the period of the new economic policy.

We emphasise that the relatively widespread use of interdisciplinary methods by researchers in the study of the Holodomor is objectively determined by a number of factors.

First of all, it is about the logic and regularity of the development of social knowledge, which is characterised by a tendency to generalise and synthesise the achievements of various social sciences and certain historical and legal disciplines.

Secondly, the Holodomor-Genocide was complex and systemic. As conceived by the Bolshevik leadership, it was supposed to radically change all major spheres of life of the Ukrainian peasantry and ultimately turn it into a cog in the communist utopia.

Analysis of the latest research and publications. A lot of scholars, both Ukrainian and foreign, have dealt with the issues of historical and legal research of the terrible tragedy of the Ukrainian people, the Holodomor of 1932-1933, as a factor in the elimination of the socio-political component of civil society. Among such works, we would like to mention A. Graziosi, S. Vodotyk, V. Marochko, V. Danylenko, J. Bruski, L. Vovchuk, S. Kornovenko, James Maines and many others.

The purpose of the article. Proceeding from the above, the purpose of the article is to carry out a historical and legal study of the terrible tragedy of the Ukrainian people – the Holodomor of 1932-1933 – as a factor of elimination of the socio-political component of civil society.

Presentation of the main material. In the context of the full-scale invasion of the Russian Federation against Ukraine and the actual genocidal war, as well as the acceleration of globalisation, when Ukraine is actively focusing on integration with the world and European community, there is a need to increase attention to rethinking historical memory. However, in the case of the Holodomor, every effort should be made to ensure that this terrible event is not forgotten and that it is correctly interpreted and treated as a systematic destruction of Ukrainian identity in their research, both by the scientific community and the public, and hence the need for theoretical and methodological research into these processes.

We emphasise the study by R. Lemkin that "genocide does not necessarily mean the immediate destruction of a nation. Rather, it means a coordinated plan of various actions aimed at destroying the essential foundations of the life of national groups, with the aim of destroying the groups themselves. Such a plan aims to disintegrate the political and social institutions, culture, language, national feelings, religion and economic existence of national groups, and to destroy the personal security, freedom, health, dignity and even life of people belonging to the group" [1, p. 24].

Ukrainian history has never known a more large-scale and terrible crime of the authorities against their own people than the Holodomor of 1932-1933. It was the most tragic period in the history of Ukraine, and the cruel actions of the authorities resulted in the murder of a million peasants who were starved to death. This crime is recognised as genocide, as it was provoked by a deliberate artificial famine carried out by the Soviet authorities, whose goal was to ensure total control of the state authorities over all segments of the population [2, p. 13].

To the topic of the Holodomor in Ukraine as a coordinated plan of action for the destruction of the Ukrainian nation, which has been repeatedly studied by scholars in Ukraine and abroad, we would like to add one more condition – the incompetence of the authorities, both at the state and local levels.

As V. Vasylenko correctly points out,"Starvation and famine, the first signs of which appeared in late 1931 and which began to spread in Ukraine and other regions of the USSR in early 1932, should be qualified as the result of criminal negligence of the communist leadership. Its actions bore signs of this crime, as it could and should have foreseen the consequences of implementing excessive grain procurement plans" [2, p. 10].

Covering the historical and legal study of the terrible tragedy of the Ukrainian people – the Holodomor of 1932-1933 as a factor of elimination of the socio-political component of civil society, it should be noted that the revolutionary events of 1917 left a significant imprint on this area. After a long period of restriction of women's rights, the principles of liberating women from social, economic and spiritual dependence began to spread in society, thus making them equal to men in political and civil rights.

Therefore, after the Bolsheviks came to government, fundamental changes were made to marriage and family law – new marriage and family legislation was developed and approved in the RSFSR, and later in the Ukrainian SSR, represented by the first Family Code: "The Code of Laws of Civil Status Acts, Marriage, Family and Guardianship Law". Thanks to it, traditional marriage and family relations have been transformed, an updated model of behaviour has been formed, etc.

Subsequently, with the rise of totalitarianism (which provoked the Holodomor of 1932-1933), personal life, morality and everyday life also became an integral part of the absolute control of the party authorities. The basic principles of party life extended to marriage and family relations, regulating them in the future. During the same period, traditional principles of family law were formed, becoming the basis for the creation of the Soviet family model [3, p. 27].

Totalitarianism "defended" itself from people and tried to penetrate all spheres of life, including human thoughts, the family sphere, and of course the destruction of the "embryos" of civil society, which is especially terrible, because it made people a cog in the system, and people and citizens became disenfranchised, faceless, part of this terrible system that repressed them.

Based on the above, we propose to turn to "dry" statistics taken from open sources. For example, during the Holodomor of 1932-1933, the number of marriages registered in Ukraine decreased by up to 40 per cent compared to 1929, and by as much as 50 per

cent in rural areas. The overall marriage rate (the average number of marriages per 1,000 citizens) decreased sharply: in rural areas in 1929-1932 it almost halved, in cities – by 26%. It follows that the Holodomor caused not only a reduction in the number of population in the rural areas, but also the total elimination of its normal life activities and natural reproduction processes (as it happens after large-scale wars and social disasters). Despite the fact that in subsequent years the number of marriages increased slightly due to the compensatory rise of 1934-1936, in general, marriage rate was marked by a significant decrease, as a result, the marriage potential among the rural population of Ukraine was finally and forever lost [4, p. 724].

Soviet family law in the context of the catastrophic events of the Holodomor of 1932-1933 reflected the ideological doctrine of totalitarianism, changing traditional family and marriage relations in Ukraine in order to educate a "new" Soviet society. Although the provisions of the Family Code of 1926, which was in force at the time, declared the idea of equality between men and women, clear regulation of care and guardianship, and many other democratic provisions, in reality they were subject to total interference by the authorities, violating privacy. In general, the tragic consequences of the Holodomor of 1932-1933 led to an increase in the number of divorces, a decrease in the birth rate, and contributed to the destruction of the family institution as such.

Following up on the historical and legal research of the terrible tragedy of the Ukrainian people, the Holodomor of 1932-1933, as a factor in the elimination of the socio-political component of civil society, it should be emphasised that the categories of "collective farmer", "state farm worker" or "MTS mechanic" have not had a fundamental difference since the mid-1950s. During the Holodomor, this artificial division, according to eyewitness accounts and documents, was intended to create another split in the peasantry, with a new category of "state farm and MTS workers" being identified as the regime's support. For example, according to the memoirs of the grandfathers of one of the authors of the project, in order to survive the Holodomor, he gave his horse to the collective farm and joined the MTS. There, as a labourer, he received a ration of bread, which actually saved the family from starvation. It is significant that he simultaneously gave up not only farming the land (although he retained his Ukrainian peasant mentality until the end of his life), but also attending church and being baptised. As we can see, the Bolsheviks were very successful in their socio-political experiments, which should be taken into account when assessing the current situation.

In this sense, it should be pointed out that it is difficult or almost impossible to understand the true effect of certain measures of the Soviet regime without immersion in Soviet reality. It is enough to mention a few cases of misunderstanding of Soviet realities by the West. This includes the belief in the good intentions of J. Stalin during the Second World War, who was forced to take into account the opinion of the terrible Politburo (although under the Soviet dictator, the Politburo of the Central Committee of the USSR Communist Party played a purely decorative role); statements about the rights of Soviet citizens with reference to the Stalinist Constitution of the USSR (although in real life they had no rights). One of the most horrific in this sense was the situation with the provision of food and seed "assistance" during the Holodomor, which was in fact one of the technologies of genocide.

However, in reality, the situation with food "aid" was as follows. The authorities used it to actually enslave the newly-formed collective farmers, as the aid was given in the form of "hot meals" only in relation to labour days (work on collective farms was assessed in labour days, for which food and money, if there was anything left over, was given at the end of the year). In other words, this assistance was intended to force

peasants to work for the state and ensure at least minimal agricultural production. Only those who worked on collective farms were provided with these lunches. The collective farms of the Holodomor had about 6.4 million able-bodied workers, and the total population of collective farms (including the families of collective farmers) reached 20 million, meaning that even theoretically, this assistance covered only about 32% of the inhabitants of a collective farm village. In reality, it covered far fewer people, given that not all able-bodied collective farmers worked on collective farms. Since the authorities were only aiming to ensure the harvesting of bread and sugar beet, assistance was provided only to those involved in these campaigns. The amount of this food "aid" is almost impossible to calculate, but it was minimal. In fact, the local authorities sought to reduce the actual volume of bread by any means necessary.

Seed aid in 1932 was similar in nature. Before that, the authorities had confiscated all seeds and were forced to take extraordinary measures to prevent an economic catastrophe, as there was nothing to sow.

The "state bins" could not provide seeds either – high-quality grain, especially strong and hard wheat was exported to Western Europe. Secondly, it was necessary to feed the government itself, the army, workers and the population of large cities in general, because the authorities did not care about medium-sized and small towns, as they simply stopped supplying food. Therefore, it was decided to create a seed fund by confiscating additional bread from individual farmers and those collective farms that had some left over. In other words, the government confiscated it from some villages and "helped" others. Naturally, the seed stock created in this way was minimal in volume and extremely unsatisfactory in quality ("rubbish", according to eyewitnesses and modern researchers).

It is natural that, as a result of this "assistance", the under-sowing was about 1/5 of the grain wedge, and given the low yields and lack of proper agricultural technology, the grain harvest in 1932 was about half of the possible yield.

Thus, in reality, the "seed" and "food" aid of a totalitarian state fits perfectly into the genocidal policy and actually falls under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. It is also obvious that this example of the Kremlin's deceitful policy is fully consistent with Soviet reality and Soviet realities. It does not fit into the picture of the Western world, but it is quite natural for the practice of Eastern civilisations (or Eurasian ones). In this sense, the sanctimony, hypocrisy and deceitfulness of the Soviet authorities is well understood and felt, having lived, studied and worked academically in those notorious times. In S. Markova's opinion, and we fully agree with that, the most important type of social memory is the memory of a nation about its past. It is sublimated into the memory of everyone about their past, family, parents, and childhood. The brain forces us to work through the traumatic events of our family in order to live a better life and build our own state. An important step in this direction was the adoption of the Law of Ukraine "On the Holodomor of 1932-1933 in Ukraine" (2006), Article 2 of which stipulates that "public denial of the Holodomor of 1932-1933 in Ukraine is recognised as an outrage to the memory of millions of Holodomor victims, humiliation of the dignity of the Ukrainian people and it is illegal". Currently, a number of countries have recognised the Holodomor as an act of genocide against Ukrainians [5, p. 3].

The consequences of Russia's occupation of Ukraine were: psychological terror, forced deprivation of food, administrative and socio-economic isolation of territorial and administrative units, and the "blackboard regime". Ukrainians resisted the communist totalitarian regime on a massive scale, using various forms of resistance, and tried

to get rid of it. The moral and psychological consequences were as follows: indoctrination of consciousness, distortion of worldview, destruction of traditional Ukrainian values, the family institution, etc. During the Holodomor-Genocide, millions of children died, and the survivors were deprived of family warmth, love, comfort, and a sense of security. The names of many of the dead children have remained unknown. Who will be responsible for the mass deaths of children, their physical, psychological and moral mutilation? We must return the lost names and memory of the innocent victims [5, p. 3].

We must also promote the correct understanding and perception of the Holodomor of 1932-1933 as a terrible, artificially created tragedy of the Ukrainian people, caused by the domination of a totalitarian regime, which has no justification in historical memory in the future.

According to S. Kulchynskyi, there is no doubt that deprivation of food was a form of brutal murder. In the practice of grain procurement, it was selectively used in different regions as a terrorist tool. The fate of its victims was meant to intimidate the entire peasant community in order to make it easier for the state to confiscate bread in excessive quantities. Just as the sad fate of the "kulaks" punished by the state (within 3-5 percent of the total rural population) forced all other peasants to join collective farms, the fate of the peasants whose food was taken away forced everyone else to fulfil the unbearable grain procurement plan. The term invented by R. Conquest was quite suitable for this practice of grain procurement: terror by famine [6, p. 169-170].

The essence of all terror (when it comes to the state) or terrorism (when it comes to terror by an individual or a non-state organisation – these concepts must be distinguished) is the same: a destructive effect (up to and including physical destruction) on an individual or a certain minority of people in order to intimidate the majority, and thus achieve a desired line of behaviour from the majority. When we are convinced that food deprivation is targeted at the entire population in order to impose a desired line of behaviour, we are faced with something more than terror by starvation. Something that does not yet have a name. Therefore, we have to use the author's self-title – "crushing blow" [6, pp. 169-170, 7].

According to S. Kulchynskyi, it was this "crushing blow", which caused unprecedented mass terror, that led to the destruction of all civil society institutions in Ukraine at that time.

The Stalinism regime left historians (and not only historians, but also lawyers and economic researchers) of the Holodomor a lot of carefully crafted and skilfully hidden research mines. The most dangerous was the very definition of genocide. At the Kremlin's insistence, the International Criminal Tribunal did not include the elimination of social groups on the basis of class in the crime of genocide.

In many cases, this is the reason why the problem of the Holodomor as genocide of the Ukrainian people remains one of the most controversial issues in the historical heritage. For example, in the latest work by Professor Y. Hrytsak, it is proposed to resolve the most pressing issues regarding the Holodomor-genocide in the following way. First, to recognise that in 1932-1933 there was not one but two famines in Ukraine. The first, in 1932, was truly all-union (i.e., it took place throughout the USSR – author's note) and the second, in 1933, was deliberately directed against Ukraine.

Conclusions. The historical and legal research of the Holodomor of 1932-1933 as a factor in the elimination of the socio-political component of civil society leads to the conclusion that there was a fatal destruction of all civil society institutions in those years and it affected all spheres of public life, such as the economic, family, political components, etc.

Soviet family law in the context of the catastrophic events of the Holodomor of 1932-1933 reflected the ideological doctrine of totalitarianism, changing traditional family and marriage relations in Ukraine in order to foster a "new" Soviet society. Although the provisions of the Family Code of 1926, which was in force at the time, declared the idea of equality between men and women, clear regulation of custody and guardianship, and many other democratic provisions. In reality they were subject to total interference by the authorities, violating privacy. In general, the tragic consequences of the Holodomor of 1932-1933 led to an increase in the number of divorces, a decrease in the birth rate, and contributed to the destruction of the family institution as such.

In summary, the analysis of the adopted legislative acts and the implementation of management decisions at various levels indicate that law enforcement at the local level is uncontrolled and arbitrarily ignored, which has led to the destruction of civil society in the economic, family, political and public spheres, because when people have nothing to eat, even basic development is out of the question, and unfortunately, it is a matter of survival.

BIBLIOGRAPHY:

1. Рафаель Лемкін. Радянський геноцид в Україні (стаття 28 мовами). Редактор Роман Сербин, упорядник Олеся Стасюк. К.: Майстерня книги, 2009. 208 с.
2. Василенко В. Голодомор 1932-1933 років в Україні як злочин геноциду: правова оцінка. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2009.- 48 с.
3. Ромовська З.В. Сімейне законодавство України: Гендерна експертиза / Відп. Ред. Т.М. Мельник. К.: Логос, 2001. 40 с.
4. Міхеєва О.К. Проблеми шлюбних відносин у контексті радянської сімейної політики в Україні на початку 1920-х рр. (за матеріалами фахових юридичних видань та газет). *Історичні і політологічні дослідження*. 2013. № 4 (54). С. 128–133.
5. Пирожков С.І., Перковський А.Л. Екстремальні ситуації і демографічні катастрофи в Україні (1920–1930 рр.). *Вибрані наукові праці*. 2010. Т. І. С. 718–728.
6. Навчальний посібник для вчителів «Голодомор 1932–1933 років – геноцид української нації». Київ, 2021. 336 с.: іл.
7. Станіслав Кульчицький. Український Голодомор в контексті політики Кремля початку 1930-х рр. К., НАН України, Інститут історії України, 2014. 208 с.
8. Політичний терор і тероризм в Україні XIX–XX ст. Історичні нариси. Під ред. В. Смолія. К., 2002. 952 с.
9. Mace James E. The Famine of 1933: a Survey of the Sources / The Famine in Ukraine 1932–1933. Edited by Roman Serbyn and Bogdan Krawchenko. Edmonton, CIUS, 1986. P. 12.
10. Nove Alec. An Economic History of the U.S.S.R. Penguin Books, 1989. P. 170.

REFERENCES:

1. Raphael Lemkin Soviet genocide in Ukraine (article in 28 languages). Editor Roman Serbyn, compiler Olesya Stasyuk. K.: Mysternya knygi, 2009. 208 p.
2. Vasylenko V. (2009) Holodomor of 1932-1933 in Ukraine as a crime of genocide: legal assessment. K.: Olena Teliga Publishing House, 48 p.
3. Romovska Z.V. (2001) Family legislation of Ukraine: Gender expertise / Rep. Ed. T.M. Miller. K.: Logos, 40 p.
4. Mikheeva O.K. (2013) Problems of marital relations in the context of the Soviet family policy in Ukraine in the early 1920s (based on the materials of professional legal publications and newspapers). Historical and political studies. No. 4 (54). P. 128–133.
5. Pirozhkov S.I., Perkovskyi A.L. (2010) Extreme situations and demographic catastrophes in Ukraine (1920–1930). Selected scientific works. T. I. S. 718–728.

6. Educational manual for teachers "The Holodomor of 1932-1933 – Genocide of the Ukrainian Nation". Kyiv, 2021. 336 p.: illustrations.
7. Stanislav Kulchytskyi (2014) The Ukrainian Holodomor in the context of Kremlin policy in the early 1930s. K., National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine, 208 p.
8. Political terror and terrorism in Ukraine in the 19th and 20th centuries. Historical essays. Under the editorship V. Smoliya. K., 2002. 952 p.
9. Mace James E. (1986) The Famine of 1933: a Survey of the Sources / The Famine in Ukraine 1932–1933. Edited by Roman Serbyn and Bogdan Krawchenko. Edmonton, CIUS, P. 12.
10. Nove Alec. (1989) An Economic History of the U.S.S.R. Penguin Books, P. 170.

УДК 342.7; 342.5
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.11

ІНСТИТУТ ОМБУДСМЕНА СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

***Пушкаренко С. О.** – аспірант кафедри державознавства,*
права та Європейської інтеграції Інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка», адвокат
ORCID: 0000-0001-7159-5070

Стаття присвячена аналізу інституту омбудсмена як важливого елемента системи захисту прав людини, з особливим акцентом на можливості адаптації зарубіжного досвіду для України. В статті розглядаються ключові аспекти ефективності інституту омбудсмена, включаючи його незалежність, повноваження, доступність та взаємодію з громадськістю. Основна увага приділяється аналізу зарубіжних практик та їх потенціалу для імплементації в Україні з метою зміцнення захисту прав людини та підтримки демократичного розвитку.

Автор висвітлює успішні приклади функціонування омбудсменів у різних країнах, акцентуючи на специфіці повноважень, методах роботи та ефективності взаємодії з державними органами та громадянами. Значна увага приділяється питанням адаптації зарубіжного досвіду в контексті українських реалій, з урахуванням політичних, соціальних та культурних особливостей. Стаття також розглядає виклики та перспективи розвитку інституту омбудсмена в Україні, включаючи необхідність законодавчих змін, підвищення правової обізнаності населення та впровадження інноваційних підходів для покращення доступності та ефективності роботи інституту. Висвітлюються рекомендації щодо подальшого розвитку та зміцнення ролі омбудсмена як ключового захисника прав людини в Україні.

Стаття має на меті сприяти обговоренню та подальшому дослідженню можливостей вдосконалення інституту омбудсмена в Україні крізь призму зарубіжного досвіду, з метою забезпечення ефективного захисту прав людини та підтримки демократичних перетворень. Стаття наголошує на значенні міжнародної співпраці та обміну досвідом між омбудсменами різних країн як інструменту для покращення механізмів захисту прав людини. Висвітлюється, як впровадження передових міжнародних практик та стандартів може сприяти підвищенню прозорості, доступності та ефективності роботи омбудсмена в Україні. Автор підкреслюють важливість адаптації зарубіжних моделей з урахуванням національних особливостей та потреб українського суспільства, вказуючи на необхідність залучення широкого кола зацікавлених сторін для ефективного реформування інституту омбудсмена.

***Ключові слова:** інститут омбудсмена, захист прав людини, зарубіжний досвід, верховенство права, адаптація практик, міжнародні стандарти, механізми захисту.*

Pushkarenko S. O. Human rights protection system ombudsman institute: foreign experience for Ukraine

The article is devoted to the analysis of the institution of the ombudsman as an important element of the human rights protection system, with a special emphasis on the possibility of adapting foreign experience for Ukraine. The article examines key aspects of the effectiveness of the ombudsman institution, including its independence, powers, accessibility and interaction with the public. The main focus is on the analysis of foreign practices and their potential for implementation in Ukraine in order to strengthen the protection of human rights and support democratic development.

The author highlights successful examples of the functioning of ombudsmen in different countries, emphasizing the specifics of powers, work methods and effectiveness of interaction with state bodies and citizens. Considerable attention is paid to the issues of adapting foreign experience in the context of Ukrainian realities, taking into account political, social and cultural features. The article also examines the challenges and prospects for the development of the ombudsman institute in Ukraine, including the need for legislative changes, raising legal awareness of the population, and implementing innovative approaches to improve the accessibility and effectiveness of the institute's work. Recommendations for further development and strengthening of the role of the ombudsman as a key defender of human rights in Ukraine are highlighted.

The article aims to contribute to the discussion and further research of the possibilities of improving the institution of the ombudsman in Ukraine through the prism of foreign experience, with the aim of ensuring effective protection of human rights and supporting democratic transformations. The article emphasizes the importance of international cooperation and exchange of experience between ombudsmen of different countries as a tool for improving human rights protection mechanisms. It highlights how the implementation of advanced international practices and standards can contribute to increasing the transparency, accessibility and efficiency of the work of the ombudsman in Ukraine. The author emphasizes the importance of adapting foreign models taking into account the national characteristics and needs of Ukrainian society, pointing out the need to involve a wide range of stakeholders for effective reform of the ombudsman institution.

Key words: *institution of ombudsman, protection of human rights, foreign experience, rule of law, adaptation of practices, international standards, protection mechanisms.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У контексті глобалізації та зростаючої уваги до прав людини на міжнародному рівні, інститут омбудсмена набуває особливого значення як ефективний механізм забезпечення захисту громадянських, політичних, соціальних та економічних прав. В багатьох країнах світу цей інститут демонструє високу ефективність у вирішенні конфліктів між державою та громадянами, сприяючи таким чином зміцненню демократії та верховенства права. Водночас, досвід кожної країни у формуванні та функціонуванні омбудсмена є унікальним, відбиваючи специфіку національної правової системи, історичний розвиток, культурні та соціальні особливості.

Для України, країни, яка переживає період інтенсивних реформ та прагне інтеграції в Європейський Союз, вивчення зарубіжного досвіду щодо інституту омбудсмена є актуальним і нагальним завданням. Проблема полягає в тому, що, незважаючи на значний потенціал цього інституту, в Україні він все ще не розкриває своїх можливостей у повній мірі. Це обумовлено низкою факторів: від недостатньої правової бази та обмежених повноважень до недоліків у взаємодії з громадськістю та іншими органами державної влади.

В цьому контексті постає низка питань: які механізми та практики інституту омбудсмена в інших країнах є найбільш ефективними? Як ці практики можуть бути адаптовані та імплементовані в українській правовій системі? Які виклики та перешкоди необхідно подолати для зміцнення ролі омбудсмена в Україні як гаранта захисту прав людини?

Розв'язання цих питань вимагає глибокого аналізу зарубіжного досвіду, вивчення найкращих практик та адаптації їх до українських реалій з урахуванням специфіки національної правової, соціальної та політичної систем. Вирішення поставленої проблеми сприятиме не лише підвищенню ефективності інституту омбудсмена в Україні, але й зміцненню демократичних процесів та верховенства права в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значення омбудсмена в Україні стало предметом досліджень багатьох авторів, включаючи Банах С.В., Кадебська Е., Косінов С.А., Котенко А., Коляда Т.А., Майданник О.О., Маринів І., Марцеляк О.В., Митрович О.С., Мохаммад А., Нікольська О.В., Озель В.І., Пирога І., Рейф Л., Світлична К.С., Ханик-Посполітак Р., Фальковський А.О., Цісар Г.І. Ці дослідження покривають як теоретичні, так і практичні аспекти роботи омбудсмена, аналізуючи конституційно-правові гарантії, функції права, а також значення інституту омбудсмена як правозахисного механізму. Вони детально розглядають механізми та інструменти, які забезпечують реальний захист прав і свобод людини та громадянина, вивчають функції омбудсмена і шукають способи підвищення

ефективності цієї установи. Таке дослідження підкреслює важливість інституту омбудсмена у захисті прав людини, а також його роль у вдосконаленні механізмів правового захисту в Україні та на міжнародному рівні.

Метою статті є визначення інституту омбудсмена як ключової ланки системи захисту прав людини у зарубіжних країнах та визначення можливостей використання цього досвіду в Україні. Аналізуючи зарубіжні моделі, стаття має на меті виявити найбільш ефективні практики та механізми захисту прав громадян, які можуть бути адаптовані та інтегровані в українську правову систему.

Виклад основного матеріалу. Інститут омбудсмена, як невід'ємна частина системи захисту прав людини, відіграє ключову роль у забезпеченні контролю за дотриманням громадянських прав і свобод. Вперше з'явившись у Швеції у XVIII столітті, ця модель поширилася світом і адаптувалася до різноманітних національних контекстів, відображаючи унікальні потреби та виклики кожної країни.

Введення інституту омбудсмена як організаційної та правової структури для захисту прав людини і громадянина в рамках міжнародної правозахисної системи представляє собою значний прогрес у просуванні демократичних принципів і укріпленні верховенства закону в контексті глобалізації в сучасному світі. Попри розробку кількох моделей, створення супранаціонального інституту омбудсмена, зокрема Європейського омбудсмена, та розробка наукової концепції цієї установи, з великою участю Міжнародного інституту омбудсмена, сприяли глибокому підходу до вирішення проблем в області прав людини, враховуючи численні виклики, що виникають у процесі глобалізації. В Україні, національний інститут омбудсмена станом на сьогодні є ключовим організаційно-правовим інструментом захисту прав людини, що дозволяє, завдяки широким повноваженням омбудсмена, впливати на регулювання правових відносин у цій області та адаптувати національну правозахисну політику до міжнародних норм [1].

Омбудсмени виконують медіаторську роль між державою і громадянином, розслідуючи скарги на дії або бездіяльність органів влади, які можуть порушувати права людини або не відповідати встановленим стандартам державного управління. Їхня діяльність не обмежується лише реактивним розглядом скарг, а й включає просвітницьку роботу, моніторинг законодавства та внесення пропозицій щодо його удосконалення.

Зарубіжний досвід показує, що ефективність інституту омбудсмена значною мірою залежить від його незалежності, як фінансової, так і організаційної, а також від наявності широких повноважень для проведення розслідувань. Наприклад, у країнах з добре розвиненою системою омбудсменів, таких як Швеція або Нова Зеландія, омбудсмени мають право не тільки розслідувати скарги, але й ініціювати власні розслідування без попереднього звернення. Водночас, на думку дослідників, зарубіжний досвід показує різноманітність моделей омбудсмена, що відображає специфіку кожної країни. Ми погоджуємось, що наразі «в Україні існує потреба у модернізації інституту омбудсмена з метою підвищення його ефективності та забезпечення кращого захисту прав людини. Це включає вивчення міжнародних практик та адаптацію найкращих з них до українського контексту, зокрема через розширення повноважень та покращення механізмів взаємодії з громадянським суспільством»[2]. Українські дослідники вважають, що «одним із ключових напрямків удосконалення інституту омбудсмена в Україні є розширення його повноважень. Це охоплює не лише традиційні аспекти захисту прав громадян, але й включення нових сфер, таких як захист прав споживачів фінансових послуг, що демонструє посилення ролі омбудсмена у відповідь на сучасні виклики» [3].

В цьому контексті особливо актуальним є питання адаптації зарубіжного досвіду для України, де інститут омбудсмена зіткнувся з рядом викликів, пов'язаних з обмеженнями в повноваженнях, недостатньою взаємодією з іншими органами влади та громадськістю, а також потребою в підвищенні правової обізнаності населення.

Зарубіжний досвід також вказує на важливість спеціалізованих омбудсменів, які займаються питаннями окремих груп населення, таких як діти, люди похилого віку або особи з інвалідністю. Це дозволяє зосередити увагу на специфічних потребах та проблемах цих груп та забезпечити більш ефективний захист їхніх прав. В Україні потенціал адаптації зарубіжного досвіду є значним. Посилення незалежності омбудсмена, розширення його повноважень та вдосконалення механізмів взаємодії з державними органами, громадськістю та ЗМІ можуть сприяти підвищенню ефективності захисту прав людини в країні. Також важливим є впровадження спеціалізованих омбудсменів для забезпечення уваги до прав специфічних груп населення.

Досвід інших країн підкреслює значення громадської підтримки та довіри до інституту омбудсмена. Відкритість, прозорість діяльності та активне інформування громадськості про свою роботу є ключовими факторами успіху. Україні потрібно буде працювати над створенням ефективних комунікаційних стратегій, які б допомогли зміцнити довіру громадян до омбудсмена як до надійного захисника їхніх прав.

Активне використання міжнародного досвіду в Україні вимагає також уваги до питань інституційної адаптації та культурної специфіки. Наприклад, ефективність скандинавської моделі омбудсмена, заснованої на високому рівні довіри до державних інституцій і громадської участі, може бути обмежена в умовах, де ці компоненти менш розвинені. Водночас, досвід країн з перехідною економікою та молодими демократіями, які стикаються з подібними викликами реформування та демократизації, може надати більш відповідні моделі для адаптації.

Основними напрямками для підвищення ефективності інституту омбудсмена в Україні можуть стати зміцнення правової бази, що забезпечить омбудсмену необхідні повноваження та інструменти для дієвого захисту прав громадян, а також розробка механізмів для забезпечення його незалежності від політичного тиску та впливу. Важливою є також розбудова інфраструктури для ефективного залучення громадян до процесів вирішення їхніх скарг та підвищення правової обізнаності населення.

Залучення міжнародних експертів та правозахисних організацій до процесу реформування інституту омбудсмена в Україні може сприяти врахуванню кращих світових практик та стандартів. Співпраця з міжнародними інституціями, такими як Венеційська комісія або Управління Верховного Комісара ООН з прав людини, забезпечить не тільки технічну, але й політичну підтримку змінам. У контексті впровадження зарубіжного досвіду важливо також зосередити увагу на розробці ефективних інструментів моніторингу та оцінки діяльності омбудсмена, що дозволить своєчасно виявляти та усувати прогалини в роботі, а також адаптувати підходи до змінюваних умов та потреб суспільства.

Таким чином, досвід інших країн у сфері функціонування інституту омбудсмена надає Україні цінні уроки та ідеї для реформування та підвищення ефективності власної системи захисту прав людини. Втім, успіх адаптації зарубіжного досвіду залежить від врахування національних особливостей, політичної волі, а також готовності суспільства до підтримки та участі в процесі реформ.

Одним із ключових аспектів, який вимагає уваги при адаптації зарубіжного досвіду функціонування інституту омбудсмена в Україні, є забезпечення широкого доступу громадян до цього механізму захисту прав. Важливо, щоб кожен мав можливість звернутися до омбудсмена без непотрібних бюрократичних перепон, що вимагає розвитку онлайн платформ для подання скарг, а також регіональних представництв, які б забезпечували доступність інституту омбудсмена для жителів всіх регіонів країни. Окрім того, ефективність інституту омбудсмена значною мірою залежить від рівня обізнаності громадян про свої права та про механізми їх захисту. Тому просвітницька робота інституту, спрямована на підвищення правової грамотності населення, є критично важливою. Це може включати проведення інформаційних кампаній, розробку навчальних матеріалів, організацію семінарів та тренінгів.

Досвід інших країн також підкреслює значення співпраці інституту омбудсмена з неурядовими організаціями, міжнародними інституціями та експертними групами. Така співпраця може сприяти не лише обміну досвідом та кращим практикам, але й забезпеченню більшої прозорості та об'єктивності у розгляді скарг. Важливо, щоб інститут омбудсмена не був ізольованим від громадського суспільства, а діяв як частина ширшої системи захисту прав людини.

Враховуючи все вищесказане, адаптація зарубіжного досвіду функціонування інституту омбудсмена в Україні вимагає комплексного підходу, який включає законодавчі зміни, розвиток інфраструктури, просвітницьку роботу, співпрацю з громадськістю та неурядовими організаціями, а також розробку ефективних механізмів моніторингу та оцінки. Такий підхід дозволить не тільки підвищити ефективність інституту омбудсмена, але й зміцнити систему захисту прав людини в Україні загалом.

У процесі адаптації зарубіжного досвіду інституту омбудсмена в Україні, особливу увагу слід приділити питанню розширення повноважень омбудсмена для забезпечення більшої впливовості на процеси державного управління та захисту прав людини. Це може включати надання омбудсмену права на законодавчу ініціативу, зміцнення його ролі в процесі моніторингу виконання міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини, а також посилення співпраці з судовою системою для забезпечення ефективного розгляду та вирішення скарг. Змістовним є дослідження Коляди Т. А., Світличної К. С. та Митровича О. С. аналізує діяльність Ради бізнес-омбудсмена в Україні, що є свідченням важливої ролі цього інституту у захисті прав та законних інтересів бізнесу. Автори вказують на необхідність законодавчого закріплення статусу Ради бізнес-омбудсмена для забезпечення ефективнішого захисту прав підприємців і зміцнення принципів верховенства права та демократії в Україні [4].

Важливим аспектом є також вдосконалення процедур розгляду скарг та забезпечення прозорості рішень омбудсмена. Це передбачає створення ефективних і зрозумілих механізмів подання скарг, швидкого їх розгляду та відкритого інформування громадськості про результати розгляду. Підвищення відкритості та доступності інформації про діяльність омбудсмена допоможе зміцнити довіру населення та забезпечити більшу відповідальність державних органів перед громадянами.

Розвиток цифрових технологій надає нові можливості для підвищення ефективності роботи омбудсмена. Впровадження електронних систем подання та відстеження скарг, розробка мобільних додатків та використання соціальних мереж для комунікації з громадянами можуть значно поліпшити доступність інституту омбудсмена та сприяти швидшому вирішенню проблем громадян. Також необхідно зосередитися на підвищенні кваліфікації персоналу омбудсмена, оскільки

ефективність інституту значною мірою залежить від професіоналізму та експертизи його співробітників. Організація навчальних програм, обмін досвідом з міжнародними партнерами та залучення експертів у сфері прав людини можуть сприяти підвищенню рівня компетентності персоналу та поліпшенню якості наданих послуг.

Україна стоїть перед важливим завданням адаптації та впровадження кращих світових практик у діяльність інституту омбудсмена. Цей процес вимагає комплексного підходу, залучення широкого кола зацікавлених сторін та готовності до реформ. Впровадження зарубіжного досвіду, адаптованого до українських реалій, може значно підвищити ефективність захисту прав людини в країні, зміцнити довіру населення до державних інституцій та сприяти подальшому демократичному розвитку України.

Отже, інститут омбудсмена володіє значними можливостями для впливу на суспільство та політику, допомагаючи розвитку правової освіти, підвищенню обізнаності громадян у сфері прав, а також просуванню ідей громадянського суспільства. Ця роль стає ще більш критичною у контексті світових викликів, коли від омбудсмена вимагається не тільки відповідати на окремі звернення, але й активно брати участь у розробці та виконанні національної політики у галузі прав людини [5].

Міжнародний досвід вказує на важливість інституту омбудсмена як механізму захисту прав людини та промоції демократії. Дослідження в цій сфері, проведене L. C. Reif, підкреслює, що омбудсмени можуть виконувати важливу роль у недержавному механізмі захисту та просуванні прав людини, допомагаючи у внутрішньому застосуванні міжнародних зобов'язань держави з прав людини [6].

Ми погоджуємось, що покращення захисту конституційних прав та свобод в Україні значною мірою залежить від впровадження обов’язковості для актів реагування, що виходять від Уповноваженого, а також розширення його можливостей у контролі за дотриманням прав і свобод. Це включає не лише моніторинг стану дотримання цих прав, але й вжиття заходів для запобігання їх порушенням та надання захисту у випадках, коли порушення вже сталися [7].

Висновки. У висновку можна підкреслити, що інститут омбудсмена відіграє вирішальну роль у системі захисту прав людини, слугуючи мостом між державою та громадянином. Аналіз зарубіжного досвіду показує, що ефективність цього інституту залежить від низки чинників: незалежності, повноважень, доступності, прозорості діяльності та активної взаємодії з громадянським суспільством.

Для України вивчення та адаптація кращих міжнародних практик і стандартів є ключовими у зміцненні власної системи захисту прав людини. Це передбачає не лише законодавчі зміни для розширення повноважень омбудсмена та забезпечення його незалежності, але й впровадження інноваційних технологічних рішень для поліпшення доступності та ефективності роботи інституту. Особлива увага повинна бути приділена підвищенню правової обізнаності населення та розвитку культури поваги до прав людини.

Успішна адаптація зарубіжного досвіду вимагатиме зусиль як з боку уряду, так і всього суспільства, включаючи активну участь громадян, неурядових організацій та міжнародних партнерів. Тільки через спільні зусилля можна досягти створення міцного та ефективного інституту омбудсмена, який сприятиме захисту прав людини, зміцненню демократії та верховенства права в Україні.

Врешті-решт, зміцнення інституту омбудсмена у відповідності до міжнародних стандартів та кращих практик є не лише важливим кроком на шляху до

забезпечення ефективного захисту прав людини, але й значним внеском у процес європейської інтеграції та підвищення міжнародного іміджу України як демократичної держави, заснованої на принципах права та справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цісар Г.І. Інститут омбудсмана в механізмі захисту прав людини – світовий досвід та Україна. Міжнародні засоби захисту прав та свобод людини і громадянина. 2019. № 2. С. 188.
2. Маринів І., Котенко А. Європейський омбудсмен як орган захисту прав фізичних та юридичних осіб у Європейському Союзі // 55-61. 2021. № 1(33). Режим доступу: https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-1(33)-8.
3. Khanyk-Pospolitak, R. Financial Ombudsman: Towards an Effective Customers Rights` Protection in Ukraine // Access to Justice in Eastern Europe. 2019. Режим доступу: https://doi.org/10.33327/ajee-18-2.4-a000019.
4. Коляда Т.А., Світлична К.С., Митрович О.С. Інститут бізнес-омбудсмена – інструмент захисту прав та інтересів суб'єктів підприємництва // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2022. №1. Режим доступу: https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-1-7856.
5. Mohammad, A. Ombudsman human rights institution in the middle east countries // American Journal of Psychology. 2020. Vol. 12. P. 71-87. Режим доступу: https://doi.org/10.22182/ajp.1232019.4.
6. Reif, L. The Ombudsman: Domestic Protection and Promotion of International Human Rights // 81-123. 2004. Режим доступу: https://doi.org/10.1007/978-94-017-5 932-8_4.
7. Пирога І., Кадебська Е. Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод // Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки. 2023. № 1 (64). С. 19-25. Режим доступу: https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.1.3.

REFERENCES:

1. Tsizar, H. I. (2019). The Ombudsman Institution in the Mechanism of Human Rights Protection – Global Experience and Ukraine. International Means of Protection of Rights and Freedoms of Man and Citizen, (2), 188.
2. Maryniv, I., & Kotenko, A. (2021). The European Ombudsman as a Body for the Protection of Rights of Natural and Legal Persons in the European Union. https://doi.org /10.37772/2518-1718-2021-1(33)-8
3. Khanyk-Pospolitak, R. (2019). Financial Ombudsman: Towards an Effective Customers Rights' Protection in Ukraine. Access to Justice in Eastern Europe. https:// doi.org/10.33327/ajee-18-2.4-a000019
4. Kolyada, T. A., Svitlychna, K. S., & Mytrovych, O. S. (2022). The Institute of Business Ombudsman – a Tool for the Protection of Rights and Interests of Business Entities. International Scientific Journal "Internauka". Series: "Economic Sciences", (1). https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-1-7856
5. Mohammad, A. (2020). Ombudsman Human Rights Institution in the Middle East Countries. American Journal of Psychology, 12, 71-87. https://doi.org/10.22182/ ajp.1232019.4
6. Reif, L. (2004). The Ombudsman: Domestic Protection and Promotion of International Human Rights. https://doi.org/10.1007/978-94-017-5932-8_4
7. Piroha, I., & Kadebska, E. (2023). The Institution of the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights in the System of Guarantees of Constitutional Rights and Freedoms. Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Legal Sciences, 1(64), 19-25. https://doi. org/10.32689/2522-4603.2023.1.3

УДК 351
DOI https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.1.12

ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ: ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ ТА ПАРТІЙ

Твердохліб О. С. *– доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління у сфері цивільного захисту Інституту державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій*
ORCID: 0000-0002-1502-2937

Маматова Т. В. *– доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»*
ORCID: 0000-0003-1844-5377

Стаття присвячена дослідженню впливу політичних інституцій та партій на публічне управління в сфері захисту прав споживачів. В нинішніх умовах, коли споживачі стикаються з низькою якістю товарів, недобросовісною рекламою та іншими викликами, важливо розглянути, як політичні процеси можуть впливати на забезпечення належного рівня захисту та задоволення потреб споживачів. Досліджено роль політичних інституцій у формуванні законодавства та стандартів, спрямованих на захист прав споживачів, а також їхню роль у контролі якості продукції та вжитті заходів у разі порушень. Розглядається також вплив політичних партій на розробку та впровадження політик захисту споживачів та їхню взаємодію з громадськістю та бізнесом. Окрема увага приділяється ролі громадських організацій у співпраці з політичними структурами для забезпечення більш ефективного захисту прав споживачів. Визначені можливі стратегії співпраці між різними сторонами з метою покращення стану справ у даній сфері. Підкреслено актуальність дослідження впливу політичних інституцій та партій на захист прав споживачів та наголошує на необхідності спільних зусиль для забезпечення належного рівня захисту та задоволення потреб споживачів у сучасному суспільстві. Досліджуються, як політичні інституції та партії сприяють впровадженню інновацій, які забезпечують безпеку, якість та відповідність продукції нормативам. Аналізуються міжнародний аспект взаємодії політичних інституцій у контексті захисту прав споживачів. Розглядається співпраця на міжнародному рівні для встановлення єдиних стандартів та забезпечення спільного підходу до захисту споживачів у різних країнах. Зроблено висновок, що стаття вказує на значущість подальших досліджень у цій області та спонукає до обговорення та спільних зусиль для створення ефективної системи захисту прав споживачів, що базується на взаємодії між політичними інституціями, громадськістю та бізнесом. Від результатів такого дослідження може залежати якість життя споживачів, їхні можливості вибору та довіра до ринку продукції та послуг. Врахування результатів такого дослідження може суттєво вплинути на якість життя споживачів, їхні можливості вибору та рівень довіри до ринку продукції та послуг. Це може стати основою для подальших реформ та політичних рішень у сфері захисту прав споживачів, спрямованих на підвищення рівня захисту та задоволеності споживачів

Ключові слова: *політичні інституції, захист прав споживачів, публічне управління, законодавство, стандарти, безпека та якість продукції.*

Tverdokhlib O. S., Mamatova T. V. Political aspects of public administration in the field of consumer rights protection: the influence of political institutions and parties

The article is devoted to the study of the influence of political institutions and parties on public administration in the field of consumer rights protection. In today's environment, when consumers are faced with poor quality products, unfair advertising and other challenges, it is important to consider how political processes can influence the provision of an adequate level of protection and satisfaction of consumer needs. The role of political institutions in the formation of legislation and standards aimed at protecting consumer rights, as well as their role

in product quality control and taking measures in case of violations, is studied. The influence of political parties on the development and implementation of consumer protection policies and their interaction with the public and business is also considered. Particular attention is paid to the role of public organizations in cooperation with political structures to ensure more effective protection of consumer rights. Possible strategies of cooperation between various parties with the aim of improving the state of affairs in this area are identified. The relevance of the study of the influence of political institutions and parties on the protection of consumer rights is emphasized and emphasizes the need for joint efforts to ensure the proper level of protection and satisfaction of consumer needs in modern society. It examines how political institutions and parties promote innovations that ensure product safety, quality, and regulatory compliance. The international aspect of the interaction of political institutions in the context of consumer rights protection is analyzed. Cooperation at the international level is being considered to establish uniform standards and ensure a common approach to consumer protection in different countries. It is concluded that the article points to the importance of further research in this area and encourages discussion and joint efforts to create an effective consumer protection system based on interaction between political institutions, the public and business. The quality of life of consumers, their choices and trust in the market of products and services may depend on the results of such research. Taking into account the results of such a study can significantly affect the quality of life of consumers, their choices and the level of trust in the market of products and services. This can become the basis for further reforms and policy decisions in the field of consumer protection, aimed at increasing the level of protection and consumer satisfaction

Key words: *political institutions, consumer protection, public administration, legislation, standards, product safety and quality.*

Постановка проблеми. Проблема полягає в тому, як забезпечити ефективний захист прав споживачів в умовах впливу політичних інституцій та партій на управління. Незважаючи на наявність правового регулювання, споживачі часто стикаються з недобросовісною діяльністю бізнесу, низькою якістю товарів та іншими проблемами. Важливо розглянути, як політичні процеси впливають на вдосконалення системи захисту споживачів та забезпечити їхні права належним чином.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі політичних аспектів публічного управління у сфері захисту прав споживачів: вплив політичних інституцій та партій досліджували такі науковці, як: В. Куйбіда, М. Білинська, О. Петроє, Є. Ромат, Ю. Гаврилечко та інші.

Мета статті. Метою цієї статті є аналіз впливу політичних інституцій та партій на публічне управління в сфері захисту прав споживачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному глобалізованому світі права та інтереси споживачів стають дедалі більш актуальними та вимагають надійного захисту. Публічне управління у сфері захисту прав споживачів є важливим компонентом сучасних демократичних держав, адже споживачі є не тільки ключовими учасниками ринку, а й активними громадянами, чиї голоси відгукуються в політичному просторі країни. Політичні аспекти цієї сфери управління набувають особливого значення, коли мова йде про формування та реалізацію політик захисту прав споживачів. Важливість цієї проблеми визначається ключовою роллю, яку політичні інституції та партії відіграють у визначенні законодавства, створенні ефективних механізмів контролю та захисту прав споживачів від порушень та зловживань з боку виробників і постачальників товарів та послуг.

Варто відмітити думку вченого В. Толстонога [6, с.141-145], який вважає що публічне управління у сфері захисту прав споживачів відіграє вирішальну роль у забезпеченні безпеки, якості та справедливості для громадян. Однак, роль політики в цьому процесі часто залишається поза рамками уваги, незважаючи на її ключовий вплив на формування та виконання відповідних законодавчих та регулятивних ініціатив. Розглядаючи динаміку взаємодії між політичними інституціями, парламентськими партіями та політиками захисту прав споживачів, можна

виділити декілька ключових аспектів, які формують сучасну політику у цій сфері. Для зручності представлення цієї динаміки пропоную розглянути наступну таблицю.

Таблиця 1

Політичні аспекти управління у сфері захисту прав споживачів

Аспект	Опис
Законодавчі ініціативи	парламентські партії та інші політичні інституції формують та впроваджують закони щодо захисту прав споживачів, впливаючи на стандарти безпеки, відшкодування та інші аспекти
Регулювання і контроль	створення та підтримка органів регулювання та контролю, які встановлюють стандарти якості та безпеки, здійснюючи перевірки дотримання прав споживачів
Фінансування та бюджетування	вплив на бюджетні асигнування для реалізації програм захисту прав споживачів та боротьби з невідповідними практиками
Міжнародний рівень	вплив на міжнародні стандарти, угоди та обмін досвідом для підвищення рівня захисту прав споживачів глобальна
Політичні програми та обіцянки	включення питань захисту прав споживачів у політичні програми, що забезпечує підвищений фокус на ці питання під час виборчих кампаній та в роботі уряду
Публічний простір і освіта	підвищення освітнього рівня споживачів через інформаційні кампанії, семінари, рекламні акції тощо, щоб забезпечити їхнє краще розуміння власних прав та обов'язків у сфері споживання

Складено та узагальнено на основі аналізу джерела [6].

Аналізуючи політичні аспекти управління у сфері захисту прав споживачів, можна зрозуміти, наскільки глибоко політика впливає на регулювання та контроль цієї важливої сфери. Від алокації бюджетних коштів до законодавчих ініціатив і міжнародного співробітництва – кожен елемент має вирішальне значення для забезпечення прав та інтересів споживачів.

З одного боку, політичний контекст може сприяти зміцненню прав споживачів, якщо є стабільна політична воля та чітко визначені пріоритети у сфері захисту прав споживачів. З іншого боку, політичні конфлікти, зміни у політичному курсі чи недостатнє фінансування можуть уповільнити чи навіть зупинити прогрес у цій сфері.

Отже, для забезпечення стійкості та ефективності системи захисту прав споживачів, необхідно постійно моніторити політичну ситуацію, активно співпрацювати з усіма стейкхолдерами, а також підтримувати освітні та інформаційні кампанії серед населення.

Варто зазначити, що у деяких країнах існують спеціальні органи або відомства, які відповідають за захист прав споживачів. Ці органи можуть мати політичну підтримку та бути добре фінансовані, що дозволяє їм вести активну діяльність щодо контролю якості продукції, розгляду скарг споживачів та впровадження нових стандартів.

Політичні партії можуть впливати на формування законодавства та політик у сфері захисту прав споживачів шляхом лобіювання. Вони можуть об'єднувати

інтереси споживачів та виступати за прийняття конкретних заходів, таких як заборона певних шкідливих речовин у продукції або зміна правил повернення товарів. Політичні партії можуть сприяти розповсюдженню інформації щодо прав споживачів через засоби масової інформації, соціальні мережі та інші канали. Це допомагає підвищити свідомість споживачів про їхні права та можливості захисту [6, с.143].

Варто наголосити, що політичні інституції можуть стимулювати встановлення стандартів безпеки та якості продукції. Вони можуть сприяти розробці обов'язкових стандартів та систем сертифікації, які гарантують відповідність продукції встановленим вимогам. Політичні партії та інституції можуть сприяти співпраці з міжнародними організаціями та партнерами з питань захисту прав споживачів. Це може включати обмін досвідом, спільне розроблення стандартів та координацію політик для забезпечення глобального захисту споживачів.

Так, вплив політичних інституцій та партій на публічне управління у сфері захисту прав споживачів може бути дуже значущим і має важливе значення для забезпечення безпеки, якості та задоволеності споживачів. Взаємодія між громадянами, політичними структурами та державними органами допомагає створювати ефективну систему захисту прав споживачів на рівні країни та світової спільноти.

Варто розглянути думку вчених Є. Ромата та Ю. Гаврилечка [3], що захист від шкідливих продуктів, політичні інституції та партії можуть сприяти забороні або обмеженню використання шкідливих речовин у продукції. Це може включати прийняття обмежень щодо використання хімічних речовин у харчових продуктах, косметиці, електроніці тощо. Захист від обману та недобросовісної практики, політичні інституції можуть приймати закони та політики, спрямовані на боротьбу з обманливою рекламою, недобросовісною конкуренцією та іншими практиками, які можуть шкодити споживачам. Політичні інституції можуть підтримувати створення ефективних механізмів врегулювання спорів між споживачами та підприємствами. Це може включати судові процеси, альтернативні способи вирішення спорів та арбітраж.

Слід додати, що політичні інституції можуть сприяти створенню спеціальних заходів та програм для захисту прав дітей-споживачів. Це може включати заборону реклами товарів та послуг, які можуть шкодити дітям, а також розробку стандартів безпеки для дитячої продукції. Політичні інституції можуть встановлювати вимоги щодо моніторингу та звітності з боку підприємств щодо якості продукції та відшкодування шкоди споживачам. Це сприяє більшій прозорості та відповідальності з боку бізнесу. Політичні інституції та партії можуть підтримувати залучення громадськості до процесу прийняття рішень у сфері захисту прав споживачів. Це може бути реалізовано через консультації з громадськістю, організацію публічних слухань та залучення громадських організацій.

Отже, усі ці аспекти демонструють, як політичні інституції та партії можуть впливати на різні аспекти публічного управління у сфері захисту прав споживачів. Це складний процес, який вимагає співпраці між різними сторонами, включаючи уряд, громадськість та підприємства, для забезпечення належного захисту інтересів споживачів.

На думку вченого Ю. Шайгородського [7, с.306] розглянемо декілька важливих аспектів, пов'язаних із впливом політичних інституцій та партій на публічне управління у сфері захисту прав споживачів:

– *застосування технологій та інновацій:* політичні партії та інституції можуть сприяти впровадженню сучасних технологій та інновацій у сферу захисту

прав споживачів. Наприклад, це може включати розробку електронних платформ для подання скарг, спрощення процедур повернення товарів, а також використання штучного інтелекту для моніторингу якості продукції;

– *стимулювання відповідальності бізнесу:* політичні інституції можуть встановлювати різні заохочення та санкції для бізнесу, що сприяють дотриманню прав споживачів. Це може включати встановлення стандартів корпоративної соціальної відповідальності та фінансових санкцій за порушення прав споживачів;

– *регулювання електронної комерції:* у зв'язку з розвитком інтернет-торгівлі та електронної комерції, політичні інституції можуть розробляти політики та законодавство для забезпечення захисту прав споживачів під час онлайн-покупок, включаючи захист персональних даних, право на відмову та захист від обманливої реклами;

– *ефективний контроль і нагляд:* політичні партії можуть сприяти вдосконаленню механізмів контролю та нагляду за дотриманням прав споживачів. Це може включати посилення ролі інспекційних органів, регулярні перевірки підприємств та незалежні аудити;

– *участь громадськості:* політичні інституції можуть підтримувати активну участь громадськості у процесі прийняття рішень щодо захисту прав споживачів. Це може включати публічні обговорення, консультації та залучення громадських організацій до процесу прийняття політичних рішень;

– *розвиток правової бази:* політичні інституції та партії можуть сприяти розвитку та удосконаленню правової бази у сфері захисту прав споживачів. Це може включати прийняття нових законів, зміни та доповнення до існуючих нормативних актів.

Крім того, всі ці аспекти демонструють, як політичні інституції та партії можуть впливати на різні аспекти захисту прав споживачів та сприяти покращенню їхнього становища. Важливою є співпраця всіх зацікавлених сторін, щоб забезпечити належний рівень захисту та забезпечити інтереси споживачів.

Необхідно розглянути те, як політичні інституції та партії впливають на захист прав споживачів і як це може вплинути на їхнє повсякденне життя:

– *політичні рішення для кращої безпеки і якості:* політичні партії можуть встановлювати правила та стандарти, які вимагають від підприємств дотримання високих стандартів безпеки та якості продукції. Це означає, що споживачі отримують відповідну продукцію, яка не становить загрози для їхнього здоров'я та безпеки;

– *захист від обману і шахрайства:* політичні інституції можуть впроваджувати законодавство, яке забороняє недобросовісну рекламу та інші обманливі практики. Це допомагає споживачам отримувати чесну інформацію про товари та послуги і захищає їх від шахрайства;

– *підвищення свідомості споживачів:* політичні партії можуть підтримувати програми та кампанії, спрямовані на підвищення свідомості споживачів про їхні права та можливості. Це допомагає споживачам бути більш обізнаними та здатними захищати свої інтереси;

– *політична підтримка для швидкого реагування на проблеми:* політичні інституції можуть створювати механізми для швидкого реагування на виявлені проблеми у сфері захисту прав споживачів. Це може включати вивчення скарг, проведення розслідувань та прийняття необхідних заходів;

– *міжнародне співробітництво для покращення стандартів:* політичні партії можуть сприяти співпраці на міжнародному рівні для встановлення єдиних стандартів та правил для захисту прав споживачів. Це сприяє тому, щоб споживачі

отримували однаковий рівень захисту незалежно від місця придбання товарів та послуг;

– *політична підтримка для розвитку нових технологій:* політичні інституції можуть сприяти розвитку та впровадженню нових технологій, які забезпечують більший захист прав споживачів. Наприклад, застосування розумних міток на продуктах може допомогти споживачам відстежувати походження товарів та перевіряти їхню автентичність [2, с.224].

Таким чином, політичні інституції та партії відіграють важливу роль у створенні ефективних механізмів захисту прав споживачів. Їхні рішення та дії можуть суттєво впливати на якість життя громадян, їхню безпеку та довіру до ринку товарів та послуг.

Варто наголосити, що політичні партії можуть ініціювати та підтримувати прийняття законів, спрямованих на забезпечення більшого захисту прав споживачів. Це може включати правила щодо повернення товарів, обмеження цін на життєва важливі товари, заборону шкідливих речовин у продукції тощо. Політичні інституції можуть приділяти увагу захисту прав споживачів з уразливих груп, таких як діти, літні люди, люди з обмеженими можливостями тощо. Це може включати спеціальні програми та заходи для їхнього захисту.

Слід додати, що політичні партії можуть встановлювати правила для забезпечення справедливої конкуренції на ринку. Це може включати боротьбу з монополіями, запобігання дискримінації споживачів та заборону недобросовісної конкуренції [3, с.288].

Варто зауважити, що політичні інституції та партії можуть встановлювати механізми для взаємодії з громадськістю та споживачами. Це може включати публічні слухання, форуми для обговорення проблем, зворотний зв'язок та врахування побажань споживачів у процесі прийняття рішень. Політичні інституції можуть створювати спеціалізовані органи, відомства чи комісії для здійснення контролю та розгляду скарг споживачів. Це допомагає забезпечити ефективний механізм вирішення конфліктів. Політичні партії можуть сприяти розвитку екологічно відповідальних та етичних підходів у виробництві. Це сприяє зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та забезпечує сталість [1, с.200].

Таким чином, роль політичних інституцій та партій у сфері захисту прав споживачів полягає в створенні сприятливого середовища для споживачів, де їхні права і інтереси дотримуються і захищаються. Це потребує співпраці між державними органами, громадськими організаціями та бізнесом для досягнення балансу між різними інтересами та забезпечення стабільності на ринку.

Висновки. Проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що політичні інституції та партії мають суттєвий вплив на публічне управління в сфері захисту прав споживачів. Їхні дії та рішення сприяють створенню ефективних механізмів, які забезпечують безпеку, якість та права споживачів. Вони розробляють та впроваджують законодавство, встановлюють стандарти, контролюють виробництво та рекламу, забезпечують взаємодію з громадськістю та багато іншого. Політичні інституції виступають каталізаторами розвитку системи захисту прав споживачів, сприяючи покращенню якості товарів та послуг, забезпеченню прозорості та відповідальності бізнесу, а також підвищенню свідомості громадян. Важливою є їхня роль у балансуванні інтересів різних сторін, забезпеченні економічної стабільності та збереженні довіри споживачів до ринку.

Таким чином, забезпечення належного захисту прав споживачів вимагає постійного співробітництва та взаємодії між громадянами, політичними структурами,

бізнесом та громадськими організаціями. Тільки завдяки цілеспрямованій діяльності політичних інституцій та партій можна створити ефективну систему захисту, яка сприяє забезпеченню безпеки, якості та задоволеності споживачів у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бондар І. С., Горник В. Г., Кравченко С. О., Кравченко В. В. Політика в публічному управлінні навч. посібник. Київ, 2016 р. 200 С.
2. Куйбіда В. С., Білинська М. М., Петроє О. М. Публічне управління. Київ, 2018 р. С. 224
3. Ромат Є. В., Гаврилечко Ю. В. Маркетинг у публічному управлінні. Київ 2018 р. С. 288 URL: https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/151adb2fe71470b387bbfe86047d179f.pdf
4. Садковий В. П, Домбровська С. М., Лопатченко І. М., Антонов А. В. Державна політика: аналіз та механізми впровадження: конспект лекцій. Київ 2019 р. С. 65
5. Телешун С. О., Ситник С. В., Рейтерович І. В., Пухкал О. Г., Публічна політика в процесах реформування системи державного управління України. Київ, 2016 р. С. 192
6. Толстоног В. В. Державна політика у сфері захисту прав споживачів та її взаємозв'язок із державною споживчою політикою. *Інвестиції: практика та досвід.* № 3,2015 р. С.141-145
7. Шайгородський Ю. Ж. Політична культура як чинник розвитку демократичного політичного режиму в Україні. Київ, 2021 р. С. 304-310

REFERENCES:

1. Bondar, I.S., Hornyk, V.H., Kravchenko, S.O., Kravchenko, V.V. (2016) Polityka v publichnomu upravlinni navch. posibnyk [Policy in public education management. manual]. Kyiv, S. 200 [in Ukrainian].
2. Kuibida, V. S., Bilynska, M. M., Petroie, O. M. (2018) Publichne upravlinnia [Public administration]. Kyiv, r. S. 224 [in Ukrainian].
3. Romat, Ye. V., Havrylechko, Yu. V. (2018) Marketynh u publichnomu upravlinni [Marketing in public administration]. Kyiv, S. 288 URL: https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/151adb2fe71470b387bbfe86047d179f.pdf [in Ukrainian].
4. Sadkovyi, V. P, Dombrovska, S. M., Lopatchenko, I. M., Antonov, A. V. (2019) Derzhavna polityka: analiz ta mekhanizmy vprovadzhennia: konspekt lektsii [State policy: analysis and mechanisms of implementation: lecture notes]. Kyiv, S. 65 [in Ukrainian].
5. Teleshun, S. O., Sytnyk, S. V., Reiterovych, I. V., Pukhkal, O. H. (2016) Publichna polityka v protsesakh reformuvannia systemy derzhavnoho upravlinnia Ukrainy [Public policy in the process of reforming the public administration system of Ukraine]. Kyiv, S. 192 [in Ukrainian].
6. Tolstonoh, V. V. (2015) Derzhavna polityka u sferi zakhystu prav spozhyvachiv ta yii vzaiemozviazok iz derzhavnoiu spozhyvchoiu politykoiu [State policy in the field of consumer rights protection and its relationship with state consumer policy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 3, S.141-145 [in Ukrainian].
7. Shaihorodskyi, Yu. Zh. (2021) Politychna kultura yak chynnyk rozvytku demokratychnoho politychnoho rezhymu v Ukraini [Political culture as a factor in the development of a democratic political regime in Ukraine]. Kyiv, S. 304-310 [in Ukrainian].

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Бобровський О. І. 3
Бойко Л. М. 16
Вольська О. М. 23
Грабовенко Н. В., Колосов О. О. 30
Новікова М. М. 40
Новосад Р. В. 46
Олдак Л. Я. 55
Острогляд О. В., Наумчук К. М., Тростенюк Т. М. 60
Перестюк І. М. 67
Правоторова О. М. 74
Пушкаренко С. О. 82
Твердохліб О. С., Маматова Т. В. 89

ЗМІСТ

Бобровський О. І. Цифровізація державного управління:
еволюційних шлях і подальші можливості……3

Boiko L. M. The role of business English in the training
of future public management and administration professionals ……16

Вольська О. М. Удосконалення механізму комунікації громадськості
з органами місцевої влади за допомогою застосування інформаційних систем ……23

Грабовенко Н. В., Колосов О. О. Актуальні питання визначення поняття
технопарку в Україні та світі……30

Новікова М. М. Об'єкт механізму публічного управління
у прикордонній сфері ……40

Новосад Р. В. Правові основи надання електронних послуг в Україні……46

Олдак Л. Я. Основні аспекти забезпечення державного регулювання
транскордонного співробітництва на регіональному рівні в Україні……55

Острогляд О. В., Наумчук К. М., Тростенюк Т. М. Стан державного
управління енергетичною безпекою України……60

Перестюк І. М. Механізми контролю за фінансовою діяльністю органів
місцевого самоврядування в умовах дефолту……67

Правоторова О. М. Публічне адміністрування
в період голодомору 1932-1933 рр. ……74

Пушкаренко С. О. Інститут омбудсмена системи захисту прав людини:
зарубіжний досвід для України……82

Твердохліб О. С., Маматова Т. В. Політичні аспекти публічного управління
у сфері захисту прав споживачів: вплив політичних інституцій та партій……89

CONTENTS

Bobrovskyi O. I. Digitization of public administration: evolutionary path and further possibilities……3

Boiko L. M. The role of business English in the training of future public management and administration professionals……16

Volska O. M. Improving the public communication mechanism with local government bodies with the help of information systems……23

Hrabovenko N. V., Kolosov O. O. Topical issues of defining the concept of a technopark in Ukraine and in the world……30

Novikova M. M. The object of public administration mechanism in the border area……40

Novosad R. V. Legal basis of providing electronic services in Ukraine……46

Oldak L. Y. The primary aspects of providing governmental regulation of crossborder cooperation on a regional level in Ukraine……56

Ostrohliad O. V., Naumchuk K. M., Trosteniuk T. M. State of the state administration for energy security of Ukraine……60

Perestyuk I. M. Mechanisms of control over the financial activities of local government bodies in the conditions of default……67

Pravotorova O. M. Public administration during the Holodomor period 1932-1933……74

Pushkarenko S. O. Human rights protection system ombudsman institute: foreign experience for Ukraine……82

Tverdokhlib O. S., Mamatova T. V. Political aspects of public administration in the field of consumer rights protection: the influence of political institutions and parties……89

НОТАТКИ

Таврійський науковий вісник

Випуск 1

Публічне управління та адміністрування

Комп’ютерна верстка Ковальчук Ю.В.

Підписано до друку 29.03.2024 р.

Формат 70×100/16. Папір офсетний.
Замовлення № 0324/231. Умовн. друк. арк. 8,13.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.